
TUSSENEVALUATIE IMVO CONVENANT

VOEDINGSMIDDELEN (2018-2020)

**WORKING ON
SUSTAINABILITY**

TUSSENEVALUATIE IMVO CONVENANT VOEDINGSMIDDELEN (2018-2020)

Amsterdam, 10 december 2020

Victor de Lange

CREM
Venetiëhof 123
1019 NC Amsterdam
Tel. +31 (0)6 41471858
v.delange@crem.nl
www.crem.nl

**WORKING ON
SUSTAINABILITY**

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	11
2. Aanpak	13
3. Algemene verwachtingen en ervaringen	15
3.1 Verwachtingen	15
3.2 Ervaringen na twee jaar	17
3.3 Conclusies en prognose	20
4. Due diligence management	21
4.1 Doelstelling	21
4.2 Wat is gerealiseerd?	22
4.3 Bevindingen individuele bedrijven	26
4.4 Conclusies en prognose	31
5. Projecten	34
5.1 Doelstelling	34
5.2 Wat is gerealiseerd?	34
5.3 Conclusies en prognose	38
6. Overige activiteiten en outputs	40
6.1 Toegang tot herstel	40
6.2 Bijdrage van de overheid	41
6.3 Keurmerken, standaarden en certificering	42
6.4 Stakeholderbijeenkomsten	42
6.5 Overige afspraken	43
6.6 Conclusies en prognose	47
7. Organisatie en samenwerking	49
7.1 Organisatiestructuur	49
7.2 Samenwerking	51
7.3 Conclusies en prognose	52
8. Algemene conclusies en aanbevelingen	54
8.1 Algemene conclusies	54
8.2 Aanbevelingen	56
8.2.1 Algemeen	56
8.2.2 Due diligence management	57
8.2.3 Projecten	61
8.2.4 Overige activiteiten en outputs	62
8.2.5 Organisatie en samenwerking	64
<u>Bijlage 1: Evaluatieraamwerk IMVO-convenant voedingsmiddelen</u>	66
<u>Bijlage 2: Algemene uitgangspunten IMVO convenant voedingsmiddelen</u>	81

Samenvatting

Op 29 juni 2018 is het IMVO-convenant voor voedingsmiddelen ondertekend. Deze tussenevaluatie heeft betrekking op de resultaten na de eerste twee jaar. De overall convenantdoelstelling “*dat partijen ernaar streven om op specifieke risico's in de voedingsmiddelenketens binnen een ambitieuze en realistische termijn van drie tot vijf jaar substantiële stappen van verbetering te bereiken voor groepen die negatieve effecten ervaren*” hoefde voor deze tussenevaluatie nog niet gerealiseerd te zijn.

Aanpak

De evaluatie is gebaseerd op literatuurstudie, analyse van convenantdocumenten en met name interviews met alle convenantpartijen, het SER-secretariaat, de voormalige en nieuwe convenant-voorzitter, bedrijven uit de achterbannen van FNLI (vier), CBL (drie) en KNSV (twee) en NGO's (twee) die het convenant niet hebben ondertekend. Daarnaast is de *Theory of Change* van het convenant gereconstrueerd en op basis daarvan een evaluatieraamwerk opgesteld (zie bijlage 1).

Algemene verwachtingen en ervaringen

- De verwachtingen van het convenant en de motieven om het te ondertekenen zijn/waren niet bij alle convenantpartijen gelijk. Hierdoor kunnen partijen aan het einde van het convenant om verschillende redenen (on)tevreden zijn over behaalde resultaten.
- De waardering voor de tot op heden behaalde resultaten is niet eenduidig. Er is waardering voor prestaties op het gebied van due diligence bij bedrijven en initiatieven voor projecten, maar er zijn ook frustraties en teleurstellingen over onder andere het proces en behaalde concrete resultaten.

Prognose

Ondanks de soms minder positieve ervaringen zijn partijen over het algemeen (gematigd) optimistisch over de nog te behalen resultaten (echter niet persé altijd wat betreft in het convenant afgesproken activiteiten en outputs). Men vindt dat het nu tijd is voor concrete actie.

IMVO risicomanagement

- Uit de *self-assessment scans* is af te leiden dat een substantieel deel van de leden van de brancheorganisaties *bewust* is van due diligence management en het IMVO-convenant. De doelstelling wat betreft het afgesproken *aantal* leden van de drie brancheorganisaties dat halverwege de convenantperiode aan due diligence management moet doen is gerealiseerd. Vergeleken met het eerste convenantjaar is met name bij het aantal FNLI- en KNSV-bedrijven ook voortgang geboekt. Dit resultaat komt niet volledig op het conto van het convenant. Vooral grotere bedrijven waren voor het convenant al actief met IMVO bezig.
- De bedrijven die de self-assessment scan hebben ingevuld bevinden zich op verschillende niveaus van IMVO risicomanagement. De doelstelling dat de bedrijven met hun due diligence management voldoen aan de kwaliteitseisen uit bijlage 1 van de convenanttekst is dehalve nog niet volledig gerealiseerd. Grosso modo geldt bij alle brancheorganisaties dat vooral de prestaties op het gebied van 'beleid en verankering' en 'communicatie' vaak al redelijk verzorgd zijn. Wat betreft aspecten die meer substantiële *acties* vragen, zoals risico-analyses, de ontwikkeling en implementatie van verbeterplannen en een adequaat klachtenmechanisme, hebben veel bedrijven nog werk te doen.

- Maatschappelijke organisaties, vakbonden en de overheid hebben behoefte aan een gedetailleerder inzicht in de resultaten van de scans dan wat nu uit de jaarrapportages van de drie brancheorganisaties herleid kan worden, onder andere omdat men op basis daarvan de meest risicovolle ketens denkt te kunnen selecteren. In werkelijkheid verschaffen de scans daarvoor echter onvoldoende informatie.
- Vanuit interviews met bedrijven die de *due diligence self-assessment scans* hebben ingevuld ontstaat het volgende beeld:
  - De verschillen tussen bedrijven zijn groot wat betreft de mate waarin hun due diligence management reeds adequaat is.
  - De scans geven niet altijd een accuraat beeld van de IMVO-prestaties van bedrijven.
  - Er zijn tussen bedrijven wat betreft hun posities in ketens en de IMVO-risico's daarin grote verschillen.
  - Veel bedrijven vinden vooral het in kaart brengen van ketens en de identificatie van IMVO-risico's daarin (inclusief wijze van prioritering van risico's) lastig. Veel bedrijven zijn nog niet toegekomen aan de eventuele ontwikkeling en implementatie van verbeterplannen. Hetzelfde geldt voor een klachtenmechanisme. Dat is voor met name MKB-bedrijven abstract en lijkt nog een brug te ver, maar staat bij een aantal grote bedrijven juist wel primair in de belangstelling.
  - Diverse bedrijven gebruiken nu vooral productkeurmerken en SEDEX of Ecovadis als praktisch handelingsperspectief voor hun IMVO-beleid.
  - De kwaliteit van *supplier self-assessment questionnaires* en *suppliers Codes of Conduct* verschilt per bedrijf.
- De *due diligence self assessment scans* zijn vooral goed bruikbaar om de bewustwording op het gebied van IMVO en due diligence bij bedrijven te vergroten. De bruikbaarheid als *extern* monitoringinstrument om de voortgang van implementatie van due diligence management te meten is beperkter.
- Diverse bedrijven willen feedback op de self-assessment scans. Sommige bedrijven hebben ook behoefte aan andere vormen van ondersteuning: workshops/training, best practices/richtlijnen, templates voor bijvoorbeeld *suppliers self-assessment questionnaires* of *suppliers codes of conduct* en/of ontwikkeling van concrete ketenprojecten met bedrijven uit andere branches. Sommige bedrijven vinden een formele erkenning van hun IMVO-prestaties interessant.

Prognose

Het is onwaarschijnlijk dat de specifieke convenantdoelstelling waarin *alle directe en indirecte leden* van de brancheorganisaties na vijf jaar *op een adequate wijze* IMVO-risicomanagement uitvoeren wordt gerealiseerd:

- Het is ten eerste niet te verwachten dat het zal gaan om *alle* aangesloten leden. Voor een onbekend aantal bedrijven in de achterban van FNLI is IMVO weinig relevant. Daarnaast richt CBL zich nu uitsluitend op haar leden uit de supermarktsector. Voorts is te verwachten dat tot op heden vooral het 'laaghangende fruit' bezig is met due diligence en dat het veel lastiger zal zijn om ook het peloton en de achterblijvers mee te krijgen. Voor veel bedrijven in vooral B2B markten is er nog niet of maar beperkt een *business case* voor IMVO. Daarbij komen ook de consequenties voor bedrijven van de Covid-19 pandemie en de economische nasleep daarvan. Tot slot is het een uitdaging om alle bedrijven die de scan hebben ingevuld te motiveren om dat ook in de resterende drie jaar te blijven doen.
- Ten tweede is het niet realistisch om te verwachten dat bedrijven alle door de OESO geformuleerde stappen voor due diligence op adequate wijze zullen doorlopen. Zelfs diverse bedrijven die de scan hebben ingevuld bevinden zich vaak nog maar aan het begin van IMVO risicomanagement. Vooral de meer materiële stappen (risicoanalyses, ontwikkeling en implementatie verbeterplannen) vergen relatief veel inzet van tijd, middelen en expertise. Voor vooral MKB-bedrijven is een klachtenmechanisme erg abstract.

Aanbevelingen

- ✓ Herdefinieer in de Stuurgroep de einddoelstelling wat betreft IMVO-risicomanagement en de wijze waarop dit bij de eindevaluatie moet worden gemeten.
- ✓ Laat FNLI en KNSV ⁽¹⁾ voor de resterende convenantperiode SMART, transparante en strategische werkprogramma's voor IMVO-risicomanagement ontwikkelen. Deze programma's hebben onder andere als doel om (1) resterende (veelal MKB) leden over te halen om eveneens met due diligence aan de slag te gaan (daarvoor is het wenselijk om hen zoveel mogelijk *persoonlijk* en 'op-maat' te benaderen, eventueel door persoonlijke coaching) en (2) welwillende leden die reeds de self-assessment hebben ingevuld en waarvan het gewenst is dat ze dat ook in de komende jaren blijven doen bij voorkeur persoonlijke feedback met tips voor *vervolgstappen* te geven.
- ✓ Overweeg de ontwikkeling van aanvullende financieringsmogelijkheden, bijvoorbeeld om MKB-bedrijven in staat te stellen om hun due diligence management te versterken (zie vorige aanbeveling). Denk bijvoorbeeld aan een voucher-systeem voor op-maat advisering.
- ✓ Om bedrijven te stimuleren aan de slag te gaan met due diligence management en/of dit voortdurend te verbeteren (en daarover te blijven rapporteren) is het wenselijk om de business case daarvoor te versterken. Dit kan bijvoorbeeld door een formele erkenning van bedrijven met goede IMVO-prestaties en/of door stakeholderbijeenkomsten te wijden aan bedreigingen van de continuïteit van supply chains (inclusief praktische handelingsperspectieven), de relatie tussen IMVO en de SDG's en aankomende wetgeving op het gebied van IMVO. Gebruik het convenant ook om met (leden van) de brancheorganisaties te discussiëren over wie eventuele meerkosten voor duurzaamheidsmaatregelen in ketens moet dragen (met in achtnaam van mededingings spelregels).
- ✓ Overweeg om ondersteuning aan bedrijven op het gebied van due diligence management vooral te richten op de uitvoering van (collectieve) risico-analyses en de ontwikkeling en implementatie van verbeterplannen. Bespreek of het wenselijk is om een overzicht te maken van effectieve internationale initiatieven om ketens te verduurzamen (óók van initiatieven waarbij momenteel geen Nederlandse partijen betrokken zijn).
- ✓ Overweeg om het onderwerp 'klachtenmechanisme' verder convenantbreed uit te werken en daarbij een aantal gemotiveerde individuele bedrijven uit de achterbannen van de drie brancheorganisaties te betrekken. Ontwikkel in dat kader praktische richtlijnen met goede voorbeelden, die ook voor het MKB aansprekend zijn. Verken daarbij mogelijkheden voor samenwerking, onder andere wat betreft bedrijven die in vergelijkbare ketens en/of productiegebieden actief zijn.
- ✓ Het is wenselijk om via het convenant praktische tools voor het MKB te ontwikkelen zoals richtlijnen en templates voor *supplier codes of conduct*, *supplier questionnaires*, *vendor rating systems*, trainingen (bijvoorbeeld voor inkopers), externe communicatie en een op IMVO gericht klachtenmechanisme. Het is wenselijk als de SER deze instrumenten op hoofdlijnen convenantbreed ontwikkelt.
- ✓ Het is niet wenselijk om de huidige structuur en de puntentelling van de self-assessment scan aan te passen, omdat dan de mogelijkheden om de voortgang in de komende jaren te monitoren minder worden. Het is wel wenselijk om bedrijven de optie te geven om kwalitatieve informatie aan de scan toe te voegen, bijvoorbeeld over hun IMVO-projecten.

¹

Een dergelijk werkprogramma is ook wenselijk voor CBL indien besloten wordt om ook niet-supermarktenleden of individuele door Superunie beleverde supermarkten te motiveren om IMVO-risicomanagement te implementeren.

Projecten

- De convenantafspraken omtrent projecten zijn nog onvoldoende gerealiseerd, zowel wat betreft het aantal projecten als de voorgenomen te adresseren thema's. Geïnterviewde partijen noemen gebrek aan tijd, middelen, expertise en soms ook commitment en daadkracht als mogelijke verklaringen als het gaat om projecten met het bedrijfsleven op het gebied van bijvoorbeeld leefbaar inkomen en klimaatverandering.
- Het beeld wordt echter positiever als ook projecten en initiatieven in ogenschouw worden genomen die momenteel in de steigers staan en/of die mede door impulsen uit het convenant zijn ontstaan, maar (nog) niet als convenantproject worden geframed.

Prognose

Indien de subsidieaanvraag bij FVO wordt gehonoreerd dan wordt daarmee invulling gegeven aan de doelstelling om een project op het gebied van transparantie te realiseren. Er is geen voortgang geboekt en bij convenantpartijen ook geen specifieke ambitie meer om projecten op het gebied van klimaat te realiseren. De kans dat dergelijke projecten door de huidige convenantpartijen worden ontwikkeld is derhalve klein. Er is één project op het gebied van leefbaar inkomen gerealiseerd, maar dat heeft relatief veel tijd en middelen gekost. Het zal volgens CBL derhalve waarschijnlijk erg ambitieus zijn om in de resterende drie jaar met de convenantpartijen 'vanaf scratch' nog eens vier leefbaar inkomen projecten te realiseren.

Al met al is het onwaarschijnlijk dat alle in het convenant geformuleerde doelstellingen omtrent projecten gerealiseerd zullen worden tenzij wordt samengewerkt met / voortgeborduurd wordt op projecten en initiatieven van derden. Momenteel beschouwen stakeholders allerlei IMVO-projecten met betrekking tot voedingsmiddelenketens vooral nog *naast* de activiteiten van het convenant. Er is echter veel voor te zeggen om deze initiatieven juist *in de context* van het convenant te plaatsen mits daaraan door de convenantpartijen fiat wordt gegeven. Bij opname van dit soort projecten in het convenant moet steeds de attributievraag worden gesteld.

Aanbevelingen

- ✓ Stel een nieuwe doelstelling voor projecten vast, zowel wat betreft het aantal te ontwikkelen projecten als de inhoudelijke thema's daarvoor. Maak daarbij onderscheid tussen projecten die daadwerkelijk binnen het convenant zelf ontwikkeld moeten worden als door derden geïnitieerde initiatieven die door het convenant geadopteerd kunnen worden. Overweeg om bij de ontwikkeling van met name 'eigen' convenantprojecten ook niet-convenantpartijen te betrekken en om een facilitator in te schakelen om efficiënt en onpartijdig consortia te formeren, projectplannen te schrijven en financiering te regelen.
- ✓ Overweeg om in 2021 bij het verspreiden van de self-assessment scan een korte vragenlijst toe te voegen waarin bedrijven wordt gevraagd om aan te geven aan welke grondstoffen, IMVO-thema's en due diligence stappen zij prioriteit zouden willen geven. Ook de posten zouden een pro-actievere rol kunnen spelen bij de identificatie van misstanden in ketens. Daarvoor moeten zij vanuit BZ/LNV duidelijke instructies krijgen.
- ✓ Een praktische benadering voor de selectie van projecten is te overwegen, zeker op de kortere termijn: neem grondstoffenketens waarin misstanden evident zijn en waarin convenantpartijen een bijdrage kunnen leveren (bijvoorbeeld omdat zij zelf daarin expertise en een netwerk hebben). Overweeg wat betreft een project dat het convenant zelf ontwikkelt om een kruiden- of specerijenketen te omarmen waarbij bedrijven uit de achterbannen van zowel KNSV, FNLI als CBL zijn betrokken.
- ✓ Door convenantpartijen is een toetsingskader voor adoptie van door derden geïnitieerde projecten ontwikkeld (CV-P-04: Notitie Randvoorwaarden projecten). Stel dit toetsingskader formeel vast, pas het daadwerkelijk toe en communiceer hierover via de website.

Overige activiteiten en outputs

- Wat betreft **'toegang tot herstel'** is de voortgang beperkt geweest, maar wellicht zal dit door het convenantoverstijgende webinar in november 2020 een nieuwe impuls krijgen. Voor diverse vooral MKB-bedrijven is een klachtenmechanisme echter abstract en/of in het licht van hun positie in ketens niet of minder relevant.
- Diverse convenantpartijen vinden dat de **rol van de overheid** sterker en 'zichtbaarder' zou kunnen, o.a. wat betreft het stellen van kaders (bijvoorbeeld voor gemeenschappelijke initiatieven). Het is voor convenantpartijen onvoldoende duidelijk welke progressie de overheid heeft geboekt bij het inbrengen van IMVO in Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (specifiek catering), aanbestedingen, subsidieregelingen en handelsmissies en bij het internationaal uitdragen van het convenant.
- Er hebben **stakeholderbijeenkomsten**, een bijeenkomst over de bruikbaarheid van keurmerken, standaarden en certificering en een overleg met de brancheorganisatie voor oliën en vetten plaatsgevonden, maar het is onduidelijk in hoeverre deze bijeenkomsten hebben geleid tot concrete vervolgstappen. De discussie met keurmerkorganisaties of hun instrumenten meer in lijn gebracht kunnen worden met IMVO-risiciomangement conform OESO richtlijnen is nog niet gevoerd. Het succes van toekomstige bijeenkomsten hangt af van de vraag of daarin thema's centraal staan die er voor bedrijven daadwerkelijk toe doen, of bedrijven deze bijeenkomsten met minimale inspanningen kunnen bijwonen en of convenantpartijen bereid zijn om dergelijke bijeenkomsten praktisch te organiseren.
- Er zijn diverse **fysieke producten** ontwikkeld, maar met name een handreiking over leefbaar loon moet nog worden gemaakt.
- Substantiële progressie is geboekt met het **uitdragen van het convenant** in Nederland. Ook zijn stappen richting internationalisering gezet. Verdere inzet op deze activiteiten in de resterende convenantperiode verdient prioriteit met het oog op zowel due diligence management bij bedrijven als de uitvoering van projecten met voldoende leverage.
- In het convenant moet het zowel gaan om sociale **thema's** als natuur- en milieuthema's. Momenteel zijn de sociale thema's (specifiek leefbaar loon) echter dominant. Alleen in de self-assesment scans komen alle duurzaamheidthema's terug.

Prognose

Het is afhankelijk van de prioriteiten van convenantpartijen en vervolgens hun daadwerkelijke inzet of de verschillende 'overige' activiteiten in de resterende convenantperiode gerealiseerd zullen worden. Het is gewenst om met elkaar opnieuw te bepalen welke activiteiten in eventueel aangepaste vorm haalbaar zijn en het meest bijdragen aan de realisatie van de specifieke doelstellingen (en uiteindelijk de overall doelstelling).

Aanbevelingen

- ✓ Het is wenselijk als de overheid met andere convenantpartijen beter communiceert aan welke convenantafspraken tot op heden is gewerkt, welke resultaten zijn behaald en wat de plannen voor de komende periode zijn. In het algemeen kan een actievere overheidsopstelling wenselijk zijn, bijvoorbeeld bij het stellen van kaders (bijvoorbeeld t.a.v. gemeenschappelijke initiatieven), door actief in impact teams te participeren en de organisatie van stakeholderbijeenkomsten op zich te nemen. De overheid moet daarbij het goede voorbeeld geven en de belangrijke 'status' van het convenant extern blijven uitdragen. De overheid dient de rol van de posten ten aanzien van het convenant te reactiveren. Wat betreft deelname aan handelsmissies kan de overheid verkennen welke *positieve* incentives aan bedrijven gegeven kunnen worden die meer dan gemiddeld goed bezig zijn met IMVO, bijvoorbeeld doordat zij actief bezig zijn met de implementatie van verbeterplannen. Denk aan extra voordelen, meer korting op kosten of een IMVO Award.

- ✓ Met het oog op betekenisvolle duurzaamheidstransities kan het wenselijk zijn als de overheid de regels van het Fonds Bestrijding Kinderarbeid, het Fonds Verantwoord Ondernemen en wellicht een nieuwe call in het kader van de SDG Partnership Facility minder rigide maakt (bijvoorbeeld niet uitsluitend gericht op specifieke ketens verbonden met specifieke productiegebieden binnen de landen waarop de regelingen gericht zijn).
- ✓ Overweeg een systematische analyse van de bruikbaarheid van keurmerken, standaarden en certificeringssystemen in het kader van IMVO / due diligence (benchmark op basis van OESO Richtlijnen). Borduur daarbij voort op de [ITC Standards Map](#). Heroverweeg de ambitie uit het convenant om de inhoud van dergelijke instrumenten zelf uit IMVO-oogpunt te optimaliseren. Indien deze doelstelling toch wordt gehandhaafd overweeg dan om specifiek te verkennen wat verbeteropties zijn voor het 'biologische' keurmerk.
- ✓ Werk de mogelijke rol van keurmerken en certificeringsorganisaties in het kader van 'toegang tot herstel' verder convenantbreed uit, onder andere door de ontwikkeling van praktische richtlijnen voor bedrijven.
- ✓ Ontwikkel een strategie voor verdere internationalisering van het convenant, bijvoorbeeld door zusterorganisaties van de brancheorganisaties in andere Europese landen of op Europees niveau actief bij het convenant te betrekken. Daarnaast is aansluiting bij bestaande internationale keteninitiatieven een mogelijkheid voor internationale opschaling.
- ✓ Vergroot de betrokkenheid van lokale stakeholders in de productielanden, met name (vertegenwoordigers van) actoren die negatieve effecten ervaren. Dit kan onder andere via projecten gerealiseerd worden en de bonden en NGO's (zowel convenantpartijen als eventueel niet-ondertekenaars) kunnen daarbij een belangrijke faciliterende rol spelen.
- ✓ Teneinde individuele bedrijven zoveel mogelijk bij stakeholderbijeenkomsten te betrekken is het wenselijk als vooral brancheorganisaties de thema's vaststellen. Tracht om de deelname van bedrijven aan dergelijke bijeenkomsten zo laagdrempelig mogelijk te houden, bijvoorbeeld door ze niet te lang te laten duren, door bedrijven tevens de mogelijkheid te geven om te netwerken en/of door ze te laten aansluiten bij bestaande bijeenkomsten waar zij toch al zouden zijn. Bepaal van te voren een duidelijk doel voor de bijeenkomsten en zorg dat zij uitmonden in concrete vervolgspraken.

Organisatie en samenwerking

- De governancestructuur is in de afgelopen periode vereenvoudigd en volgens convenantpartijen ook verbeterd. Verdere verbeteringen zijn wenselijk, zowel binnen de Stuurgroep als op het niveau van werkgroepen en sub-werkgroepen.
- De samenwerking tussen convenantpartijen is om uiteenlopende redenen vaak uitdagend geweest. Er waren meningsverschillen over de toegang tot individuele bedrijven en bedrijfsspecifieke inzichten, de kwestie omtrent illegale arbeid in Italiaanse tomatenproductie en de wijze waarop convenantpartijen tot projecten en andere strategische beslissingen komen.

Prognose

De convenantpartijen zijn optimistisch dat in de resterende convenantperiode nog veel bereikt zal worden. De gewenste contouren voor efficiënte en effectieve samenwerking zijn nu helder.

Aanbevelingen

- ✓ Handhaaf de huidige opzet van de Stuurgroep, maar richt bijeenkomsten meer op algemene sturing en bevordering van actiegerichte samenwerking. Laat in de Stuurgroep voorgenomen acties door convenantpartijen in wisselende impact teams uitwerken. Overweeg om de huidige meer structurele werkgroepen waarin alle convenantpartijen zitting hebben los te laten.
- ✓ Versterk de onderlinge samenwerking van convenantpartijen.

- ✓ De voorzitter van de Stuurgroep moet een goede balans vinden tussen enerzijds meer inhoudelijke sturing en anderzijds het behoud van een onpartijdige positie. Hij moet de inhoudelijke voortgang goed monitoren en actief ingrijpen indien noodzakelijk.
- ✓ Overweeg om kennisinstellingen en andere maatschappelijke organisaties op adhoc-basis als kennisleverancier bij het convenant te betrekken.
- ✓ Ontwikkel een convenantbrede richtlijn voor personeelwisselingen bij convenantpartijen.

Algemene conclusies

- Met de kennis van nu terugkijkend op de doelstellingen en afspraken die in de convenanttekst staan beschreven kunnen vraagtekens worden gezet bij het realiteitsgehalte daarvan. Er is een mis-match tussen alle plannen en ambities uit het convenant en de bij convenantpartijen beschikbare capaciteit en middelen. Wellicht is er bij sommige partijen ook een mis-match tussen de vooraf uitgesproken intenties en de daadwerkelijke intenties.
- De belangrijkste meerwaarde van het convenant lijkt dat het de motor is voor IMVO-risicomanagement. Voor met name de brancheorganisaties was een reden om in het convenant te stappen ook om IMVO-risicomanagement op een vrijwillige basis bij bedrijven te implementeren, om daarmee wettelijke verplichtingen te voorkomen. Tot op heden is bewustwording op het gebied van IMVO en due diligence bij vooral het MKB ook het belangrijkste succes geweest waarbij de additionaliteit van het convenant het minst ter discussie staat. Voor zover bekend zijn er in Nederland binnen de voedingsmiddelensector ook geen andere initiatieven die implementatie van IMVO risicomanagement systematisch en *branchebreed* trachten te bevorderen. Het convenant kan bedrijven nu ook helpen om te anticiperen op wettelijke verplichtingen op het gebied van due diligence.

Algemene aanbevelingen

- ✓ Geef op de korte termijn prioriteit aan de ontwikkeling van realistische, SMART-geformuleerde en actiegerichte plannen. Geef voorrang aan het stimuleren van due diligence management bij bedrijven.
- ✓ Overweeg om op de middellange termijn een aantal in het convenant beschreven activiteiten/outputs en outcomes te herdefiniëren.
- ✓ Betrek individuele (voorloper) bedrijven directer bij het convenant, niet alleen de IMVO-verantwoordelijken bij bedrijven maar met name ook inkopers.
- ✓ Verken mogelijkheden voor aanvullende financiële middelen om het convenant beter te kunnen managen en inhoudelijk te voeden (onder andere voor uitbreiding capaciteit bij de voorzitter en het SER-secretariaat).

1. Inleiding

Op 29 juni 2018 is het IMVO-convenant voor voedingsmiddelen ondertekend. De looptijd van dit convenant is vijf jaar en het is overeengekomen om na ruim twee jaar een eerste balans op te maken van de behaalde prestaties en te bezien hoe de resterende convenantjaren het meest effectief kunnen worden voortgezet.

De **overall doelstelling** van het convenant is dat *“de convenantpartijen ernaar streven om op specifieke risico’s in de voedingsmiddelenketens binnen een ambitieuze en realistische termijn van drie tot vijf jaar substantiële stappen van verbetering te bereiken voor groepen die negatieve effecten ervaren”*. Dat zal worden gedaan *“door middel van gemeenschappelijke inspanningen ten aanzien van dergelijke effecten die niet door individuele bedrijven opgelost kunnen worden”*.

Om dit te bereiken zijn voor het convenant de volgende **specifieke doelstellingen** vastgesteld:

- Het gedurende de looptijd van het convenant opzetten van een systeem van continue verbetering van risico-management op het gebied van IMVO. De bij het convenant aangesloten brancheorganisaties (CBL, FNLI en KNSV) zullen dit (*due diligence*) proces bij al hun directe en indirecte leden aansturen. In het convenant is afgesproken dat bij de mid-term evaluatie *“ten minste 110 bedrijven IMVO-risicomanagement zullen uitvoeren in lijn met de beschrijving (bijlage 1) van het convenant. Deze bedrijven vertegenwoordigen 50 procent of meer van de omzet per brancheorganisatie.”*
- Het ontwikkelen van gemeenschappelijke initiatieven en projecten om problemen aan te pakken die individuele bedrijven niet (volledig) zelfstandig kunnen oplossen. Bij aanvang van het convenant zullen specifieke projecten starten op het gebied van leefbaar loon en klimaatverandering.

Het convenant heeft in hoofdlijnen twee **strategieën** om deze specifieke doelstellingen te bereiken:

- Ondersteuning van de brancheorganisaties om hun leden te motiveren om due diligence uit te voeren op een wijze die voldoet aan de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen.
- Faciliteren van (multistakeholder) samenwerking om gemeenschappelijke oplossingen voor problemen te vinden, de (keten)invloed te vergroten en om gezamenlijk beleid en de dagelijkse praktijk te beïnvloeden.

Deze tussenevaluatie zal inzicht geven in:

- A. De mate waarin de aanpak van het convenant geschikt is om de aangesloten brancheorganisaties te ondersteunen om hun leden te bewegen om due diligence te implementeren.
- B. De mate waarin de multistakeholder samenwerking in het convenant geslaagd is in het vinden van oplossingen voor met name de tien geprioriteerde duurzaamheidsthema’s die individuele bedrijven niet alleen kunnen oplossen.
- C. Mogelijkheden voor verbeteringen die convenant-partijen en bedrijven kunnen doorvoeren om de overall doelstelling van het convenant dichterbij te brengen (positieve verandering te realiseren voor stakeholders die negatieve consequenties van de voedselsector ondervinden).

De evaluatie zal zich vooral richten op de volgende vier **specifieke aandachtspunten**:

1. De gekozen aanpak en de gerealiseerde voortgang (zowel m.b.t. reeds uitgevoerde als geplande activiteiten) en de mate van waarschijnlijkheid dat deze aan het einde van het convenant zullen leiden tot realisatie van de geformuleerde overall en specifieke doelstellingen.
2. De ontwikkelde systemen en materialen die implementatie van het convenant moeten faciliteren, inclusief de ontwikkelde 'checks and balances' om de toezeggingen van convenantpartners te monitoren.
3. De wijze waarop het convenant georganiseerd is en hoe het in de praktijk functioneert. Dit betreft een samenwerkingsmodel met een SER-secretariaat. Hoe hebben convenantpartners tot op heden gefunctioneerd?
4. De kwaliteit van de self-assessment (due diligence) scans die bij leden van de brancheorganisaties zijn uitgezet (uitgaande van de oorspronkelijke/uitgebreide versie daarvan).

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de wijze waarop deze tussenevaluatie is uitgevoerd. Hoofdstuk 3 geeft vervolgens een algemene schets van verwachtingen van het convenant van de verschillende partijen en van hun ervaringen over de afgelopen twee jaar. Hoofdstukken 4 en 5 maken een analyse van de tot op heden behaalde resultaten met betrekking tot de twee specifieke convenantdoelstellingen: stimuleren van IMVO-risicomanagement bij bedrijven en de uitvoering van gemeenschappelijke initiatieven (projecten). Hoofdstuk 6 gaat in op behaalde resultaten met betrekking tot een aantal 'overige' voorgenomen activiteiten/outputs en hoofdstuk 7 op de tot op heden gehanteerde organisatiestructuur en de ervaringen met samenwerking. In hoofdstuk 8 wordt een aantal algemene conclusies getrokken en worden aanbevelingen voor de resterende convenantperiode gedaan.

Bijlage 1 bevat het voor deze tussenevaluatie geconstrueerde evaluatieraamwerk waarin een onderscheid wordt gemaakt tussen activiteiten, outputs, outcomes en impact. In dit raamwerk wordt meer gedetailleerd beschreven welke outputs (nog niet) zijn gerealiseerd.

2. Aanpak

Evaluatieraamwerk

Het was voor deze tussenevaluatie en ook toekomstige evaluaties wenselijk om de *Theory of Change* waarop het convenant is gebaseerd te reconstrueren. Op basis daarvan is een evaluatieraamwerk opgesteld (zie bijlage 1) waarin systematisch de volgende elementen uiteen zijn gerafeld:

- De beoogde **activiteiten** en de daaruit voortkomende **outputs**.
- De **outcomes**. Dit betreffen de beoogde veranderingen als gevolg van de activiteiten (dit zijn de specifieke doelstellingen, zie hoofdstuk 1).
- De **impacts**. Dit betreft de overall doelstelling: oplossingen voor geïdentificeerde negatieve effecten voor stakeholders (zie hoofdstuk1).

Een concept-evaluatieraamwerk is aan de begeleidingscommissie voor deze tussenevaluatie voorgelegd en op basis van de feedback definitief gemaakt.

In bijlage 2 is tevens een overzicht gemaakt van de belangrijkste **assumpties** waarop de Theory of Change van dit convenant zijn gebaseerd. Bij de eindevaluatie van het convenant kan worden bepaald in hoeverre deze assumpties terecht waren. Voor deze tussenevaluatie was dat nog te vroeg.

Desk research en interviews

Voor de informatieverzameling heeft ten eerste desk-research / documentenanalyse plaatsgevonden. Met het oog op maximale transparantie heeft de SER toegang gegeven tot alle vergaderstukken en notulen die in het kader van het convenant zijn gegenereerd. Specifiek is ook gebruik gemaakt van inzichten uit evaluaties die in het kader van de IMVO-convenanten en -beleid zijn uitgevoerd, waaronder [the evaluation of the RBC Agreement Approach](#) van het KIT en [the evaluation on the RBC policy of the Dutch government](#) van de Directie IOB van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Ten tweede zijn met diverse organisaties en bedrijven diepte-interviews gehouden (vanwege covid-19 online). Ten behoeve daarvan zijn gestructureerde vragenlijsten ontwikkeld. Gezien de aard van de tussenevaluatie zijn hierin open vragen opgenomen die uitnodigden voor verdere discussie / diepgang. Met de volgende partijen hebben interviews plaatsgevonden:

- Met alle partijen die het IMVO-convenant hebben ondertekend ⁽²⁾. Van deze interviews zijn beknopte gespreksverslagen gemaakt, waarvan een concept steeds aan de betreffende partij ter beoordeling is voorgelegd.
- Het SER-secretariaat. Daarin is onder andere systematisch doorlopen welke activiteiten in de afgelopen twee jaar zijn uitgevoerd en welke outputs zijn gerealiseerd (zie het evaluatieraamwerk in bijlage 1).
- Zowel de vorige als de huidige voorzitter van het convenant.
- Negen bedrijfsleden van de brancheverenigingen: vier FNLI-leden, drie CBL-leden en twee KNSV-leden.

² FNLI, CBL, KNSV, Ministerie Buitenlandse Zaken, Ministerie LNV, FNV, CNV, ICCO, Woord en Daad, Global March, IDH.

- Partijen die indertijd betrokken waren bij de convenantonderhandelingen, maar toen besloten om het niet te ondertekenen (OxfamNovib en Fairfood). Het was van toegevoegde waarde om deze 'betrokken outsiders' te vragen hoe zij nu tegen het convenant en de behaalde prestaties en plannen aankijken en welke mogelijke verbeterpunten zij zien.

Due diligence self-assessment scan SER

Bedrijven in de achterbannen van FNLI, CBL en KNSV hebben een due diligence *self-assessment* scan ingevuld. Met vier FNLI-leden, drie CBL-leden en twee KNSV-leden is daarover online overleg geweest om in te schatten in hoeverre het in de scans gegeven beeld strookt met de werkelijkheid, tegen welke uitdagingen de bedrijven op het gebied van due diligence aanlopen en welke behoefte aan ondersteuning zij eventueel hebben (al dan niet via het convenant). Voorafgaande aan deze interviews is steeds een analyse gemaakt van de door de bedrijven ingevulde scans. Op basis daarvan is voor ieder bedrijf 'op maat' en per stap van due diligence management een aantal kritische check points geïdentificeerd waarop tijdens de interviews is doorgevraagd. Voor zover voor deze check points relevant zijn bovendien de websites van de bedrijven geconsulteerd.

De leden van FNLI zijn at-random door de evaluator gekozen. Er is daarbij onderscheid gemaakt tussen twee grote bedrijven en twee MKB. De evaluator heeft de bedrijven eerst uit een geanonimiseerde lijst geselecteerd. FNLI heeft deze geselecteerde bedrijven vervolgens gevraagd of de evaluator de ingevulde self-assesment kon inzien en contact kon opnemen voor een interview. De CBL-leden zijn in overleg met CBL geselecteerd ⁽³⁾. De twee KNSV-leden heeft de evaluator direct geselecteerd omdat voorkomen moest worden dat dezelfde bedrijven benaderd zouden worden als die de evaluator ook al had bevraagd voor het opstellen van de jaarrapportage voor de KNSV ⁽⁴⁾.

Aanvullend op de interviews zijn de websites van de bedrijven geanalyseerd.

³ Twee van de vijf CBL-leden die de scan hebben ingevuld bleken niet beschikbaar te zijn voor een interview.

⁴ De informatie uit de eerdere bedrijveninterviews voor de jaarlijkse KNSV-rapportage is ook in deze tussenevaluatie verwerkt.

3. Algemene verwachtingen en ervaringen

3.1 Verwachtingen

De overall doelstelling van het convenant is dat “*de convenantpartijen ernaar streven om op specifieke risico’s in de voedingsmiddelenketens binnen een ambitieuze en realistische termijn van drie tot vijf jaar substantiële stappen van verbetering te bereiken voor groepen die negatieve effecten ervaren*”. Dat zal worden gedaan door middel van gemeenschappelijke inspanningen ten aanzien van dergelijke effecten die niet door individuele bedrijven opgelost kunnen worden”.

Deze overall doelstelling behelst primair *inspanningstoezeggingen* voor de verschillende convenantpartijen, geen resultaatverplichting. Mede daardoor is discussie mogelijk bij welke resultaten partijen aan het einde van het convenant tevreden zullen zijn. In het kader van deze tussenevaluatie is bij de verschillende partijen geïnventariseerd welke concrete verwachtingen zij van het convenant hadden en hebben. Er zijn drie aandachtspunten:

1. Wat waren de belangrijkste motieven om in het convenant te stappen?
2. Wat verwachten de partijen van het aspect ‘*substantiële stappen*’ uit de convenantdoelstelling?
3. Wat verwachten de partijen van het aspect ‘*gemeenschappelijke inspanningen*’ uit de convenantdoelstelling?

Ad 1. Belangrijkste motieven?

Voor de drie brancheorganisaties was de formele status van het convenant (het is door de overheid geïnitieerd) een kans om IMVO branche-breed te agenderen. FNLI stelt dat het daarbij vooral wenselijk was om zich op de MKB-achterban te richten. De grotere FNLI-leden waren vaak al actief bezig met IMVO. FNLI schetst het beeld dat IMVO voor de achterban net zo vanzelfsprekend moet worden als de huidige aandacht voor voedselveiligheid. CBL benoemt als motief voor deelname ook dat het convenant een interessant platform was voor multistakeholdersamenwerking. KNSV had als verwachting dat het convenant een impuls zou zijn voor samenwerking binnen de specerijensector zelf, waardoor de IMVO-inspanningen van deze sector meer zichtbaar zouden worden en waardoor in ketens meer *leverage* zou ontstaan. Al met al lijkt vooral *het stimuleren van IMVO-risicomanagement in de achterbannen* voor de brancheorganisaties het hoofdmotief geweest te zijn om in het convenant te stappen, niet zozeer de ontwikkeling van specifieke projecten. KNSV noemt dat ook als belangrijke meerwaarde vergeleken met de activiteiten van het *Sustainable Spices Initiative* (SSI). Opvallend is dat twee NGO’s die indertijd hebben besloten om het convenant niet te ondertekenen (OxfamNovib en Fairfood) eveneens noemen dat het stimuleren van due diligence management bij bedrijven de belangrijkste meerwaarde van het convenant zou moeten zijn. Een achterliggend motief voor brancheorganisaties was om via *vrijwillige* afspraken IMVO risicomanagement bij bedrijven te stimuleren waarbij men hoopte dat daarmee IMVO wetgeving voorkomen kon worden.

De motieven bij de overige partijen om in het convenant te stappen zijn minder eenduidig, maar vooral de verwachting om bij te kunnen dragen aan concrete projecten en initiatieven wordt een aantal keren expliciet benoemd. IDH benadrukt de voorkeur voor *sector*-initiatieven omdat die in vergelijking met projecten met individuele bedrijven en ten aanzien van specifieke ketens meer impact zullen genereren. In het algemeen hebben de maatschappelijke organisaties in het convenant vooral sociale thema’s op het netvlies, hetgeen logisch is gezien hun specifieke doelstellingen en expertise (bijvoorbeeld sociale dialoog, leefbaar inkomen/loon, kinderarbeid).

Het Ministerie LNV vindt deze thema's bij ketenverduurzaming eveneens belangrijk, maar de eigen expertise ligt vooral op het terrein van milieu, klimaat en biodiversiteit. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken hecht zowel aan het stimuleren van IMVO-risicomanagement bij de bedrijven als aan de realisatie van gemeenschappelijke initiatieven.

Ad 2. Substantiële stappen?

Diverse convenantpartijen hebben niet een heel concreet beeld van wanneer zij aan het einde van het convenant tevreden zouden zijn met de behaalde resultaten. Wanneer vinden zij dat 'substantiële stappen' zijn gezet? Een aantal partijen (waaronder de drie brancheorganisaties) zouden vooral tevreden zijn als een groot deel van de bedrijven in de achterban actief is met due diligence management. Andere partijen denken vooral aan daadwerkelijke verbeteringen voor mens en milieu '*on-the-ground*', te bewerkstelligen door concrete projecten. Tot slot zijn er partijen die vinden dat zowel met due diligence als via projecten voortgang moet worden geboekt.

Wat betreft due diligence management benadrukken zowel de maatschappelijke organisaties als de overheid dat het niet afdoende is om uitsluitend het aantal bedrijven te turven dat de self-assessment scans heeft ingevuld (zie paragraaf 4.2). Het moet ook duidelijk zijn dat dat op een adequate wijze gebeurt (conform OESO richtlijnen voor due diligence). Er is nog geen overeenstemming hoe dat in de praktijk, met inachtnaam van de beperkte capaciteit bij convenantpartners en het SER-secretariaat, het beste kan worden vastgesteld. Wellicht kan een steekproef worden gedaan en/of worden gemeten in hoeverre een X-percentag bedrijven door de tijd heen progressie maakt op een aantal specifieke stappen in het due diligence proces (bijvoorbeeld risico-analyses en ontwikkeling en implementatie van verbeterplannen). Dit is onder andere te bepalen op basis van monitoring van het aantal punten dat in de self-assessment wordt vergaard.

Ad 3. Gemeenschappelijke inspanningen?

Ook op dit punt blijken de partijen niet altijd dezelfde verwachtingen van het convenant te hebben. Een aantal partijen denkt hierbij primair aan samenwerking tussen bedrijven met elkaar, onder andere in ketens. Andere partijen verwachten vooral multistakeholdersamenwerking, al dan niet op basis van samenwerking met de maatschappelijke organisaties en bonden in het convenant. FNV noemt specifiek samenwerking met lokale vakbonden in risicolanden (sociale dialoog).

Alle partijen stellen dat het voor de hand ligt om in eerste instantie voor initiatieven samenwerking te zoeken met partijen binnen het convenant, maar de meeste partijen stellen dat het een ieder uiteindelijk vrij moet staan om met niet-convenantpartijen op te trekken. Maatgevend is welke partner de meeste toegevoegde waarde geeft. Een aantal maatschappelijke organisaties en de bonden vinden dat alle convenantpartijen minimaal over nieuwe initiatieven geconsulteerd moeten worden. Een potentiële belemmering voor samenwerking tussen bedrijfsleven en de maatschappelijke organisaties uit het convenant is dat deze organisaties voor een deel gericht zijn op heel specifieke IMVO-thema's. Met name expertise op het gebied van milieu, klimaat en biodiversiteit is ondervertegenwoordigd.

3.2 Ervaringen na twee jaar

Algemeen beeld

Aan alle convenantpartijen is gevraagd om een rapportcijfer te geven voor de prestaties van het convenant na zowel het eerste als het tweede jaar. Niet alle partijen waren daartoe echter in staat. De volgende tabel geeft aan welke rapportcijfers zijn gegeven.

	Convenantpartijen										
Rapportcijfers	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Na 1 ^e jaar	?	?	4	7	5,5	5,5	5	6	4	5,5	8
Na 2 ^e jaar	?	7,5	4,5	5	6,5	6,5	6-	6	6	6,5	7

Na het eerste jaar scoort het convenant gemiddeld een krappe voldoende (5,6), in het tweede jaar een iets ruimere voldoende (6,1). De verschillen tussen de partijen zijn echter aanzienlijk. Partijen die betrokken zijn bij de totstandkoming van concrete activiteiten blijken het meest tevreden.

Bij alle partijen overheerst het gevoel dat in de eerste twee jaar relatief veel tijd is besteed aan het proces en dat de oogst wat betreft concrete initiatieven nog mager is geweest. In deze eerste twee jaar was het nodig om aan elkaar te wennen, om onderling vertrouwen te wekken, om de spelregels vast te stellen en om te bepalen welke richting partijen met het convenant op wilden. Het feit dat de convenantdoelstelling vooral inspanningstoezeggingen in plaats van resultaatverplichtingen omvatte speelde daarbij parten.

Diverse partijen noemen ook dat de beschikbare tijd in de eerste twee jaar weinig efficiënt is besteed. Het convenant kwam langzaam op stoom. De huidige SER-secretaris werd pas na zes maanden aangesteld en had toen nog zo'n twee maanden nodig om zich in te werken. Vanaf eind 2019 is vervolgens veel tijd besteed aan discussies omtrent illegale werknemers in Italiaanse tomatenproductie (naar aanleiding van een programma van de Keuringsdienst van Waarde). In 2020 was de Covid-19 pandemie een grote stoorzender. De brancheorganisaties en hun leden moesten prioriteit geven aan het managen van de consequenties daarvan en fysieke bijeenkomsten waren niet langer mogelijk. Gezien al deze uitdagingen stelt één convenantpartner dat deze tussenevaluatie eigenlijk te vroeg komt om een eerlijke balans van de behaalde prestaties te kunnen opmaken ⁽⁵⁾.

Successen

Gevraagd naar de belangrijkste successen in de afgelopen twee jaar noemen partijen diverse punten. Een impressie (quotes van partijen staan hieronder cursief):

- Veel partijen noemen dat het convenant bij een substantieel deel van vooral kleinere leden van de brancheorganisaties tot meer bewustzijn en kennis op het gebied van due diligence en IMVO heeft geleid (zie ook paragraaf 4.2). *“Niemand kan meer zeggen dat ze niet van IMVO op de hoogte zijn”* zegt een vertegenwoordiger van een brancheorganisatie. *“Dankzij de brancheorganisaties gaat het ook om (MKB) bedrijven die anders niet met deze onderwerpen bereikt waren”*, zegt een andere partij. FNLI zegt dat het daarvoor in het eerste jaar aan grote bedrijven moest uitleggen welke meerwaarde een *Nederlands*

⁵ Ook in het rapport *“Evaluation of the Dutch RBC Agreements 2014-2020”*, KIT, 8 July 2020⁵ wordt geconcludeerd dat het nog te vroeg is om met betrekking tot het IMVO convenant voedingsmiddelen *‘substantial progress’* te kunnen rapporteren. Bij deze conclusie is overigens nog geen rekening gehouden met de impact van Covid-19.

convenant kan hebben ten opzichte van bestaande initiatieven. Aan het MKB moest vooral worden uitgelegd wat IMVO en due diligence überhaupt is. Daarvoor heeft FNLI workshops gegeven en handleidingen opgesteld. KNSV heeft vergelijkbare inspanningen verricht.

- Er zijn praktische tools ontwikkeld (o.a. een due diligence handleiding en twee due diligence self-assessment scans).
- Er is een sectorgericht bananenproject van de grond gekomen waarbij een groot deel van de Supermarkt-markt is aangesloten en dat kansen biedt voor internationale opschaling.
- Er is door meerdere convenantpartijen een kansrijke en innovatieve subsidieaanvraag ingediend bij het Fonds Verantwoord Ondernemen (zie paragraaf 5.2).
- De interne communicatie binnen het convenant is in de loop van de tijd verbeterd, er is meer onderling begrip en vertrouwen (zie echter ook onderstaande zwakke punten).
- *“De procesmatige randvoorwaarden voor de komende drie jaar staan nu op de rails”.*
- *“De multistakeholderopzet waarbij partijen in principe als gelijkwaardige partners om de tafel zitten en waarin je laagdrempelig met elkaar van gedachten kunt wisselen”.* *“Partijen weten elkaar nu te vinden.”*

Zwaktes ⁽⁶⁾

Wat betreft zwakke punten in de afgelopen twee jaar noemen de partijen onder andere (quotes van partijen staan hieronder cursief):

- Er is relatief veel tijd en energie besteed aan randvoorwaarden, procesafspraken en het elkaar leren kennen, relatief weinig aan concrete initiatieven. *“Veel woorden, weinig daden”*, is het gevoel bij de meeste partijen.
- *“Teleurstellend dat zo weinig projecten tot stand zijn gekomen en/of risico-analyses zijn uitgevoerd”.* *“Kennissen en netwerken van convenantpartijen zijn nu vaak niet (voldoende) benut”.*
- Te weinig samenwerking in het convenant, bijvoorbeeld om tot nieuwe initiatieven te komen, zowel tussen de diverse geledingen in het convenant maar ook wat betreft de drie brancheorganisaties met elkaar (zie ook paragraaf 7.2).
- Over sommige partijen zijn er twijfels over commitment, daadkracht, ervaring, expertise en beschikbare capaciteit. Daardoor is het onder andere lastig om voor activiteiten een ‘trekker’ te vinden. *“Partijen zitten elkaar soms aan te kijken als actie ondernomen moet worden”.* *“Vergaderingen waren vaak saai, eindigden regelmatig ruim voor de eindtijd en mondden niet uit in concrete afspraken”.* *“Jammer dat de vertegenwoordiging van sommige partijen niet op bestuurlijk niveau is ingevuld”.*
- Kennis en ervaring met betrekking tot specifieke productiegebieden en potentiële IMVO-thema’s zijn niet afdoende bij de maatschappelijke organisaties in het convenant vertegenwoordigd (bijvoorbeeld weinig expertise over milieu, biodiversiteit en klimaat). Daardoor is het lastig om bepaalde themaspecifieke projecten te ontwikkelen. Ook brancheorganisaties hebben beperkte thema-specifieke kennis waardoor zij steeds terug moeten naar hun leden. Dat is niet efficiënt.
- Bij partijen veel personeelwisselingen, waardoor afspraken niet werden opgevolgd en continuïteit vaak beperkt was. *“Nieuwkomers in het convenant moesten gaan werken met door anderen verzonden spelregels”.* *“Bij diverse vertegenwoordigers van partijen is er geen historisch besef”.*

⁶ Veel van de genoemde zwaktes zijn ook reeds gesignaleerd tijdens een bijeenkomst van de werkgroep due diligence support op 24-10-2019 en toen zijn diverse verbetermaatregelen besproken (zo blijkt uit een PowerPoint die tijdens deze bijeenkomst is gepresenteerd). Hieruit is af te leiden dat op diverse punten sindsdien nog niet veel progressie is geboekt.

- *“Nog steeds geen optimaal wederzijds vertrouwen tussen enerzijds de brancheorganisaties en anderzijds de maatschappelijke organisaties (vooral de bonden)”.*
- *“De overheid zou in het convenant een actievere rol kunnen innemen”* (zie ook paragraaf 6.2).
- *“Het is een typisch Nederlands initiatief, hetgeen voor internationaal opererende bedrijven vaak niet logisch is”. “Dat is internationaal verwarrend, waarom zo weinig internationale afstemming?”*
- *“Alleen direct commitment aan het convenant van brancheorganisaties, niet van individuele bedrijven”. Daardoor is het lastig om bedrijven zelf aan convenantdoelstellingen te houden. Communicatie met bedrijven over hun due diligence prestaties geschiedt nu via de brancheorganisaties. Diverse maatschappelijke organisaties ervaren dat als een belemmering om tot projecten te komen en om gedetailleerd inzicht te krijgen in risicovolle ketens en behoeften bij bedrijven aan due diligence ondersteuning. Eén partij zegt: “Het is moeilijk te doorgronden of de ontwikkelde tools goed functioneren” en “brancheorganisaties zouden als een deur naar de bedrijven moeten fungeren, maar in de praktijk is dat nu soms een draaideur”. Een andere partij zegt dat het goed zou zijn geweest als een aantal voorloperbedrijven direct het convenant had ondertekend want daarmee zou het makkelijker zijn geweest om tot concrete projecten/initiatieven te komen; “Je ziet dat dat in andere convenanten ook zo functioneert, dan ontstaat meer positieve energie, wordt het minder abstract”.*

Uit de notulen van bijeenkomsten van de werkgroepen en de Stuurgroep valt af te leiden dat in de loop der tijd veel ideeën en opties voor mogelijke acties zijn aangedragen en besproken. Het lijkt niet aan ambitie ontbroken te hebben. Deze ideeën en potentiële acties zijn echter vaak niet concreet geworden, werden door partijen niet opgevolgd met concrete acties. Daardoor lijken ze vaak in de lucht te blijven hangen of verdwenen ze van de radar. Bovendien lijken de discussies en ideeën vaak ver van de dagelijkse praktijk van met name MKB-bedrijven te staan. Doordat geen individuele bedrijven bij bijeenkomsten aanwezig waren is een *reality check* ook lastig.

Neven-effecten

Sommige partijen noemt ook een aantal neven-effecten van het convenant, ontwikkelingen die niet als doelstelling waren benoemd:

- *“Er wordt door het convenant veel geleerd over wat IMVO en due diligence in de praktijk voor bedrijven betekent. Dat is zinvolle input voor discussies in Nederland en de EU over IMVO-wetgeving” (7).*
- *“Door de moeizame totstandkoming van dit convenant en de teleurstellende voortgang op het gebied van concrete projecten en initiatieven heeft de roep om IMVO-wetgeving een impuls gekregen.”*
- *“De beperkte aandacht in dit convenant voor gender (dat thema is niet expliciet in de convenanttekst benoemd) is een les geweest voor recentere IMVO-convenanten.”*
- *“De speerpunten in het convenant hebben ook de agenda van het Sustainable Spices Initiative en de European Spices Association beïnvloed.”*
- *“Partijen weten elkaar nu ook buiten het convenant om laagdrempeliger te vinden.”*

⁷

Ook Europees staat IMVO op de agenda van bijvoorbeeld de Europese Commissie, maar het is onduidelijk in hoeverre het convenant daarin een rol heeft gespeeld.

3.3 Conclusies en prognose

- De verwachtingen van het convenant en de motieven om het te ondertekenen zijn/waren niet bij alle convenantpartijen gelijk. Er zijn verschillende ideeën over wanneer met het convenant 'substantiële stappen' zijn gezet en over wat onder 'gemeenschappelijke inspanningen' moet worden verstaan. Dit impliceert dat partijen aan het einde van het convenant ook om verschillende redenen (on)tevreden kunnen zijn over behaalde resultaten. Dat zal een eenduidig oordeel over het convenant bemoeilijken. Achtergrondoorzaak is dat het convenant vooral inspanningstoezeggingen beschrijft.
- De waardering voor de behaalde resultaten in de afgelopen twee jaar is niet eenduidig. Enerzijds is er waardering voor een aantal concrete prestaties, zoals op het gebied van due diligence bij bedrijven en initiatieven voor projecten. Ook zijn er positieve neven-effecten vanwege leereffecten en internationale opschaling. Anderzijds zijn er frustraties en teleurstellingen over onder andere het proces en behaalde concrete resultaten.

Prognose

Ondanks de soms minder positieve ervaringen tot op heden zijn partijen over het algemeen (gematigd) optimistisch over de in de komende drie jaar te behalen resultaten. De potentiële impact van het convenant ziet men nog steeds (echter niet persé altijd wat betreft in het convenant afgesproken activiteiten en outputs). Daarbij is er vaak besef en berusting dat de eerste twee jaren nodig waren om het convenant in de steigers te zetten. Maar een ieder vindt wel dat het nu hoog tijd is voor concrete actie. *"Geen woorden, maar daden"* is het devies van één convenantpartij dat door alle andere partijen wordt ondersteund.

4. Due diligence management

4.1 Doelstelling

Eén van de twee specifieke doelstellingen (outcomes) om de overall doelstelling/impact ⁽⁸⁾ van het convenant te realiseren is door directe en indirecte leden van de drie brancheorganisaties te motiveren om IMVO-risicomanagement (due diligence) uit te voeren. Het is de bedoeling dat “aan het einde van het convenant alle direct of indirect bij de Brancheorganisaties aangesloten bedrijven op een adequate wijze ⁽⁹⁾ IMVO-risicomanagement uitvoeren”.

Wat betreft de leden van de KNSV is deze ambitie in het convenant vervolgens genuanceerd door te stellen dat IMVO en dus het convenant niet voor *alle* leden relevant is ⁽¹⁰⁾. De KNSV gaat ervan uit dat het convenant voor zo'n 50 van de huidige 61 leden van toepassing is. Het KIT gaat echter in haar tussenevaluatie van alle IMVO-convenanten voor KNSV uit van 60 bedrijven ⁽¹¹⁾.

Voor de leden van de FNLI is een dergelijke uitzondering in het kader van *Internationaal MVO* niet expliciet gemaakt, terwijl dat waarschijnlijk wel op zijn plaats geweest zou zijn (bijvoorbeeld uitsluiting van producenten die alleen Nederlandse ingrediënten gebruiken). Uitgaande van de huidige convenantafspraken betekent dat dat in principe circa 500 directe/indirecte FNLI-bedrijven aan de slag moeten met due diligence management ⁽¹²⁾. Het KIT gaat in haar tussenevaluatie nog uit van 550 bedrijven.

Wat betreft CBL is het niet duidelijk voor hoeveel leden het convenant van toepassing is. Enerzijds is voor deze brancheorganisatie evenmin een expliciete uitzondering gemaakt waardoor alle 26 aangesloten uiteindelijk aan IMVO-risicomanagement zouden moeten doen (het KIT gaat ook van dit aantal uit). Dit betreft behalve supermarkten bijvoorbeeld ook (horeca)groothandels. Anderzijds wordt in de uitgangspunten van het convenant echter gerept over ‘supermarkten’ en in de praktijk richt CBL zich in het kader van het convenant ook met name op de vier grote aangesloten supermarkten (Albert Heijn, Jumbo, Aldi, Lidl) en op inkoopcombinatie Superunie die vervolgens weer aan dertien kleinere supermarkten levert (deze zijn op zich ook lid van CBL). Deze kleinere supermarkten kunnen in min of meerdere mate echter ook direct inkopen (niet alles via Superunie), hetgeen betekent dat een eigen beleid op het gebied van due diligence / IMVO ook relevant kan zijn. Al met al is de afgesproken omvang van de doelgroep van CBL niet duidelijk: gaat het om alle 26 aangesloten leden, alle aangesloten supermarkten, inclusief Superunie, of, zoals nu in de praktijk gebeurt, om de grote vier supermarkten en Superunie?

⁸ Binnen drie tot vijf jaar substantiële verbeteringen voor stakeholders die negatieve effecten ondervinden van internationale voedselproductie of voedselketens.

⁹ ‘Adequaat’ wil zeggen dat bedrijven in staat zijn om voor zichzelf de vragen uit bijlage 1 van het convenant te beantwoorden. Deze vragen zijn gebaseerd op de *OECD/FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains*.

¹⁰ Het convenant is niet relevant voor dienstverleners zoals testlaboratoria, makelaars, verzekeraars en schoningsbedrijven.

¹¹ ‘Evaluation of the Dutch RBC Agreements 2014-2020’, KIT Royal Tropical Institute, 8 July 2020.

¹² Dit is een inschatting van FNLI zelf. Het aantal leden varieert in de tijd.

Als tussendoelstelling is afgesproken dat na het tweede convenantjaar ten minste 110 bedrijven uit de achterbannen van de brancheorganisaties IMVO-risicomanagement zullen uitvoeren in lijn met de beschrijving (bijlage 1) van het convenant. Deze bedrijven vertegenwoordigen 50 procent of meer van de omzet per brancheorganisatie.”

4.2 Wat is gerealiseerd?

Om de vorderingen op het gebied van due diligence management te monitoren hebben de convenantpartijen en de SER *due diligence self-assessment scans* ontwikkeld. Deze vullen de bedrijven zelf in en daarbij kunnen zij op verschillende deelonderwerpen punten scoren en zo voor zichzelf bepalen hoever zij met due diligence gevorderd zijn. Er zijn twee scans ontwikkeld, één uitgebreide en één verkorte scan voor het MKB. Op hoofdlijnen zijn deze scans vergelijkbaar, op detailniveau verschillen ze enigszins. Zie de volgende tabel hoe de hoofdthema's uit de twee scans zich tot elkaar verhouden.

Hoofdthema's uitgebreide due diligence scan	Hoofdthema's vereenvoudigde MKB due diligence scan
IMVO beleid	Beleid en verankering
Integratie in managementsysteem	
Klachtenmechanisme	Herstel
Overzicht structuur ketens	Inzicht en Actie
Overzicht risico's in ketens	
Risico's geprioriteerd	
Plan van Aanpak m.b.t. risico's en impacts	
Doelstellingen m.b.t. risico's en impacts geformuleerd	
Evaluatie van geïmplementeerde maatregelen	Communicatie
Communicatie over IMVO beleid	

Uit de jaarrapportages van de drie brancheorganisaties die na het tweede convenantjaar zijn gemaakt komt het algemene beeld naar voren dat 81 FNLI-leden, negentien KNSV-leden en vijf CBL-leden over hun IMVO-prestaties hebben gerapporteerd (totaal 105 bedrijven). Daarnaast hebben vijf FNLI-leden en vijf KNSV-leden wel na het eerste jaar gerapporteerd, maar niet na het tweede jaar. Voor deze tien bedrijven is de conclusie gerechtvaardigd dat zij in ieder geval *bewust* zijn van due diligence management en het IMVO-convenant. Voorts zijn in het kader van de jaarrapportage voor de KNSV ook gesprekken gevoerd met leden die de scan om verschillende redenen *niet* hadden ingevuld. Een aantal daarvan bleek ook wel degelijk in min of meerdere mate actief te zijn met IMVO en due diligence management. Mogelijk zal dit ook spelen bij sommige leden van bijvoorbeeld FNLI. Dergelijke bedrijven zouden bij de tussenstand opgeteld kunnen worden. Indien uitsluitend het aantal ingevulde scans als maatstaf zou worden genomen voor de tussendoelstelling dat ten minste 110 bedrijven actief zijn met due diligence dan is die ambitie min of meer gerealiseerd. Het is echter discutabel of dat een goede maatstaf zou zijn want dat zegt immers nog niets over de vraag of dat ook *op adequate wijze* gebeurt (zie kanttekeningen hieronder en paragraaf 4.3).

Het blijkt praktisch te omslachtig om daadwerkelijk te *meten* in hoeverre deze bedrijven 50 procent of meer van de omzet per brancheorganisatie vertegenwoordigen. Het is echter waarschijnlijk dat dat ruimschoots het geval is. Zowel voor FNLI- als KNSV-leden geldt dat vooral de grotere bedrijven hebben gerapporteerd. Wat betreft CBL hebben de vier grote

supermarkten en Superunie gerapporteerd en daarmee wordt uiteindelijk 97% van de Nederlandse supermarkten gedekt ⁽¹³⁾. Zoals hierboven beschreven betreft dit echter niet 97% van het ledenbestand van CBL. Bovendien is geen rekening gehouden met het feit dat kleinere supermarkten mogelijk ook een deel van hun inkoop buiten Superunie om verzorgen. Deze kleinere supermarkten hebben niet over hun eigen IMVO-risicomanagement gerapporteerd.

Kanttekeningen:

- Als maatstaf voor deze tussenstand is in eerste instantie uitgegaan van het aantal bedrijven dat de *due diligence self-assessment scan* van de SER heeft ingevuld (de uitgebreide versie of de MKB-versie). De antwoorden zijn echter niet systematisch geverifieerd. Het is daardoor niet uitgesloten dat in sommige gevallen sociaal wenselijke antwoorden zijn gegeven en/of dat vragen op verschillende wijzen zijn geïnterpreteerd. Zie ook paragraaf 4.3.
- In de jaarrapportage van KNSV wordt expliciet genoemd dat uit de scans is af te leiden dat diverse bedrijven nog aan het begin van due diligence management staan. Het is onbekend of dat bijvoorbeeld ook geldt voor de FNLI-achterban.
- Vanwege de Covid-19 pandemie wilde de FNLI bedrijven zo min mogelijk met de IMVO-rapportage belasten en daarmee de kans op een hogere respons vergroten. FNLI gaf bedrijven de optie om slechts een deel van de MKB scan in te vullen (het A-deel dat betrekking heeft op 'inzicht en actie', zie hierboven). Het inzicht in de IMVO-prestaties is daardoor nog niet volledig. Uiteindelijk hebben elf van de 41 FNLI-bedrijven die de MKB-scan hebben getourneerd alleen dit A-gedeelte ingevuld.

Overige inzichten due diligence management

Hieronder worden de belangrijkste inzichten uit de ingevulde self-assessment scans van de drie brancheorganisaties samengevat. Zie de jaarrapportages zelf voor meer details.

FNLI ⁽¹⁴⁾

- Het aantal bedrijven dat rapporteert over hun IMVO-risicomanagement is in 2020 in vergelijking met 2019 aanzienlijk toegenomen (met 51 bedrijven). Dit ondanks de soms grote uitdagingen voor de sector als gevolg van Covid-19. Veruit de meeste bedrijven die in 2020 voor het tweede jaar rapporteren laten een kleine progressie op het gebied van due diligence management zien. De grootste verbeteringen van de score ten opzichte van 2019 hebben betrekking op 'prioritering van risico's en impacts' en het 'in kaart brengen van risico's in de productieketen'.
- Relatief veel MKB-bedrijven hebben de scan in 2020 ingevuld (53 van 81). Dit is het gevolg van extra inspanningen van FNLI om deze doelgroep te motiveren. Over het geheel genomen kan echter evenals in 2019 worden gesteld dat grote bedrijven met meer dan 250 medewerkers (wel of niet beursgenoteerd) op het gebied van IMVO een voorsprong hebben op MKB-bedrijven.

¹³ IMVO risicomanagement in de supermarktbranche. Resultaten van het tweede jaar IMVO-convenant voedingsmiddelen, CBL, September 2020.

¹⁴ FNLI activiteiten en resultaten van het tweede jaar IMVO-convenant voedingsmiddelen, FNLI, September 2020.

- Ook bij grote bedrijven is er er ruimte voor verbetering van hun due diligence management. Dat geldt vooral voor het identificeren van risico's in de productieketen, risicoprioritering, plan van aanpak, bepaling van doelstellingen en evaluatie van de effectiviteit van genomen maatregelen.
- De gemiddelde score van MKB-bedrijven op de self-assessment scan (uitgedrukt als percentage van het maximaal haalbare aantal punten) is 46%. Er is per individueel bedrijf geen informatie beschikbaar over de variatie in scores op de diverse thema's. Op de thema's 'Inzicht & Actie' en 'Beleid & Verankering' scoren deze bedrijven over het algemeen (iets) boven de gemiddelde score van deze bedrijven op de vier thema's. Op de thema's 'Communicatie' en 'Herstel' scoren zij over het algemeen onder gemiddeld. Specifiek is bij MKB-bedrijven gekeken naar de IMVO-maatregelen bij grondstoffen die geassocieerd worden met een hoger risico voor mens en milieu. De meeste van deze bedrijven blijken bekend met de IMVO-risico's van deze grondstoffen en hebben maatregelen genomen om deze risico's te verminderen. Deze bedrijven zijn daarbij nog overwegend afhankelijk van de inkoop van ingrediënten met een MVO-keurmerk. Bedrijven die actief zijn in de specifieke grondstoffen koffie, cacao, palmolie en soja kopen meer gecertificeerde producten in dan bedrijven die de overige risicogroundstoffen gebruiken. Dit houdt wellicht verband met het feit dat de beschikbaarheid van gecertificeerde ingrediënten in deze sectoren groter is. De FNLI wil zich de komende tijd richten op ondersteuning van internationale sectorinitiatieven die de beschikbaarheid van duurzaam geproduceerde grondstoffen vergroten.

CBL ⁽¹⁵⁾

- In 2020 hebben dezelfde vijf CBL-leden de (uitgebreide) self-assessment scan ingevuld als in 2019 (dit is inclusief Superunie die dertien kleinere supermarkten belevt), waardoor de twee jaren goed vergelijkbaar zijn. Volgens CBL vertegenwoordigen deze leden met elkaar 97% van de Nederlandse supermarkt-markt. Ekoplaza en Picnic zijn bijvoorbeeld niet bij CBL aangesloten.
- De leden hebben ten aanzien van de tien thema's uit de uitgebreide scan progressie geboekt ten opzichte van 2019, het meest wat betreft het prioriteren van risico's op basis van ernst en waarschijnlijkheid, het formuleren van doelstellingen en het evalueren van maatregelen. In 2019 bedroeg de gemiddelde score op de tien due diligence thema's 70% (uitgaande van het percentage van het maximum aantal te behalen punten per thema). In 2020 is dit toegenomen met 9,5%. Er is per individueel bedrijf geen informatie beschikbaar over de variatie in scores op de diverse thema's.
- Over het algemeen hebben de vijf CBL-leden al een adequaat IMVO-beleid (gezamenlijk behalen zij 97% van het totaal aantal te behalen punten) en zijn zij gevorderd met de integratie van IMVO in managementsystemen (88% van de punten). CBL zegt dat voortgang is geboekt met de implementatie van een klachtenmechanisme, maar daarbij wordt voor (een deel) gedoeld op een klachtenmechanisme voor consumenten (bijvoorbeeld over producten), niet (uitsluitend) op een klachtenmechanisme voor externe belanghebbenden zoals vooral is bedoeld in het kader van IMVO (zie ook opmerkingen hieronder bij KNSV). De vijf bedrijven hebben ook substantiële voortgang geboekt met het verkrijgen van overzicht van ketens, inzicht in risico's in ketens en de prioritering daarvan. De percentages van het maximaal te behalen aantal punten zijn respectievelijk 69%, 68% en 92%. Van alle due diligence thema's zijn de supermarkten het minst ver gevorderd wat

betreft het opstellen van plannen van aanpak (53% van het maximum aantal te behalen punten). De progressie is op dit punt ook relatief beperkt (+3%). De score op het formuleren van doelstellingen is 74%. De scores op 'evaluatie van maatregelen' bedroeg 84% van het maximum aantal te behalen punten en 95% op 'communicatie'.

KNSV ⁽¹⁶⁾

- In totaal heeft nu zo'n 50% van de KNSV-leden waarvoor het IMVO-convenant relevant is de due diligence scan in het eerste en/of tweede jaar ingevuld. Deze substantiële toename wijst op meer bewustzijn over het IMVO-convenant en due diligence management. Het is onduidelijk wat de stand van zaken omtrent due diligence management is bij KNSV-leden die géén scan hebben ingevuld.
- De werkelijk behaalde score ten opzichte van de maximum te behalen score (op alle deelonderwerpen) varieerde in 2020 van 9,7% tot 84,9%. Het gemiddelde over alle bedrijven bedroeg 42,9%. Negen bedrijven behaalden meer dan 50% van het totaal aantal te behalen punten. De verschillen tussen de bedrijven die de scan hebben ingevuld zijn groot. Er is enerzijds sprake van een beperkt aantal bedrijven dat naar eigen zeggen al ver gevorderd is met de invoering van due diligence management. Een aantal bedrijven meldt dat zij daarmee vergeleken met het eerste convenantjaar, soms ook substantiële progressie hebben geboekt. Anderzijds zijn er veel andere bedrijven die zich nog duidelijk in een beginnersstadium bevinden.
- Alhoewel in het kader van de jaarrapportage geen validatie van de voortgang met due diligence management heeft plaatsgevonden ontstaat uit de scans het beeld dat een aanzienlijk deel van de bedrijven dat de scans heeft ingevuld volgens henzelf al een vorm van IMVO-beleid heeft en ook deels heeft geïntegreerd in hun managementsystemen. Daarnaast zeggen zij vaak al inzicht in hun ketens te hebben ⁽¹⁷⁾ en over IMVO te communiceren. De *uitvoering* van IMVO-risicoanalyses in hun ketens en met name de ontwikkeling, implementatie en evaluatie van IMVO-verbeterplannen is echter beduidend minder ver ontwikkeld. Hetzelfde geldt voor de aanwezigheid van een op IMVO-issues gericht klachtenmechanisme.

Toegang tot herstel

Opvallend is het verschil in prestaties ten aanzien van een klachtenmechanisme wat betreft specerijenbedrijven die de uitgebreide scan of de MKB-scan hebben ingevuld. De gemiddelde scores van deze groepen (werkelijke score ten opzichte van maximale score) waren respectievelijk 51,0% en 8,4%. Dit verschil valt waarschijnlijk te verklaren uit de vraagstelling in de twee soorten scans. In de MKB-scan wordt explicieter gevraagd naar een klachtenmechanisme ten behoeve van IMVO-issues. In de uitgebreide scan wordt vooral gevraagd naar een klachtenmechanisme in het algemeen en dat kan dus ook betrekking hebben op commerciële klachten over bijvoorbeeld kwaliteit, prijs, service. De meeste bedrijven hebben een dergelijk mechanisme voor klanten. De voorzichtige conclusie is te trekken dat een klachtenmechanisme voor specifiek IMVO bij de meeste bedrijven nog niet aanwezig is

¹⁶ Voortgang IMVO-convenant voedingsmiddelen (specerijensector): voortgang t/m jaar twee, CREM, 11 september 2020.

¹⁷ Bekendheid met de ketens is in werkelijkheid vaak beperkt tot de eerste of tweede toeleveranciers. In het algemeen zijn transparantie en traceability tot op het niveau van boeren in veel specerijenketens een grote uitdaging. Lokale handelaren kopen vaak tevens een deel van de specerijen in op de 'spot' markt en in dergelijke gevallen is niet precies bekend welke boeren de specerijen hebben geproduceerd.

De scores op de verschillende deelthema's van due diligence lijken enerzijds te wijzen op veel welwillendheid binnen de specerijensector om met IMVO en due diligence aan de slag te gaan, maar anderzijds op nog de nodige onduidelijkheid/onzekerheid hoe men in de praktijk zelf daadwerkelijke verbeteringen voor mens en milieu kan bewerkstelligen. Het feit dat veel KNSV-bedrijven MKB zijn speelt daarbij waarschijnlijk een rol. Vooral kleinere bedrijven worstelen met nut en noodzaak van IMVO, due diligence en risico-analyses en de vraag hoe zij invloed kunnen uitoefenen om daadwerkelijke verbeteringen voor mens en milieu te realiseren.

- Ondanks de communicatie-inspanningen van de KNSV is er bij vooral een deel van de kleinere leden nog de nodige onbekendheid met de reikwijdte, het jargon en de praktische haalbaarheid van due diligence en IMVO. Sommige bedrijven zien due diligence als een ingewikkelde en veel tijd vergende papieren tijger. Bovendien hebben sommige KNSV-leden het gevoel dat zij individueel in het internationale speelveld geen verschil kunnen maken / geen invloed hebben en dat due diligence daardoor niet zoveel zin heeft. Kleinere KNSV-leden zijn ook minder gewend om vanuit managementsystemen en vaste procedures te opereren. Sommige bedrijven denken ook dat het convenant voor hen niet van toepassing is omdat zij uitsluitend specerijen inkopen van Nederlandse/westerse importeurs, niet direct in originen. Er zijn ook bedrijven die in hun dagelijkse praktijk geen 'sense of urgency' of druk ervaren om met IMVO / due diligence aan de slag te gaan. Dat geldt vooral voor relatief kleine bedrijven in min of meer anonieme B2B markten. Tot slot zijn er bedrijven die op zich welwillend zijn om met IMVO aan de slag te gaan maar die met heel veel ketens te maken hebben en niet weten "waar en hoe te beginnen" met due diligence en met name de risico-analyses. Om dit soort 'achterblijvers' te motiveren lijkt er behoefte aan een meer persoonlijke benadering en begeleiding en aan praktische informatie over nut en noodzaak van IMVO.

4.3 Bevindingen individuele bedrijven

Als onderdeel van deze tussenevaluatie zijn interviews afgenomen met negen bedrijven die de self-assessment hebben ingevuld (drie CBL-leden, vier FNLI-leden en twee KNSV-leden). Het is niet bekend in hoeverre deze bedrijven representatief zijn voor de achterbannen van de drie brancheorganisaties. Binnen de organisaties zijn er grote verschillen wat betreft aard, omvang en plaats in de keten van de bedrijven. Er moet bovendien worden benadrukt dat in het kader van deze tussenevaluatie géén informatie is verkregen van bedrijven die de self-assessment scan niet hebben ingevuld. Al met al is voorzichtigheid bij de onderstaande uit de interviews verkregen beelden raadzaam:

- Uitgaande van het door de bedrijven aantal behaalde punten in de scans in 2020 ten opzichte van het maximum aantal te behalen punten is te concluderen dat sommige bedrijven al ver met due diligence management zijn gevorderd. Andere bedrijven staan echter nog aan het begin. Het gemiddelde percentage bedroeg 62%. De laagste score was 28%, de hoogste 89%.
- Tijdens de gesprekken is zo goed mogelijk nagegaan in hoeverre de door de bedrijven in de scans gegeven antwoorden valide zijn. Daarvoor is steeds doorgevraagd op een aantal specifieke aandachtspunten geselecteerd uit de onderdelen 'beleid en verankering', 'herstel', 'inzicht en actie' en 'communicatie'. Hieruit kan worden afgeleid dat het beeld dat uit de scans komt bij drie bedrijven overeen komt met de daadwerkelijke situatie. Bij vier bedrijven lijken de behaalde scores op onderdelen (iets) te hoog ingeschat, bijvoorbeeld omdat inzicht in IMVO-risico's in de keten in de praktijk tegenvalt, slechts een deel van het assortiment betreft en/of omdat *voorgenomen* maatregelen in de scan reeds als

gerealiseerd zijn benoemd. Bij twee bedrijven lijken de daadwerkelijke prestaties op het gebied van IMVO-risicomanagement echter beter dan wat uit de scans naar voren komt. De verklaring bij één bedrijf is dat het zich tot op heden vooral heeft geconcentreerd op het non-food assortiment (met food is men in een later stadium begonnen). Het andere bedrijf neemt al veel IMVO-maatregelen alleen zijn die niet goed in te passen in de structuur van de scan die is gebaseerd op de verschillende OESO-stappen voor due diligence (het bedrijf heeft het IMVO-beleid vaak niet op deze wijze formeel vastgelegd). De conclusie is dat ingevulde scans niet in alle gevallen een accuraat beeld geven van de werkelijke situatie. De IMVO-prestaties van bedrijven kunnen in werkelijkheid zowel slechter als beter zijn.

- De capaciteit bij vooral kleinere bedrijven om actief due diligence management te implementeren is vaak beperkt. Alleen een aantal grotere leden heeft een MVO-coördinator of MVO-afdeling. Bij veel andere bedrijven is dit een thema dat er door een medewerker (zoals de CEO) 'bij' wordt gedaan ⁽¹⁸⁾.
- Opvallend zijn de grote verschillen bij de bedrijven ten opzichte van hun ketens en de IMVO-risico's daarin. Bij diverse bedrijven gaat het om min of meer de standaardsituatie: zij kopen landbouwgrondstoffen in bij handelaren, verwerkers en in sommige gevallen direct bij boeren, verwerken deze eventueel en verkopen deze aan andere bedrijven of direct aan de consument. Convenantpartijen zullen waarschijnlijk vaak deze standaardsituatie voor ogen hebben. Andere situaties komen echter ook voor:
  - Bij een aantal bedrijven vindt de inkoop van grondstoffen met IMVO-risico's niet in Nederland plaats, maar door een buitenlandse moeder. De invloed van het Nederlandse bedrijf op IMVO-beleid en ketenverduurzaming is in deze gevallen beperkt/nihil. De relevantie van het *Nederlandse IMVO-convenant* voor deze bedrijven is daardoor vaak beperkt tot een signalerings-/ambassadeursfunctie voor de buitenlandse moeder.
  - In sommige gevallen zitten IMVO-risico's vooral in instromende ketens van hulpstoffen. Deze instroom kan zowel plaatsvinden in een eerder stadium van de primaire keten (bijvoorbeeld soja-veevoer voor vleesproductie) als binnen het bedrijf zelf (bijvoorbeeld palmolie voor bakprocessen).
  - In sommige gevallen hebben verwerkende bedrijven geen of beperkt invloed op IMVO-risico's in ketens omdat zij als 'loonwerker' uitsluitend grondstoffen op basis van de receptuur van klanten verwerken. In sommige gevallen schrijft de klant precies voor aan welke specificaties grondstoffen moeten voldoen en waar ze ingekocht moeten worden. Soms zorgt de klant ook zelf voor de grondstoffen.
  - In sommige gevallen maken bedrijven in principe uitsluitend gebruik van in Nederland / West-Europa geproduceerde landbouwproducten. Dit kan echter incidenteel worden aangevuld met grondstoffen uit landen met hogere IMVO risico's, bijvoorbeeld in geval van schaarste van de Nederlandse/Europese grondstoffen.
  - Voor sommige voedingsmiddelenbedrijven liggen de IMVO-risico's deels of met name bij non-food producten. Denk aan het gevoerde assortiment, maar ook aan de inkoop van bedrijfskleding of verpakkingsmaterialen (o.a. big bags).
  - Supermarkten zijn wat betreft hun IMVO-risicomanagement vooral gericht op de gevoerde huismerken, niet of veel minder op de gevoerde A-merken in hun assortiment.

¹⁸ Deze conclusie is tevens gebaseerd op interviews met KNSV-bedrijven die in het kader van de KNSV-jaarrapportages in 2019 en 2020 zijn afgenomen.

- Aan bedrijven is gevraagd welke onderdelen van IMVO-risicomanagement voor hen het lastigst zijn. Vijf bedrijven noemen in dat kader het in kaart brengen van de ketens en de identificatie van IMVO-risico's daarin (inclusief wijze van prioritering van risico's). Deze bedrijven zijn nog niet toegekomen aan de eventuele ontwikkeling en implementatie van verbeterplannen en kunnen derhalve nog niet beoordelen of die fase in het due diligence proces lastig zal worden. Hetzelfde geldt voor een klachtenmechanisme: de bedrijven zijn daaraan nog niet toegekomen en kunnen zich daar voor het eigen bedrijf vaak ook niets bij voorstellen (bestaande klachtenmechanismen zijn in veel gevallen alleen bestemd voor klanten en/of eigen personeel en zijn niet ingericht voor derden met betrekking tot IMVO issues). Twee bedrijven vinden echter juist wel specifiek 'toegang tot herstel' (klachtenmechanisme) de belangrijkste uitdaging. Eén bedrijf benoemt de relatief hoge kosten om certificering bij toeleveranciers te stimuleren. Tot slot zegt één bedrijf nog geen knelpunten te zijn tegengekomen omdat het feitelijk nog met due diligence management moet starten.
- Opvallend is dat vooral productkeurmerken vaak worden gezien als een praktisch handelingsperspectief om IMVO-risico's te adresseren (o.a. RSPO, Rainforest Alliance). Twee bedrijven stellen echter expliciet dat keurmerken op zich onvoldoende garantie bieden om alle risico's te kunnen afdekken. Zij zijn daarom aanvullend bezig met systematische analyses van risico's in ketens en op basis daarvan de ontwikkeling van verbeterplannen op maat. Daarnaast benoemen drie bedrijven SEDEX en de daaraan gekoppelde SMETA certificering en één bedrijf Ecovadis. Zij stimuleren dit soort systemen bij hun leveranciers of implementeren dit voor hun eigen bedrijf. Eén bedrijf heeft ook een ISO 26000 zelfverklaring. Diverse bedrijven werken ook met *supplier self-assessment questionnaires* en/of door leveranciers te ondertekenen gedragscodes. De kwaliteit van deze tools verschilt echter van bedrijf tot bedrijf, zowel wat betreft de geadresseerde onderwerpen (in sommige gevallen vooral veel aandacht voor kwaliteit en voedselveiligheid) en scope (soms alleen van toepassing op de directe leverancier, soms wordt de hele keten geadresseerd). Een aantal bedrijven is in samenwerking met lokale stakeholders reeds actief met de implementatie van concrete verbeterprojecten *on-the-ground*.
- De ervaringen met de self-assessment scans zijn verschillend. Vijf bedrijven hadden geen moeite om deze in te vullen (daarbij zijn er geen duidelijke verschillen tussen de uitgebreide scan en de MKB-scan) en in het algemeen vindt men het prettig als due diligence checklist en als benchmark in vergelijking met andere bedrijven in de sector. Eén bedrijf zegt dat het erg lastig was om de scan in te vullen omdat het nog geen ervaring heeft met IMVO: *"alleen het jargon al"*. Eén bedrijf waarschuwt expliciet voor het probleem van het self-assessment karakter van de scan en mogelijke verschillende percepties bij het invullen ervan. *"Daardoor is het mogelijk minder goed bruikbaar voor algemene analyses op sectorniveau, het is vooral zinvol om de verbeterpunten en de voortgang bij het eigen bedrijf in de tijd in kaart te brengen (intern gebruik)"*. Andere genoemde aandachtspunten (quotes van bedrijven):
  - *"De nadruk in de scan ligt erg sterk op sociale issues, terwijl wij vooral bezig zijn met milieu en klimaat. Daardoor scoor je relatief slecht."*
  - *"Wij nemen al veel IMVO-maatregelen, alleen is dat bij ons niet geformaliseerd en schriftelijk vastgelegd. De scan vraagt juist wel naar dergelijke vormen van formalisering op basis van OESO-richtlijnen en daardoor scoren wij relatief slecht."*
  - *"Er zitten nog wat bugs in de scan."*
  - *"Bij de vraag wat je doet als toeleveranciers afspraken op het gebied van duurzaamheid schenden krijg je meer punten als je invult dat je de relatie verbreekt als wanneer je invult dat je een gezamenlijk verbetertraject ingaat. Dat is niet logisch."*
  - *"De scan is nu erg sturend op specifieke handelingsperspectieven. Dat is niet erg objectief."*

- *“De scan en het bijbehorende puntensysteem is op sommige punten nogal rigide (ja/nee antwoorden), waardoor het gevoel ontstaat dat je lager op de due diligence prestaties scoort dan verwacht”.*
- *“Het is jammer dat je in de scan geen kwalitatieve informatie kwijt kunt, bijvoorbeeld over IMVO-projecten. In werkelijkheid doen wij via die projecten meer dan wat nu uit de scan komt.”*
- *“Veel van de in de scan genoemde grondstoffen zijn voor ons niet relevant. Het zou wellicht een idee zijn om aan het begin van de scan een keuze voor een sub-sector te kunnen maken, waarna je in het vervolg ervan meer ‘op-maat’ vragen moet beantwoorden (o.a. voor de relevante grondstoffen).”*
- *“In de scan kun je nu specifieke grondstoffen aanklikken die jijzelf inkoopt, maar daarmee blijven grondstoffen die terug in de keten als hulpstof instromen buiten beschouwing (bijvoorbeeld veevoer).”*
- *“In de scan kun je nu ‘specerijen’ aanklikken, maar in werkelijkheid kan het daarbij gaan om veel verschillende producten met verschillende IMVO-risico’s. Een verdere uitsplitsing zou gewenst zijn en ook meer recht doen aan het feit dat de KNSV mede-ondertekenaar van het convenant is.”*
- *“Sommige vragen kun je op verschillende manieren interpreteren.”*

Zeven bedrijven geven aan het prettig te vinden om persoonlijk feedback op de ingevulde scan te ontvangen, zowel wat betreft specifieke verbetertips als om op sub-sector niveau een benchmark te ontvangen. *“Nu weet je eigenlijk niet waarom je hierin energie zou moeten steken”*, zegt één bedrijf.

- Aan bedrijven is gevraagd in hoeverre zij op de hoogte zijn van het convenant en in hoeverre zij vanuit hun brancheorganisatie informatie hebben gekregen. Slechts één bedrijf blijkt niet of nauwelijks van het convenant op de hoogte te zijn. Zeven bedrijven kennen niet de in het kader van het convenant ontwikkelde due diligence handreiking. Twee bedrijven zeggen die wel te kennen, maar deze in de praktijk niet te hebben gebruikt, onder andere omdat men liever terugvalt op de oorspronkelijke OESO- en UNGP-richtlijnen. Eén bedrijf heeft de handleiding wel gebruikt om doelstellingen te formuleren, maar vindt het jammer dat de ‘hoe’ vraag te weinig wordt beantwoord. Dat bedrijf heeft behoefte aan meer praktische voorbeelden. Zes bedrijven hebben actief deelgenomen aan branchebijeenkomsten waarin het convenant en due diligence expliciet aan de orde zijn gekomen (deelname aan due diligence workshops en/of deelname aan duurzaamheid/MVO-teams binnen de branche). Eén bedrijf geeft expliciet aan graag meer over de stand van zaken in het convenant te vernemen: *“waar staat het en waar gaat het naar toe?”*
- Vier bedrijven geven expliciet aan dat het convenant voor hun bedrijf meerwaarde heeft. De overige bedrijven denken van niet (één bedrijf stelt dat due diligence management te veel een *tick-the-box* exercitie is), weten het niet of hebben daar geen mening over. Bedrijven die wel een meerwaarde signaleren zeggen dat het hen heeft getriggerd om IMVO-beleid te ontwikkelen of dat het vooral nuttig is als kader om lastige onderwerpen te bespreken (bijvoorbeeld ‘toegang tot herstel’) en om tot samenwerking te komen in projecten. Deze bedrijven benadrukken echter dat het convenant slechts één van de factoren is voor intensivering van hun IMVO-beleid; het is een bredere maatschappelijke trend, ook in andere landen. Klanten vragen er vaker om, maatschappelijke organisaties adresseren dit actief (bijvoorbeeld via de *‘behind the bar codes’* campagne van Oxfam Novib) en de overheid adresseert het ook op andere manieren.
- Vier bedrijven geven aan via het convenant en/of de brancheorganisatie graag actieve ondersteuning te krijgen in de vorm van workshops/training (bijvoorbeeld voor inkopers), ‘op-maat’ advies, best practices/richtlijnen en/of templates voor bijvoorbeeld *suppliers self-assessment questionnaires* of *suppliers codes of conduct*. Eén bedrijf zou via het convenant

graag met bedrijven uit andere branches concrete ketenprojecten ontwikkelen. Twee andere bedrijven willen via het convenant vooral werken aan een praktisch en effectief klachtenmechanisme en het samen met andere partijen ontwikkelen van verbeterprojecten. Drie bedrijven hebben momenteel geen behoefte aan verdere ondersteuning vanuit het convenant / de brancheorganisatie.

- Twee bedrijven zeggen dat het uit bijvoorbeeld marketingoogpunt interessant kan zijn als er een soort formele erkenning zou komen van je IMVO-prestaties. Dit kan vooral in B2B markten interessant zijn. Een ander bedrijf zou een dergelijke erkenning vooral intern interessant vinden, om het eigen management te laten zien dat investeringen in due diligence rendabel zijn. Drie bedrijven vinden een formele erkenning voor hun specifieke marktsituatie niet interessant. De resterende drie bedrijven weten niet of dat interessant kan zijn (*“baten moeten tegen kosten opwegen”, “alleen als een dergelijke erkenning in de markt een verschil gaat maken”*) of vinden dat nu nog te vroeg.

Tot slot zijn de volgende quotes illustratief voor hoe vooral kleinere bedrijven soms worstelen met onder andere de reikwijdte, het jargon en de praktische haalbaarheid van due diligence en IMVO ⁽¹⁹⁾:

- *“Een Turkse boer met klachten gaat toch niet bellen met een kleine Nederlandse producent waarvoor zijn grondstof slechts één van de gebruikte ingrediënten is?”*
- *“NGO’s zouden minder negatief moeten doen over IMVO-keurmerken. Voor een klein bedrijf is dat vaak de enige mogelijkheid om iets aan IMVO te kunnen doen.”*
- *“Regels van de ACM zijn een groot risico om met andere bedrijven te werken aan verduurzaming van ketens. De overheid is daarbij ook niet altijd een betrouwbare partner.”*
- *“Samenwerking binnen projecten hoeft niet strijdig te zijn met regels van de ACM, als je pré-competatief bezig bent en geen prijsafspraken maakt.”*
- *“IMVO is voor ons niet relevant want wij importeren niets zelf, we kopen alleen van Nederlandse handelaren.”*
- *“Maatregelen zullen extra geld kosten, maar klanten vragen daar niet om en zijn niet bereid om een hogere prijs te betalen. Zeker als de prijzen en marges klein zijn is het erg lastig om e.e.a. uit eigen zak te financieren.”*
- *“Ik wil niet cynisch zijn, maar lokale handelaren en overheden zijn niet in dit soort zaken geïnteresseerd. Die denken meestal alleen aan het eigen belang.”*
- *“Dit is meer iets voor grote bedrijven die herkenbaar zijn voor de Westerse consument en voor wie dit dus uit marketing-oogpunt relevant is. Wij gaan hier niets mee doen.”*
- *“Ik heb de scan diverse keren geopend, maar weer gesloten omdat het er heel ingewikkeld uit zag. Hetzelfde geldt voor de due diligence toolkit. Als je er echter eenmaal induikt dan valt het echter toch wel mee en is het nuttig.”*
- *“Tot nu toe ontbrak het vooral aan tijd en prioriteit om hiermee aan de slag te gaan, maar er is nu een beter momentum. Ik moet er gewoon aan beginnen en dat zal ook gebeuren.”*
- *“Tot op heden is niemand binnen het bedrijf voor IMVO echt verantwoordelijk gemaakt, maar om het meer te laten leven en om het structureel aandacht te geven zou dat wel moeten. Naar aanleiding van dit gesprek ga ik dit agenderen bij de directie. Ik zou dit willen oppakken.”*
- *“Het IMVO-convenant gaat toch over kinderarbeid en je krijgt een boete als je daar niets aan doet?”*
- *“Om de bedrijfsleiding te kunnen overtuigen om met IMVO aan de slag te gaan moet ik weten wat de business case is, ook van het convenant. Ik zou daar graag meer informatie over willen krijgen. Ik moet daarmee intern draagvlak creëren.”*

¹⁹

Deze uitspraken zijn tevens gedestilleerd uit de interviews met KNSV-bedrijven die in het kader van de KNSV-jaarrapportages in 2019 en 2020 zijn afgenomen. Dit betrof tevens bedrijven die geen scan hebben ingevuld.

- “Het op papier zetten van een IMVO-beleid en integratie in een managementsysteem is niet zo moeilijk, maar hoe doe je een risico-analyse en wat voor maatregelen kun je uiteindelijk nemen? Daar zou ik graag meer informatie over krijgen.”

4.4 Conclusies en prognose

- Uit de self-assessment scans is af te leiden dat na het tweede jaar een substantieel deel van de leden van de drie brancheorganisaties *bewust* is van due diligence management en het IMVO-convenant. De doelstelling wat betreft het afgesproken *aantal* leden van de drie brancheorganisaties dat halverwege de convenantperiode aan due diligence management moet doen is gerealiseerd. Vergeleken met het eerste convenantjaar is met name bij het aantal FNLI- en KNSV-bedrijven ook voortgang geboekt. Dat ondanks de uitdagingen van Covid-19 waarmee veel bedrijven in 2020 zijn geconfronteerd. Al met al is bij een aanzienlijk deel van de voedingsmiddelensector in de afgelopen twee jaar een voedingsbodem voor een veranderingsproces op het gebied van IMVO-risicomanagement gerealiseerd. Dit positieve resultaat is echter niet volledig op het conto van het convenant te schrijven. Vooral grotere bedrijven waren reeds voor het convenant actief met IMVO bezig.
- De bedrijven die de scan hebben ingevuld bevinden zich op verschillende niveaus als het gaat om de vraag of zij voldoen aan alle OESO richtlijnen voor due diligence. De doelstelling dat de bedrijven met hun due diligence management voldoen aan de kwaliteitseisen uit bijlage 1 van de convenanttekst is dehalve nog niet volledig gerealiseerd. Afgaande op de gemiddelde scores van de drie brancheorganisaties in 2020 (werkelijk aantal behaalde punten in de self-assessment scans ten opzichte van het maximum aantal te behalen punten) scoren FNLI bedrijven 46%, CBL-bedrijven 70% en KNSV-bedrijven 42,9%. Uit de jaarrapportage van KNSV blijkt dat de verschillen tussen specerijenbedrijven groot zijn. Het due diligence management van het ene bedrijf is al zeer volwassen, bij het andere bedrijf staat men nog helemaal aan het begin. Grosso modo geldt voor bedrijven bij alle brancheorganisaties dat vooral de prestaties op het gebied van ‘beleid en verankering’ en ‘communicatie’ vaak al redelijk verzorgd zijn. Als het gaat om aspecten die meer substantiële *acties* vragen, zoals risico-analyses en de ontwikkeling en implementatie van verbeterplannen, dan hebben veel bedrijven nog veel werk te doen. Hetzelfde geldt voor de implementatie van een adequaat klachtenmechanisme. Hoe de situatie is bij bedrijven die géén self-assessment scan hebben ingevuld is niet duidelijk. Een deel daarvan is óók reeds actief met IMVO risicomanagement aan de slag.
- Zowel de maatschappelijke organisaties als de overheid hebben behoefte aan een gedetailleerder inzicht in de resultaten van de scans dan wat nu uit de jaarrapportages van de drie brancheorganisaties herleid kan worden, onder andere omdat men op basis daarvan de meest risicovolle ketens denkt te kunnen selecteren. Een aantal partijen vindt deze analysestap belangrijk voor de selectie van projecten / interventies (zie ook paragraaf 5.2). Afgaande op de scans die de evaluator onder ogen heeft gehad zal de verschaafte informatie echter onvoldoende basis zijn voor een dergelijke analyse. Uit de scans is bijvoorbeeld niet af te leiden welke specifieke risico’s in specifieke grondstofketens spelen. Daarvoor zou aanvullend onderzoek nodig zijn.
- Vanuit interviews met bedrijven die de *due diligence self-assessment scans* hebben ingevuld ontstaat het volgende beeld (dit is niet representatief voor alle leden van de drie brancheorganisaties, zeker niet voor bedrijven die de scan niet hebben ingevuld):

- De verschillen tussen de bedrijven zijn groot. Het ene bedrijf is vergevorderd met due diligence management, het andere bedrijf staat nog helemaal aan het begin. Vooral voor kleine bedrijven is het vaak een uitdaging.
  - De ingevulde scans geven niet altijd een accuraat beeld van de werkelijke IMVO-prestaties van bedrijven. Deze kunnen in werkelijkheid zowel slechter als beter zijn.
  - Er kunnen wat betreft de positie in ketens en de IMVO-risico's daarin tussen bedrijven grote verschillen optreden.
  - Veel bedrijven vinden vooral het in kaart brengen van ketens en de identificatie van IMVO-risico's daarin (inclusief wijze van prioritering van risico's) lastig. Dat soort bedrijven is nog niet toegekomen aan de eventuele ontwikkeling en implementatie van verbeterplannen en kunnen derhalve nog niet beoordelen of die fase in het due diligence proces ook ingewikkeld is. Hetzelfde geldt voor een klachtenmechanisme. Dat is voor met name MKB-bedrijven abstract en lijkt nog een brug te ver, maar staat bij een aantal grote bedrijven juist wel primair in de belangstelling..
  - Diverse bedrijven gebruiken nu vooral productkeurmerken en SEDEX of Ecovadis als praktisch handelingsperspectief om invulling te geven aan IMVO-beleid.
  - De kwaliteit van *supplier self-assessment questionnaires* en *suppliers Codes of Conduct* verschilt per bedrijf.
- De due diligence *self assessment scans* lijken vooral goed bruikbaar om de bewustwording op het gebied van IMVO en due diligence bij bedrijven te vergroten. Het stelt individuele bedrijven in staat om systematisch verbetermogelijkheden in hun IMVO-risicomanagement te identificeren en om hun progressie in de tijd op dat gebied te monitoren. De bruikbaarheid als *extern* monitoringinstrument om de voortgang van implementatie van due diligence management te meten lijkt echter beperkter, onder andere omdat het beeld dat de bedrijven van zichzelf in de scan geven niet altijd accuraat is (de prestaties kunnen in werkelijkheid beter of slechter zijn).
  - Diverse bedrijven zouden graag feedback op de self-assessment scans willen ontvangen ('op-maat' advies of via benchmark op sub-sector niveau). Verder hebben sommige bedrijven behoefte aan andere vormen van ondersteuning vanuit het convenant / de brancheorganisatie: workshops/training, best practices/richtlijnen, templates voor bijvoorbeeld *suppliers self-assessment questionnaires* of *suppliers codes of conduct* en/of ontwikkeling van concrete ketenprojecten met bedrijven uit andere branches. Sommige bedrijven zouden het interessant vinden als zij voor hun IMVO-prestaties een soort formele erkenning zouden kunnen krijgen.

Prognose

Het is onwaarschijnlijk dat de specifieke convenantdoelstelling waarin *alle directe en indirecte leden* van de brancheorganisaties na vijf jaar *op een adequate wijze* IMVO-risicomanagement uitvoeren wordt gerealiseerd. Dit om twee redenen:

- Ten eerste is niet te verwachten dat het zal gaan om *alle* aangesloten leden. Voor een onbekend aantal bedrijven in de achterban van FNLI is IMVO weinig relevant omdat zij niet of nauwelijks met risicovolle internationale ketens te maken hebben, bijvoorbeeld omdat zij uitsluitend in Nederland geproduceerde ingrediënten gebruiken⁽²⁰⁾. Daarnaast richt CBL zich momenteel uitsluitend op haar leden uit de supermarktsector. Voorts hebben de drie brancheorganisaties reeds twee jaar alle leden aangespoord om de self-assessment

²⁰

Wat betreft KNSV is in de convenanttekst al een voorbehoud gemaakt dat het convenant niet voor alle leden relevant is en dat zij derhalve buiten het convenant gehouden zullen worden.

scan in te vullen en het zullen vooral de voorlopers en bedrijven die welwillend staan tegenover IMVO zijn die daaraan nu gehoor hebben gegeven. Het valt te verwachten dat dit het 'laaghangende fruit' was en dat het veel lastiger zal zijn om ook het peloton en de achterblijvers mee te krijgen. In het algemeen constateert de SER in een analyse over IMVO dat bedrijven naast allerlei knelpunten om aan IMVO te doen door de markt en de overheid nog relatief weinig worden beloond voor hun investeringen in IMVO ⁽²¹⁾. Voor veel bedrijven is er met andere woorden nog niet of maar beperkt een *business case* voor IMVO. Dat geldt vooral voor bedrijven in B2B markten. Daarbij komen nu ook de consequenties voor bedrijven van de Covid-19 pandemie en de verwachte economische nasleep daarvan. Daardoor zullen/kunnen sommigen geen prioriteit geven aan IMVO. Tot slot zal het een uitdaging zijn om alle bedrijven die de scan nu wel hebben ingevuld te motiveren om dat ook in de resterende drie jaar te blijven doen.

- Ten tweede is het niet realistisch om te verwachten dat de bedrijven alle door de OESO geformuleerde stappen voor due diligence *op adequate wijze* zullen doorlopen. Zelfs bedrijven die de scan hebben ingevuld bevinden zich vaak nog maar aan het begin van due diligence management. Vooral de meer materiële stappen (risicoanalyses, ontwikkeling en implementatie verbeterplannen) vergen relatief veel inzet van tijd, (financiële) middelen en expertise. Voor met name MKB-bedrijven is een klachtenmechanisme erg abstract.

²¹ Samen naar duurzame ketenaanpak, toekomst bestendig beleid voor internationaal MVO, SER, September 2020.

5. Projecten

5.1 Doelstelling

De tweede specifieke doelstelling (outcome) om de overall doelstelling (impact) van het convenant te realiseren is door de ontwikkeling van *“gemeenschappelijke initiatieven en projecten om problemen aan te pakken die individuele bedrijven niet (volledig) zelfstandig kunnen oplossen”*. Voor deze specifieke doelstelling is in het convenant een aantal concrete afspraken gemaakt. De volgende tabel beschrijft wat daarvan in de eerste twee convenantjaren is gerealiseerd.

Convenantafspraken m.b.t. projecten	Gerealiseerd na het 2 ^e convenantjaar
A. Ontwikkeling en uitvoering van een project om vormen van en aandachtspunten voor transparantie vanuit het bedrijfsleven te inventariseren en onder de aandacht te brengen bij bedrijven. Door dit initiatief worden vooral MKB-bedrijven ondersteund bij het opzetten van IMVO-risicomanagement en bij het verkrijgen van informatie t.b.v. risico-inventarisaties en over mogelijkheden om (risico's op) negatieve effecten weg te nemen of te verminderen.	Nog geen project tot stand gekomen.
B. Ontwikkeling door een werkgroep van een pilotprogramma op leefbaar loon . Na vijf jaar zijn in ieder geval vijf projecten afgerond, waar ten minste vijf supermarktorganisaties aan mee doen (mogelijk vertegenwoordigd door de inkooporganisatie). Het programma begint het eerste jaar na ondertekening met twee projecten.	Nog geen programma ontwikkeld. Eén project op het gebied van leefbaar loon in de bananensector gestart.
C. Ontwikkeling door werkgroep van tenminste twee projecten (gedurende de eerste zes maanden) voor mitigatie van en/of adaptatie aan klimaatverandering in een of meerdere grondstofketen(s), waarin in ieder geval leden van KNSV, en/of FNLI en/of leden van bij FNLI aangesloten brancheverenigingen participeren.	Nog geen project tot stand gekomen.

5.2 Wat is gerealiseerd?

A. **Transparantie.** Volgens het SER-secretariaat is in het eerste jaar prioriteit gegeven aan de ontwikkeling van een [handleiding](#) voor bedrijven op het gebied van IMVO-risicomanagement en aan de ontwikkeling van due diligence self-assessment scans. In 2020 heeft een aantal convenantpartijen wel een subsidieaanvraag gedaan bij het Fonds Verantwoord Ondernemen (FVO) dat onder andere tot doel heeft om lokale experts in risicogebieden te identificeren en te trainen op het gebied van risico-inventarisaties en de ontwikkeling en uitvoering van verbeterplannen. Daarnaast voorziet dit projectvoorstel in de organisatie van due diligence webinars voor bedrijven, waarin transparantie onderdeel is. Als deze subsidieaanvraag inderdaad wordt gehonoreerd dan kan deze geplande output in de komende periode worden gerealiseerd.

- B. **Leefbaar loon.** Dit inhoudelijke thema is met name op voordracht van CBL in het convenant gebracht. Belangrijke redenen daarvoor waren dat de sociale / mensenrechten thema's in vergelijking met milieu-issues een aantal jaren terug bij supermarkten minder aandacht kregen. Bovendien was er indertijd via IDH de kans om direct met een project op het gebied van bananen aan de slag te gaan.

Er is nog geen *programma* tot stand gekomen, maar momenteel wordt volgens de SER onderzocht of het mogelijk is om wat dat betreft aan te sluiten bij de activiteiten van het [Living Wage Lab](#) initiatief. Wel zijn IDH en CBL dus gestart met een project op het gebied van leefbaar loon in de **bananensector**. In dit sectorinitiatief participeren momenteel Albert Heijn, Jumbo en Superunie en indirect de bij Superunie aangesloten dertien supermarkten (bij elkaar vormt dit zo'n 75% van de Nederlandse supermarkten ⁽²²⁾). Met het oog op vergroting van de *leverage* wordt momenteel getracht om ook buitenlandse supermarkten bij dit initiatief te betrekken. Dit gebeurt onder andere via het aan IDH verbonden internationale *Sustainability Initiative Fruits and Vegetables* (SIFAV). Er is binnen het convenant discussie geweest over de wijze waarop dit bananenproject tot stand is gekomen. Conform de in het convenant vastgelegde afspraken zouden projecten op dit gebied door de werkgroep leefbaar loon geïdentificeerd moeten worden op basis van de volgende afwegingen:

- In welke keten/regio is het thema leefbaar loon voor aan de pilot deelnemende bedrijven een risico?
- In welke keten/regio kunnen partijen of organisaties die de steunverklaring hebben ondertekend vanuit eigen expertise en contacten een bijdrage leveren aan de aanpak van dit risico?
- Is er in die keten/regio de mogelijkheid om een pilotproject uit te voeren op een of meer van de hierboven genoemde beoogde leereffecten?

In werkelijkheid is het selectieproces niet op deze wijze verlopen. Dit project is in eerste instantie voortgekomen uit het SIFAV-initiatief van IDH en vervolgens door CBL en IDH op 15-10-2018 in het convenant geïntroduceerd. Volgens sommige convenantpartijen was dit initiatief toen al in grote mate vastgesteld en was er weinig ruimte om er nog een inhoudelijke bijdrage aan te leveren. Gezien het onderwerp stellen met name de bonden dat het logisch was geweest als zij bij de ontwikkeling van dit project betrokken waren geweest. Er waren onder andere vraagtekens bij de mate waarin lokale stakeholders / actoren die negatieve effecten ervaren in voldoende mate bij dit initiatief waren betrokken. Desondanks is in december 2019 door convenantpartijen besloten om dit project als officieel 'convenantenproject' te kenschetsen. Met name de bonden zijn inmiddels nu ook inhoudelijk bij het project betrokken, onder andere door te faciliteren dat lokale vakbonden in het project geconsulteerd zullen worden (FNV benadrukt dat een leefbaar loon primair door lokale vakbonden en werknemers uit-onderhandeld moeten worden, niet door 'Westerse' partijen bedacht moeten worden). Een aantal convenantpartijen is vooral tevreden met dit project omdat veel Nederlandse supermarkten zich er aan hebben gecommitteerd en omdat wordt gezocht naar internationale opschaling. Voordeel van een internationale aanpak kan ook zijn dat meer uniforme, internationaal geaccepteerde tools ontwikkeld worden (zoals de '*salary matrix*' om leefbaar loon te definiëren). Volgens IDH is

²²

ALDI en LIDL participeren (nog) niet in het bananenproject omdat het IMVO beleid voor deze formules op internationaal niveau wordt gemaakt.

dat ook in het belang van Nederland als handelsland. Het project heeft in potentie een grote leverage, maar het is nog te vroeg om te kunnen beoordelen of het tot de gewenste impact gaat leiden. De resultaten van het project zullen pas na de einddatum van het convenant beschikbaar komen.

Behalve dit bananenproject zal mogelijk in de komende periode een project met betrekking tot **tomaten** uit Italië starten (problematiek omtrent illegale migrantenarbeid, aangezwengeld door FNV en het programma Keuringsdienst van Waarde). Er zal eerst worden onderzocht in hoeverre de ketens van Nederlandse supermarkten verbonden zijn met deze problematiek. Daarvoor zullen onder andere lokale stakeholders worden geconsulteerd. Als dat het geval is dan is het de bedoeling om een Plan van Aanpak te ontwikkelen en uit te voeren, maar financiering daarvan kan een issue worden ⁽²³⁾. FNV is reeds intensief bij dit initiatief betrokken. Over dit initiatief is eveneens discussie ontstaan, met name over de vraag of het convenant zich moet richten op met name een handhavingsprobleem binnen de Europese Unie en of de keuze voor een dergelijk project niet te veel een adhoc beslissing is geweest (onder politieke/publicitaire druk tot stand gekomen).

- C. **Klimaat.** Dit thema is indertijd op aandringen van FNLI in het convenant gebracht. Er is onder leiding van FNLI een werkgroep voortvarend van start gegaan om concrete projecten te ontwikkelen, maar het bleek lastig om het onderling eens te worden over de specifieke focus ⁽²⁴⁾. Een belangrijke rol speelde ook dat het voor de nieuwe FNLI-vertegenwoordigers niet helder was waarom voorgangers zich vooral op dit thema wilden concentreren. Uiteindelijk wilde FNLI eerst prioriteit geven aan het stimuleren van due diligence in de achterban en minder aan de ontwikkeling van klimaatprojecten ⁽²⁵⁾. De werkgroep klimaat is uiteindelijk als zodanig opgeheven / opgegaan in een nieuwe Werkgroep Projecten, hetgeen in de Stuurgroep is geaccordeerd. Mogelijk heeft ook een rol gespeeld dat dit thema niet de primaire interesse heeft / expertise is van de bij het convenant aangesloten NGO's en bonden. Uiteindelijk lijken onvoldoende partijen bereid of in staat geweest te zijn om als 'trekker' klimaatprojecten te ontwikkelen.

In het convenant is als optie voor een concreet project op dit gebied de ontwikkeling en uitvoering van een **roadmap voor verduurzaming van specerijen uit Indonesië** benoemd en dit project stond in de werkgroep ook enige tijd centraal. Bij dit project, waarbij onder andere aandacht besteed zou worden aan klimaatadaptatie-/mitigatie, zou worden samengewerkt tussen (leden van) FNLI en KNSV. Een dergelijk project is om onduidelijke redenen evenmin tot stand gekomen, maar in 2020 is in Indonesië inmiddels wel een vertegenwoordiging van het *Sustainable Spices Initiative* (SSI) opgericht. Mogelijk zal dit SSI-Indonesia zich ook op het thema klimaat gaan richten. Bovendien is in het kader van de nieuwe *Impact Committee* van SSI een werkgroep *climate change* opgericht (naast *living income* en *child labour*). Volgens de KNSV zijn deze activiteiten niet alleen uit het convenant voortgekomen, maar hebben ze er wel een impuls door gekregen.

²³ Omdat dit issue betrekking heeft op Italië zijn bijvoorbeeld de RVO-subsidies FBK of FVO geen optie.

²⁴ In de beginperiode werd ook de optie besproken om op dit thema samen te werken in een rijstproject van Mars, maar dit is er om onduidelijke redenen uiteindelijk niet van gekomen.

²⁵ Overigens stelt FNLI dat klimaat in de top-3 duurzaamheidsthema's van de sector staat, samen met IMVO en verpakkingen (daarna volgt biodiversiteit), maar activiteiten/projecten op dat gebied hoeven volgens FNLI niet persé via het convenant te lopen.

Tot op heden is de oogst aan nieuwe projecten die direct vanuit het convenant zijn ontwikkeld achtergebleven bij de verwachtingen. Een aantal partijen noemt gebrek aan tijd, middelen, expertise en soms ook commitment en daadkracht als mogelijke verklaringen. De civil society organisaties wijzen bovendien op een gebrekkig inzicht in de bij bedrijven geïdentificeerde risico's (zie ook hieronder). In het algemeen blijkt het veel inzet en doorzettingsvermogen te vragen om bijvoorbeeld een bananenproject van de grond te krijgen (inclusief de financiering daarvan). In sommige gevallen is het voor individuele bedrijven vanwege concurrentiegevoeligheden en de angst voor mededingingsregelgeving ook lastig om op sectorniveau samen te werken. Zij prefereren hun eigen keten- en multistakeholderinitiatieven ook al is de *leverage* in dat soort projecten geringer.

Aan de andere kant zijn in de afgelopen periode diverse keteninitiatieven tot stand gekomen waarbij meerdere bedrijven uit de voedingsmiddelensector en soms ook de brancheorganisaties zijn betrokken. Deze initiatieven worden echter vooralsnog niet als een convenantproject gepositioneerd, terwijl brancheorganisaties aangeven dat het convenant wel degelijk een impuls was en is voor de totstandkoming daarvan^(26,27). Het bovengenoemde SSI-Indonesia is daarvan een voorbeeld. Verder is en was KNSV en zijn individuele KNSV-leden bijvoorbeeld betrokken bij diverse projecten op het gebied van kinderarbeid (zie jaarrapportage KNSV⁽²⁸⁾). Voorts ontwikkelen IDH, CBL en een aantal FNLI-leden (o.a. VBZ) momenteel een project op het gebied van verduurzaming van cacao ketens (DISCO). Dit is nog evenmin als een convenantproject geframed, maar de brancheorganisaties zijn er voorstander van dat de *civil society* partners uit het convenant hierbij betrokken gaan worden. Een aantal convenantpartijen benadrukt dat opname in het convenant van dit soort lopende initiatieven alleen kan als de additionaliteit daarvan helder is.

Een aantal convenantpartijen zet vraagtekens bij de wijze waarop momenteel projecten tot stand komen. Zij stellen dat de selectie te veel zonder overleg en/of op adhoc basis gebeurt. In het algemeen stellen zij dat idealiter eerst op basis van de resultaten van IMVO- risicomangement van de leden van de drie brancheorganisaties vastgesteld moet worden waar de grootste risico's in voedingsmiddelenketens optreden (prioriteiten vaststellen op basis van daarvoor geldende OESO-richtlijnen) en waar je als convenant de meeste impact kunt genereren. Vervolgens zou je ten aanzien van die risico's projecten moeten ontwikkelen⁽²⁹⁾. Zij zien het als een belemmering dat momenteel niet duidelijk is in welke ketens dit soort prioritaire risico's spelen, onder andere omdat brancheorganisaties onvoldoende detailinzicht geven in de resultaten van de ingevulde self-assessment scans. In werkelijkheid zijn deze ketens en risico's echter niet uit de ingevulde self-assessment scans te herleiden (zie ook zie paragraaf 4.4). Ook

²⁶ Mogelijk waren ook andere ontwikkelingen een impuls voor dergelijke initiatieven, zoals de op supermarkten gerichte "Behind the Bar Codes" campagne van OxfamNovib. Het is lastig te achterhalen welke ontwikkeling precies tot welke actie heeft aangezet. Ook andere factoren zoals de aankomende Wet Zorgplicht Kinderarbeid en de beschikbaarheid van subsidieregelingen hebben waarschijnlijk bijgedragen aan de interesse in allerlei IMVO-initiatieven.

²⁷ Eén convenantpartner vraagt zich af of bedrijven uit concurrentieoverwegingen wel geïnteresseerd zijn om hun projecten als convenantproject te positioneren. Er moet daarvoor een duidelijke toegevoegde waarde zijn.

²⁸ Voortgang IMVO-convenant voedingsmiddelen (specerijensector): voortgang t/m jaar twee, CREM, 11 september 2020.

²⁹ Eén convenantpartij stelt dat het idee om bij ondertekening van het convenant direct prioritaire thema's en projecten te benoemen achteraf ook niet gelukkig is geweest; "*die hadden eigenlijk uit de risico-inventarisaties moeten voortkomen. Dat geldt ook voor het bananenproject.*"

de brancheorganisaties zelf hebben waarschijnlijk momenteel geen of onvolledig onderbouwd beeld van deze risico's. Aanvullende risico-analyses zouden noodzakelijk zijn. Een aantal partijen geeft echter ook aan dat de convenantperiode te kort is en de capaciteit bij partijen te gering om eerst dergelijk risico-analyses uit te voeren. Zij stellen dat het uit praktische overwegingen verdedigbaar is om initiatieven in sectoren te starten waarbij het reeds duidelijk is dat misstanden spelen en waaraan convenantpartijen vanuit hun expertise en netwerken direct een substantiële bijdrage kunnen leveren.

Bij deze discussie speelt ook de potentiële *toegevoegde waarde* van het convenant een rol. Zo heeft FNLI bepaald dat het zich in de resterende convenantperiode vooral wil richten op een beperkt aantal grondstoffen met grote IMVO-risico's die in relatief grote hoeveelheden door de Nederlandse voedingsindustrie worden gebruikt. In eerste instantie zal het daarbij gaan om palmolie, soja, cacao en koffie (mogelijk zal dit nog worden aangevuld met bijvoorbeeld citrus, noten en thee). Een aantal *civil society* organisaties geeft aan dat de meerwaarde van de keuze voor deze grondstoffen voor hen helder moet zijn want er zijn al veel internationale initiatieven. FNLI noemt zelf dat het vooral MKB-bedrijven wil stimuleren om bij deze bestaande initiatieven aan te sluiten (FNLI als 'matchmaker'). Door het adresseren van deze grondstoffen in het convenant wordt de zichtbaarheid van bestaande initiatieven versterkt en daarmee de *business case* voor bedrijven om er zich bij aan te sluiten. Het convenant heeft immers een bepaalde status, want is door de overheid gelegitimeerd. Daarnaast zouden uit risico-analyses in deze grondstoffenketens nieuwe issues naar voren kunnen komen die vervolgens in de bestaande initiatieven geadresseerd kunnen worden (bijvoorbeeld klimaat-issues).

In het algemeen geven brancheorganisaties aan dat concurrentie/mededinging vooral bij aanvang van nieuwe initiatieven een issue kan zijn, maar in de praktijk zie je dat bedrijven uiteindelijk juist wel willen samenwerken om meer leverage te creëren en/of om de boot niet te willen missen ("men wil koploper zijn"). Naar aanleiding van recente uitspraken van de ACM is samenwerking op het gebied van duurzaamheid/MVO ook minder een formele belemmering geworden (zie echter ook paragraaf 4.3). Zowel de SER als IDH hebben de 'legitimititeit' / ervaring om met concurrentiegevoeligheid in projecten om te gaan.

Een algemeen knelpunt om tot nieuwe projecten te komen is dat partijen in staat en bereid moeten zijn om zich hiervoor daadwerkelijk in te zetten. Het kost tijd en moeite om projecten te ontwikkelen, commitment van partijen te krijgen en financiering te vinden. Dit is in de praktijk niet eenvoudig. Zo zijn eerdere pogingen om met FNLI-bedrijven een project op het gebied van cashew te ontwikkelen door personeelwisselingen bij FNLI gestagneerd (er wordt momenteel verkend of deze keten wel met bijvoorbeeld CBL en in samenwerking met het *Sustainable Nut Initiative* kan worden opgepakt). Daarnaast is het beschikbare financiële instrumentarium van RVO (vooral Fonds Bestrijding Kinderarbeid (FBK) en het Fonds Verantwoord Ondernemen (FVO)) volgens sommige partijen niet optimaal voor gewenste transitietrajecten op sectorniveau. Deze regelingen richten zich vooral op specifieke bedrijfsketens en specifieke productielocaties.

5.3 Conclusies en prognose

- De convenantafspraken omtrent projecten zijn in de afgelopen twee jaar nog onvoldoende gerealiseerd, zowel wat betreft het aantal projecten als de voorgenomen te adresseren thema's. Gebrek aan tijd, middelen, expertise en soms ook commitment en daadkracht worden door een aantal partijen als mogelijke verklaringen genoemd als het gaat om projecten met het bedrijfsleven op het gebied van bijvoorbeeld leefbaar inkomen en

klimaatverandering. Er is in eerste instantie discussie ontstaan over de wijze waarop het wel ontwikkelde bananenproject op het gebied van leefbaar loon bij het convenant is betrokken, onder andere over de additionaliteit ervan, maar inmiddels zijn diverse partijen bij de uitvoering betrokken.

- Het beeld wordt echter positiever als ook projecten en initiatieven in ogenschouw worden genomen die momenteel in de steigers staan (bijvoorbeeld de FVO-subsidieaanvraag wat betreft de doelstelling om een 'transparantie' project te initiëren) en/of die mede door impulsen uit het convenant zijn ontstaan, maar (nog) niet als convenantproject worden geframed. Het tomaten-Italië initiatief is niet geheel onomstreden omdat dat niet betrekking heeft op een DAC-land. Een financiële overheidbijdrage is daardoor ook lastig want ontwikkelingsgeld ('ODA-geld') kan niet aan non-DAC landen worden besteed..

Prognose

Indien de subsidieaanvraag bij FVO wordt gehonoreerd dan wordt daarmee indirect ⁽³⁰⁾ invulling gegeven aan de doelstelling om een project op het gebied van transparantie te verwezenlijken. Er is geen voortgang geboekt en bij convenantpartijen ook geen duidelijke ambitie meer om projecten op het gebied van specifiek klimaat te realiseren (FNLI staat nog wel open voor klimaatprojecten, maar het is geen bijzonder focusthema meer). De kans dat dergelijke projecten door de huidige convenantpartners worden ontwikkeld is derhalve klein. Wat betreft projecten op het gebied van leefbaar inkomen is tot op heden één project tot stand gekomen, maar dat heeft volgens CBL relatief veel tijd en middelen gekost (ook al was via het SIFAV-programma van IDH reeds veel voorwerk gedaan). Het zal volgens CBL derhalve waarschijnlijk erg ambitieus zijn om in de resterende drie jaar met de convenantpartijen 'vanaf scratch' nog eens vier leefbaar inkomen projecten te realiseren.

Al met al is het onwaarschijnlijk dat alle in het convenant geformuleerde doelstellingen omtrent te ontwikkelen projecten gerealiseerd zullen worden tenzij wordt samengewerkt met / voortgeborduurd wordt op projecten en initiatieven van derden. Momenteel beschouwen stakeholders allerlei IMVO-projecten met betrekking tot voedingsmiddelenketens echter vooral nog *naast* de activiteiten van het convenant, terwijl er veel voor te zeggen zou zijn om deze initiatieven juist *in de context van* het convenant te plaatsen mits daaraan door de convenantpartijen fiat wordt gegeven ⁽³¹⁾. Bij eventuele opname van dit soort projecten in het convenant zal steeds de attributievraag gesteld moeten worden: *"Was het project niet ook zonder het convenant tot stand gekomen en/of leidt een relatie met het convenant in de praktijk tot meerwaarde?"*

³⁰ Uiteindelijk moeten de lokale experts uiteindelijk wel opdracht krijgen voor de uitvoering van risicoinventaristaties en mogelijkheden om ketentransparantie te vergroten.

³¹ Dit gebeurt ook zo in het kader van het IMVO-convenant kleding en textiel.

6. Overige activiteiten en outputs

Dit hoofdstuk beschrijft wat in de afgelopen twee jaar is gebeurd ten aanzien van een aantal overige geplande activiteiten en outputs (anders dan due diligence management en projecten). Zie bijlage 1 voor een gedetailleerd overzicht van alle voorgenomen activiteiten en outputs en wat daarvan in de afgelopen twee jaar is gerealiseerd.

6.1 Toegang tot herstel

Bij aanvang van het convenant is een aparte werkgroep geïnstalleerd die onderzoek zou doen naar *“hoe bedrijven, eventueel op branche- of sectorniveau, in overeenstemming met de UNGP's en de OESO-richtlijnen toegang tot herstel, compensatie, genoegdoening etc. kunnen bevorderen voor hen die in de waardeketen van voedingsmiddelen negatieve impacts ervaren”*.

Lange tijd is de voortgang in deze werkgroep beperkt geweest, onder andere omdat een geplande informatiebijeenkomst over dit thema vanwege Covid-19 niet kon doorgaan. Diverse partijen vinden dit ook één van de meest lastige onderwerpen van due diligence management. Vooral voor de vele MKB-bedrijven in de achterbannen van FNLI en KNSV is het lastig om hieraan praktisch invulling te geven en de relevantie is voor hen niet altijd duidelijk: *“Het is logischer als bijvoorbeeld landarbeiders in Turkije een klacht indienen bij de boeren of Turkse handelaren/grondstofverwerkers, niet bij een relatief klein Nederlands bedrijf dat onder andere het Turkse ingrediënt verwerkt in eindproducten voor de consument”*. Dit soort bedrijven zal aan dit onderwerp weinig of geen prioriteit geven als zij nog aan het begin staan van IMVO en due diligence management. In het licht van de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* hebben bedrijven die uitsluitend *gelinkt zijn* aan misstanden in toeleveringsketens (zij veroorzaken het niet en dragen er ook niet aan bij) ook geen formele verplichting om bij te dragen aan ‘herstelmaatregelen’ (ze kunnen dat wel op vrijwillige basis doen). Voor veel bedrijven in de achterbannen van FNLI, CBL en KNSV geldt deze situatie.

Concrete voortgang op dit onderwerp tot op heden is de ontwikkeling van een subsidieaanvraag bij het Fonds Verantwoord Ondernemen geweest. Dit voorstel heeft onder andere tot doel om lokale consultants binnen en buiten de netwerken van de deelnemende NGO's te trainen zodat zij ondersteuning kunnen geven bij lokale risico-analyses en toegang tot herstel. Daarnaast worden due diligence kennissessies voor Nederlandse bedrijven georganiseerd waarin toegang tot herstel één van de onderwerpen zal zijn.

Voorts stond op 9 november 2020 toegang tot herstel centraal in een mede door de SER georganiseerd webinar ⁽³²⁾. Dit webinar was convenantbreed georganiseerd. Naast het voedingsmiddelenverband waren partijen betrokkenen bij de IMVO convenanten voor de kleding en textiel-, de metaal- en de bankensector vertegenwoordigd. Er waren zo'n 50 deelnemers waarvan ongeveer éénderde individuele bedrijven. Er zijn algemene ervaringen uitgewisseld en onder andere de mogelijke rol van keurmerken / certificeringssystemen bij klachtenmechanismen kwam aan de orde ⁽³³⁾. Deelnemers aan de bijeenkomst gaven aan om

³² Deze bijeenkomst stond oorspronkelijk gepland voor 24 maart 2020, maar die kon vanwege Covid-19 niet doorgaan.

³³ Bestaande systemen van Fairtrade en Rainforest Alliance hebben uitsluitend betrekking op certificaathouders van deze keurmerken.

in het vervolg vooral behoefte te hebben aan goede voorbeelden. Daarnaast heeft een aantal deelnemers de voorkeur om 'toegang tot herstel' convenantbreed op te pakken.

Wat betreft de specerijensector zal worden verkend in hoeverre het Sustainable Spices Initiative een rol kan spelen bij de opzet van een klachtenmechanisme.

6.2 Bijdrage van de overheid

In het convenant is aan de overheid een aantal specifieke rollen en taken toegedacht:

- **Het inbrengen van IMVO-criteria in Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (specifiek voor overheidscatering), aanbestedingen, subsidieregelingen en handelsmissies.** Hierdoor is de *business case* bij bedrijven om adequaat IMVO-beleid te implementeren te versterken. De voortgang op een aantal van deze punten is echter niet altijd helder (en bij de betrokken convenantpartijen ook niet bekend). In de huidige criteria voor catering wordt wel gerefereerd aan IMVO-keurmerken, maar in het kader van het convenant hebben partijen juist vastgesteld dat keurmerken niet volstaan voor een adequaat IMVO risico-management. Momenteel vinden nog gesprekken plaats met het Ministerie van Binnenlandse Zaken over de vraag hoe internationale sociale voorwaarden vaker en beter in de Rijksinkoop gebruikt kunnen worden. Aandacht voor IMVO in aanbestedingen is volgens de SER vooral lastig om te controleren. Daarnaast spelen financiële belangen een rol (sterke focus op laagste kosten). Voorts is een IMVO-kader voor handelsmissies ontwikkeld. In een handelsmissie geïnteresseerde bedrijven moeten eerst een IMVO self-assessment invullen en op basis daarvan wordt met dat bedrijf een dialoog aangegaan over eventuele verbetermogelijkheden. In hoeverre dat in de praktijk is gebeurd en wat het heeft opgeleverd is niet duidelijk. Er is daarnaast discussie geweest of bedrijven met onvoldoende IMVO-prestaties wellicht van een handelsmissie uitgesloten zouden moeten worden, maar dat is politiek vaak lastig.
- **Het benutten van het postennetwerk (specifiek de landbouwraden) voor het identificeren en verifiëren van misstanden en het faciliteren dat lokale overheden in thematische projecten participeren.** Er is voor de posten onder andere een IMVO webinar georganiseerd en een IMVO richtlijn gemaakt waarin staat beschreven wat de doelen van de convenanten zijn en hoe de posten er aan kunnen bijdragen. Ook in het kader van de terugkomdagen van Landbouwwattachés is in 2019 aandacht aan de convenanten besteed (in 2020 is dit vanwege Covid 19 niet doorgegaan). Bij de meeste convenantpartijen is het onduidelijk wat tot op heden door de de posten is bijgedragen. Eén convenantpartij meldt dat in de afgelopen periode contact is geweest met een aantal landbouwwattachés, maar deze personen zouden niet of onvoldoende van het convenant op de hoogte zijn geweest. De posten hebben ook (nog) geen rol gespeeld bij de ontwikkeling van het bananenproject en de discussies omtrent Italiaanse tomatenteelt (het is onbekend in hoeverre zij daarvoor zijn gevraagd). Aan de andere kant meldt het Ministerie LNV dat het meldingen van twee posten (India, Brazilië) over misstanden in voedselketens aan de FNLI heeft doorgegeven.
- **Het in internationale bilaterale en multilaterale (EU, OESO, ILO, VN) relaties uitdragen van het convenant en op deze wijze onder andere bijdragen aan internationale navolging van deze vorm van samenwerking en aan een internationaal gelijk speelveld voor IMVO-risicomanagement.** Er hebben diverse activiteiten plaatsgevonden (zie bijlage 1), maar deze zijn bij de meeste convenantpartijen niet bekend.

- **OESO-lidstaten oproepen om conform OESO-richtlijnen en UNGP's te werken en om te komen tot adequate handhaving van de bestaande wetgeving die lokaal op de voor dit convenant relevante thema's de basis dient te zijn.** Op dit punt hebben eveneens diverse activiteiten plaatsgevonden (zie bijlage 1), maar deze zijn bij de convenantpartijen onbekend. Volgens een aantal partijen was er in de afgelopen periode voor de overheid een concrete aanleiding om hier concreet invulling aan te geven, maar dat is (waarschijnlijk) vanwege de politieke gevoeligheid niet gebeurd. Dit betrof de discussie omtrent illegale migrantenarbeiders in de Italiaanse tomatenteelt.

In het algemeen vinden diverse convenantpartijen dat de inbreng van de overheid sterker zou kunnen. *“Mogelijk zoekt de overheid nog naar de meest geschikte opstelling en rol”*. Enerzijds dient de overheid het vrijwillige karakter van het convenant te ondersteunen, anderzijds is er een beweging richting IMVO wetgeving (niet alleen met betrekking tot kinderarbeid). Herkenbaar is de rol van de overheid als ‘kwaliteitsbewaker’ in het convenant (het Ministerie van Buitenlandse Zaken ziet voor zichzelf ook als een belangrijke taak om te waarborgen dat de OESO richtlijnen in het convenant gevolgd worden), maar verder wordt de rol van de overheid door een aantal partijen als te passief bestempeld. Er lijkt bijvoorbeeld weinig prioriteit gegeven te worden aan periodiek overleg met de minister. Sowieso hebben partijen weinig zicht op activiteiten die de overheid in het kader van dit convenant wel degelijk heeft uitgevoerd (zie boven). Een aantal partijen benadrukt dat de overheid door een actievere inbreng en het stellen van duidelijke kaders (bijvoorbeeld met betrekking tot gemeenschappelijke initiatieven) en doelstellingen het signaal moet afgeven dat iedereen het convenant serieus moet nemen. Eén partij zegt expliciet dat juist de overheid in het kader van het convenant zelf zou moeten ingrijpen als te weinig voortgang wordt geboekt.

Het ministerie van LNV geeft aan dat een inhoudelijke inbreng vooral op het gebied van milieu, biodiversiteit en klimaat zou kunnen liggen, maar deze thema's krijgen momenteel in het convenant geen prioriteit. Tenzij de Minister het signaal geeft dat deze thema's binnen het convenant hoger op de agenda gezet moeten worden is het voor de vertegenwoordiger van dit Ministerie lastig om dat zelf na te streven.

6.3 Keurmerken, standaarden en certificering

In het convenant is afgesproken dat brancheorganisaties, maatschappelijke organisaties en vakbonden zich zullen inzetten voor, waar nodig, verbetering van inhoud of toepassing van veel gebruikte keurmerken, standaarden en certificaten.

Tot op heden is een seminar gewijd aan de bruikbaarheid van dergelijke instrumenten (Fairtrade, Rainforest Alliance / Utz, MSC en ASC) in het kader van due diligence. De conclusie was dat keurmerken daarbij een rol kunnen spelen mits zij issues adresseren die uit risico-analyses naar voren zijn gekomen. Keurmerken kunnen echter niet in de plaats van IMVO- risicomanagement komen. Het is bij convenantpartijen niet duidelijk of, en zo ja, hoe aan deze bijeenkomst vervolg is gegeven.

De discussie met deze keurmerken is nog niet gegaan over de vraag hoe zij eventueel zelf inhoudelijk versterkt kunnen worden. In het kader van het webinar van 9 november 2020 is wel verkend in hoeverre keurmerken een rol (kunnen) spelen in het kader van toegang tot herstel (zie ook paragraaf 6.1).

6.4 Stakeholderbijeenkomsten

In het convenant is afgesproken dat twee maal per jaar een stakeholderdialoog zou plaatsvinden. Dit zijn leer- en inspiratiesessies met aanbevelingen voor versterking van IMVO-risicomanagement.

In 2019 heeft de SER twee van dergelijke bijeenkomsten georganiseerd, één maal over due diligence (bij ICCO) en één maal over grondstoffen. Een voor maart 2020 geplande bijeenkomst over 'toegang tot herstel' werd door Covid-19 uitgesteld tot 9 november 2020 (webinar). Voor zover partijen zich over de bijeenkomsten in 2019 een mening kunnen vormen (diverse personen waren niet aanwezig), melden zij dat zij inhoudelijk interessant waren, maar dat het jammer was dat relatief weinig bedrijven aanwezig waren ⁽³⁴⁾. Ook is onbekend in hoeverre die bijeenkomsten tot een concreet vervolg hebben geleid (bijvoorbeeld naar aanleiding van een discussie omtrent IMVO-risico's in rijstketens). Eén convenantpartij benadrukt dat deze stakeholderbijeenkomsten juist één van de weinige mogelijkheden zijn om direct met bedrijven in contact te treden (deels als compensatie voor het feit dat bedrijven niet zelf het convenant ondertekend hebben). Bij de eerdere bijeenkomsten waren vooral maatschappelijke organisaties en consultants oververtegenwoordigd.

SER vindt dat het initiatief voor stakeholderbijeenkomsten, conform de afspraken in het convenant, in principe van de convenantpartijen zou moeten komen maar de animo om deze te organiseren blijkt niet groot.

6.5 Overige afspraken

Opschaling

In het convenant is bepaald dat de verschillende partijen zich zullen inzetten om het convenant uit te dragen, zowel binnen Nederland als internationaal.

Wat betreft het uitdragen in Nederland hebben de brancheorganisaties een dergelijke rol richting leden en niet-leden. In de afgelopen twee jaar hebben de brancheorganisaties zich door middel van diverse bijeenkomsten en (due diligence) workshops/webinars intensief ingezet om het convenant bij leden onder de aandacht te brengen en om due diligence management te stimuleren ⁽³⁵⁾. Het IMVO-convenant staat ook structureel op de agenda van leden- en bestuursvergaderingen. Zowel bij FNLI als CBL zijn er (I)MVO/duurzaamheidswerkgroepen actief waarin onder andere het convenant besproken wordt. Wat betreft de KNSV krijgt het convenant voorts aandacht in het *Sustainable Spices Initiative*. Diverse KNSV-leden zijn ook daarvan lid. De drie brancheorganisaties hebben in de afgelopen twee jaar nog geen inspanningen richting niet-leden ondernomen ⁽³⁶⁾. CNV benoemt dat het convenant ook tijdens CAO-onderhandelingen met bedrijven onder de aandacht brengt en tracht bedrijven op deze wijze aan het convenant te linken.

Wat betreft het internationaal uitdragen van het convenant hebben de NGO's en bonden het in het eigen internationale netwerk via directe contacten, de website en/of sociale media onder de

³⁴ Dat geldt ook voor de bijeenkomst van 9 november 2020.

³⁵ Zie de jaarverslagen van de drie brancheorganisaties voor details.

³⁶ Bij CBL is het aandeel van niet-leden wat betreft supermarkten slechts 3% (Ekoplaza en Picnic).

aandacht gebracht. In de meeste gevallen gebeurt dat op adhoc basis, niet op basis van een planmatige aanpak. Daarbij speelt volgens een aantal partijen een rol dat het poldermodel van de convenanten typisch Nederlands is (is in het buitenland lastig uit te leggen), dat tot op heden nog niet veel successen te melden waren en dat er ook nog geen concrete aanleiding was om het netwerk te mobiliseren in het kader van due diligence ondersteuning van bedrijven of projecten. Indien de subsidieaanvraag bij het Fonds Verantwoord Ondernemen wordt gehonoreerd (zie paragraaf 5.2) dan zal het internationale partnernetwerk van de maatschappelijke organisaties een belangrijkere rol gaan spelen (o.a. voor identificatie van lokale experts die getraind zullen worden).

De KNSV heeft het convenant bij de *European Spices Association* en het internationaal georiënteerde *Sustainable Spices Initiative* onder de aandacht gebracht. CBL deelt de ervaringen uit het convenant met *Euro Commerce*. Verder tracht CBL om buitenlandse supermarkten te betrekken bij het bananenproject en hetzelfde zal gebeuren voor het (eventuele) tomatenproject. Verder vindt internationalisering plaats via de leden Aldi en Lidl, die het convenant bij het buitenlandse moederbedrijf onder de aandacht hebben gebracht. FNLI heeft tot op heden nog geen activiteiten ondernomen om het convenant internationaal uit te dragen.

De drie brancheorganisaties benadrukken overigens het grote belang van internationale opschaling. Vooral voor de grote reeds internationaal operende bedrijven of voor bedrijven met een buitenlandse moeder zal het convenant vooral dan van toegevoegde waarde zijn. Internationale samenwerking, bij voorkeur op Europees niveau, is ook van belang om keteninvloed te vergroten en om praktische sectorspecifieke richtlijnen en tools internationaal zoveel mogelijk te harmoniseren. In dat licht zien de brancheorganisaties samenwerking met de internationale programma's van IDH zoals het *Sustainable Nut Initiative*, het *Sustainable Spices Initiative* en het *Sustainability Initiative Fruits and Vegetables* en het *Dutch Initiative on Sustainable Cocoa*, als kansrijk ⁽³⁷⁾.

Zie bijlage 1 voor de bijdrage van de overheid aan de internationalisering van het convenant.

Fysieke producten

In het kader van het convenant is afgesproken dat een aantal fysieke producten ontwikkeld zou worden. De volgende tabel geeft een overzicht.

Convenantafspraken	Gerealiseerd na het 2 ^e convenantjaar
Handreiking due diligence	Gerealiseerd ⁽³⁸⁾ .
Overzicht ('matrix') met veel voorkomende IMVO-risico's, (product)ketens en landen	De NGO's hebben in de werkgroep due diligence support gewerkt aan een matrix voor risicovolle product-landcombinaties. FNLI heeft voor zestien ketens een start gemaakt met IMVO-informatie. Knelpunt blijkt onder andere dat ook binnen eenzelfde product sprake kan zijn van meerdere ketens met gerelateerde IMVO-issues. Tot op heden is alleen uitgewerkte informatie beschikbaar over cacao, koffie, soja en palmolie. Het aantal producten wordt in de komende tijd mogelijk uitgebreid. Toekomstige publicatie via de portal 'IMVOwijzer.nl' dat stakeholders ook zal faciliteren om met elkaar in gesprek te gaan.
Na twee jaar handreiking voor bedrijven voor het aanpakken van het thema leefbaar loon, onder andere op basis van inzichten uit projecten.	Nog niet gerealiseerd. Er is nog geen programma voor leefbaar loon ontwikkeld en het eerste (bananen)project is nog maar sinds kort gestart. Omdat de resultaten van dit project ruim na de einddatum van het convenant beschikbaar zullen komen is het de vraag of dit project kan bijdragen aan deze handreiking.
Onderzoeksrapport op het gebied van toegang tot herstel, compensatie, genoegdoening etc.	Er is geen apart onderzoeksrapport uitgebracht omdat duidelijk werd dat over dit onderwerp al veel informatie beschikbaar is. Er is afgesproken dat dit onderwerp convenant-breed zal worden opgepakt. Daarvoor heeft op 9-11-20 een webinar plaatsgevonden.
Jaarlijks werkplan	Er wordt geen jaarlijks werkplan meer gemaakt, maar dat wordt voortdurend geactualiseerd op basis van beslissingen in de Stuurgroep.
Jaarlijkse publieke branchespecifieke voortgangsrapportages	In 2019 en 2020 gerealiseerd.
Jaarlijkse algemene publieke voortgangsrapportages .	In 2019 en 2020 gerealiseerd.

Los van deze in het convenant afgesproken fysieke producten is in het eerste jaar een uitgebreide *self-assessment scan* voor due diligence ontwikkeld. In 2020 is daarnaast een beperktere *self-assessment scan* voor het MKB gemaakt. Beide instrumenten worden gebruikt om de voortgang op het gebied van IMVO risicomanagement bij bedrijven te monitoren.

Duurzaamheidthema's

In het kader van het convenant is afgesproken dat aandacht besteed zou worden aan tien specifieke duurzaamheidthema's ⁽³⁹⁾. Ten aanzien van 'leefbaar loon' en 'klimaat' zouden meerdere projecten worden opgezet.

Alle thema's worden in de self-assessment scans geadresseerd en bedrijven worden dus gestimuleerd om daaraan aandacht te besteden. Voorts kunnen alle thema's in de werkgroep projecten en due diligence support worden gebracht, maar in de praktijk gaat het vooral om

³⁸ In paragraaf 4.3 is echter geconstateerd dat de bedrijven die voor deze tussenevaluatie zijn geïnterviewd hier nauwelijks gebruik van hebben gemaakt.

³⁹ In de stuurgroep is echter naderhand formeel afgesproken dat geen aandacht besteed zou worden aan dierenwelzijn omdat de convenantpartijen op dat punt geen expertise hebben.

sociale thema's en specifiek over leefbaar loon. De aandacht voor 'klimaat' en andere milieu/biodiversiteit thema's is naar de achtergrond verdwenen. De primaire focus van de NGO's en bonden in het convenant is daarvoor een belangrijke reden. Expertise over klimaat, milieu en biodiversiteit is aanwezig bij het Ministerie LNV, maar dit kan volgens dit Ministerie alleen actiever worden ingebracht als de andere partijen daarom vragen. CBL geeft echter aan dat supermarkten reeds veel met deze thema's bezig zijn en dat zij dat niet nog eens expliciet in het convenant aan de orde zal stellen.

Na het eerste convenantjaar is besloten dat meer aandacht besteed moest worden aan 'gender'. Volgens de SER zal dit echter voor een deel convenant-breed worden opgepakt. Specifiek binnen het voedingsmiddelenconvenant heeft Global March over dit onderwerp tijdens de stakeholderbijeenkomst bij ICCO een workshop gegeven. Onder andere uit interviews met bedrijven blijkt echter dat zij momenteel nog geen prioriteit geven aan dit thema en ook de *business case* is voor bedrijven vaak niet helder. Global March zal zich in de komende periode vooral inzetten om gender meer te integreren in projecten en initiatieven ⁽⁴⁰⁾. Volgens de SER zijn er plannen om eerst de brancheorganisaties training op het gebied van gender te geven en vervolgens om aan bedrijven workshops aan te bieden. FNLI stelt dat de aandacht voor gender kan worden versterkt door het steeds te benoemen bij activiteiten rond due diligence en door het concreet te maken aan de hand van voorbeelden en best practices.

In de uitgangspunten van het convenant staat voorts vermeld dat in het kader van IMVO-ricisomanagement niet alleen negatieve effecten in voedingsmiddelenketens geadresseerd moeten worden ('*do no harm*'). Het kan ook gaan om '*doing good*' bijdragen aan de *Sustainable Development Goals* (SDGs), met name de doelen omtrent armoedebestrijding, voedselzekerheid, gezondheid, goede werkgelegenheid, verantwoorde productie en consumptie, het tegengaan van klimaatverandering, behoud en duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en de maritieme hulpbronnen en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Tot op heden is hier in het kader van het convenant zelf nog niet of nauwelijks expliciet aandacht aan besteed. Wel heeft volgens FNLI begin 2020 een bijeenkomst plaatsgevonden over de integratie van IMVO en de SDGs (georganiseerd door o.a. VNO-NCW, MKB-Nederland en het Global Compact Network), maar dat is verder niet vertaald naar activiteiten naar het convenant of due diligence management bij de leden van de brancheorganisaties. Een aantal partijen merkt daarbij op dat *do-no-harm* en *doing good* in de praktijk de keerzijden van dezelfde medaille zijn en/of in elkaars verlengde liggen. De SER stelt dat de SDG's inspiratie bieden en IMVO de handvatten om aan de doelen bij te dragen ⁽⁴¹⁾. Zo zou je kunnen stellen dat het nastreven van een leefbaar inkomen voor werknemers in de bananensector onder de SDGs met betrekking tot armoedebestrijding of goede werkgelegenheid vallen.

Dialoog met grondstoffenhandelaren

In het convenant is afgesproken dat partijen gezamenlijk in dialoog gaan met grondstofhandelaren (traders) over hun rol bij IMVO-ricisomanagement in de voedingsmiddelensector. FNLI heeft naar aanleiding hiervan een workshop met MVO (ketenorganisatie voor oliën en vetten) georganiseerd, maar het is bij de overige convenantpartijen onduidelijk wat daarvan de resultaten waren en welke afspraken zijn

⁴⁰ Volgens CBL wordt in het lopende bananenproject al veel aandacht aan dit thema besteed.

⁴¹ 'Samen naar duurzame ketenaanpak, toekomst bestendig beleid voor internationaal MVO', SER, September 2020.

gemaakt. FNLI vermeldt dat deze dialoog in de komende periode mogelijk gekoppeld kan worden aan de prioritaire grondstoffen waarmee men aan de slag wil (in ieder geval palmolie, soja, koffie en cacao). CBL heeft als brancheorganisatie ook nog geen initiatief genomen voor een dergelijke dialoog, maar het is niet uitgesloten dat individuele leden dat al wel doen.

Verder geven zowel FNLI als KNSV aan dat een aanzienlijk deel van hun leden grondstoffenhandelaren zijn, waardoor zij 'automatisch' bij dit IMVO-traject worden betrokken. Het is echter de vraag of dat afdoende recht doet aan de convenantafspraken om met deze bedrijven actief in dialoog te gaan over hun specifieke rol in verduurzaming van ketens. Grondstofhandelaren vormen immers vaak de brug tussen de productielanden en *downstream* voedselproducenten/retailers in Nederland. Voor zowel het in kaart brengen van ketenstructuren en IMVO-risico's daarin als voor de implementatie van verbetermaatregelen hebben grondstofhandelaren een sleutelrol.

6.6 Conclusies en prognose

- De voortgang in de afgelopen twee jaar met betrekking tot de in dit hoofdstuk beschreven activiteiten en outputs verschilt in hoge mate per onderwerp. Wat betreft 'toegang tot herstel' is de voortgang beperkt geweest, maar wellicht zal dit door het convenantbrede webinar in november een nieuwe impuls krijgen. Voor diverse vooral MKB-bedrijven is een klachtenmechanisme binnen het totale due diligence management echter abstract en/of in het licht van hun positie in ketens en daarmee samenhangende IMVO-verplichtingen niet of minder relevant.
- Diverse convenantpartijen vinden dat de rol van de overheid sterker en 'zichtbaarder' zou kunnen, bijvoorbeeld wat betreft het stellen van kaders (bijvoorbeeld voor gemeenschappelijke initiatieven). Het is voor convenantpartijen onvoldoende duidelijk welke progressie de overheid heeft geboekt als het gaat om het inbrengen van IMVO in Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (specifiek catering), aanbestedingen, subsidieregelingen en handelsmissies en bij het internationaal uitdragen van het convenant.
- Verder hebben stakeholderbijeenkomsten, een bijeenkomst over de bruikbaarheid van keurmerken, standaarden en certificering en een overleg met de brancheorganisatie voor oliën en vetten plaatsgevonden, maar het is onbekend/onduidelijk in hoeverre deze bijeenkomsten hebben geleid tot concrete vervolgstappen. De discussie met keurmerkorganisaties over de vraag hoe deze instrumenten zelf meer in lijn gebracht kunnen worden met IMVO-risiciomanagement conform OESO richtlijnen is nog niet gevoerd. Of in de resterende convenantperiode succesvolle bijeenkomsten georganiseerd zullen worden zal vooral afhangen van de vraag of daarin thema's centraal zullen staan die er voor bedrijven daadwerkelijk toe doen, of deze bijeenkomsten met minimale inspanningen door bedrijven bijgewoond kunnen worden en of convenantpartijen bereid zijn om dergelijke bijeenkomsten praktisch te organiseren.
- Er zijn diverse fysieke producten ontwikkeld, maar met name een handreiking over leefbaar loon moet nog worden gemaakt.
- Substantiële progressie is geboekt met het uitdragen van het convenant bij Nederlandse bedrijven. Er waren ook stappen richting internationalisering. Verdere inzet op deze activiteiten verdient prioriteit met het oog op zowel due diligence management bij bedrijven als de uitvoering van projecten met voldoende *leverage*.

- In principe dienen in het convenant zowel sociale thema's als natuur- en milieuthema's geadresseerd te worden. In de praktijk zijn sociale thema's (specifiek leefbaar loon) echter dominant. Alleen in de self-assesment scans komen alle duurzaamheidsthema's terug.

Prognose

Het is zeer afhankelijk van de prioriteiten van de verschillende convenantpartijen en vervolgens hun daadwerkelijke inzet of de verschillende 'overige' activiteiten in de resterende convenantperiode gerealiseerd zullen worden. Het is gewenst om met elkaar opnieuw te bepalen welke activiteiten in eventueel aangepaste vorm haalbaar zijn en het meest bijdragen aan de realisatie van de specifieke doelstellingen (en uiteindelijk de overall doelstelling). Zie ook paragraaf 8.2.

7. Organisatie en samenwerking

7.1 Organisatiestructuur

Voor de governance van dit convenant is in eerste instantie de volgende structuur bedacht:

- Vergadering van Partijen.
- Stuurgroep waarin alle geledingen vertegenwoordigd zijn.
- Vijf werkgroepen m.b.t. (1) 'toegang tot herstel', (2) 'klimaat', (3) 'leefbaar inkomen', (4) 'due diligence support' en (5) 'beoordelingskader en rapportage' ⁽⁴²⁾. Binnen de werkgroep 'due diligence support' worden voor de uitwerking van specifieke activiteiten op adhoc basis sub-groepjes geformeerd waarbij een convenantpartij steeds als 'trekker' fungeert.

In de loop van de tijd is echter besloten dat een aparte Vergadering van Partijen geen meerwaarde had ten opzichte van de Stuurgroep en deze is daarom opgeheven (hierin zaten grotendeels steeds dezelfde personen). Verder was de werkgroep klimaat niet in staat om nieuwe projecten of initiatieven te ontwikkelen en is als zodanig eveneens opgeheven. Mede naar aanleiding daarvan is besloten om alleen een werkgroep 'projecten' te hebben en daarin worden nu ook projecten op het gebied van leefbaar inkomen behandeld (de aparte werkgroep 'leefbaar loon' is dus eveneens opgeheven). In het algemeen was het wenselijk om de governance structuur voor het convenant te vereenvoudigen, want dezelfde personen zitten in zowel de Stuurgroep als de werkgroepen. Dat bleek niet efficiënt, zeker niet in het licht van de beperkte capaciteit van de partijen, de voorzitter en het SER-secretariaat.

In het convenant was ook een periodiek Bestuurlijk Overleg met de Minister afgesproken, maar dit overleg bleek in de praktijk weinig meerwaarde te hebben. Bijeenkomsten waren te veel geregisseerd en/of afspraken werden steeds verzet/afgezegd.

Het convenant wordt gefaciliteerd door een SER-secretariaat. Daarbij fungeert de secretaris in de praktijk tevens als voorzitter van de verschillende werkgroepen. Daarnaast is voor met name de Stuurgroepvergaderingen een externe voorzitter aangesteld voor gemiddeld twee dagen/maand.

Oordeel convenantpartners over de organisatiestructuur

- De meeste convenantpartijen vinden de huidige organisatiestructuur niet onlogisch en op zich werkbaar.
- Diverse convenantpartijen zijn het er over eens dat de Stuurgroep meer dan tot op heden op hoofdlijnen moet *sturen*. Concrete acties moeten vervolgens worden gedelegeerd naar de werkgroepen. Eén partij doet de suggestie om het aantal deelnemers in de Stuurgroep te beperken tot vertegenwoordigingen uit de verschillende geledingen (bijvoorbeeld van de NGO's en de vakbonden). Daardoor zou bij andere personen capaciteit vrijkomen om zich meer in de werkgroepen in te zetten. Andere partijen vinden dat echter niet wenselijk omdat zij direct in de Stuurgroep invloed willen uitoefenen en uit eerste hand informatie willen

⁴²

De Werkgroep Beoordelingskader en Rapportage is pas in het voorjaar 2019 opgericht en de Werkgroep Due Diligence in het najaar 2019.

krijgen. Bovendien is een afvaardiging uit een geleding in de praktijk lastig omdat ook partijen daarbinnen niet altijd op één lijn zitten.

- Diverse convenantpartijen melden dat de werkgroepen momenteel om uiteenlopende redenen vaak niet goed functioneren. Deelnemers zijn vaak te passief en bijeenkomsten monden soms niet uit in concrete vervolgafspraken. Dat probleem speelt in versterkte mate bij online bijeenkomsten tijdens de Covid-19 pandemie. Een convenantpartij doet de suggestie om wellicht te volstaan met twee werkgroepen. Het doel van de eerste werkgroep is om te inventariseren en clusteren wat er allemaal al buiten het convenant gebeurt en te bezien hoe de verbinding met het convenant gelegd kan worden. Daarvoor zou je ook individuele bedrijven kunnen uitnodigen. In de tweede werkgroep zouden nieuwe initiatieven/projecten centraal kunnen staan. Een andere convenantpartij suggereert dat wellicht niet met vaste werkgroepen gewerkt zou moeten worden, maar met variërende groepjes die zich richten op specifieke onderwerpen waarvoor via de Stuurgroep *common-ground* is vastgesteld.
- De flexibiliteit van het werken met sub-groepjes binnen de werkgroep 'due diligence support' is op zich positief, maar deze functioneren in de praktijk vaak onvoldoende. Deze sub-groepjes worden nu getrokken door variërende convenantpartijen. Afspraken worden echter onvoldoende nagekomen en er zijn veelvuldige personeelwisselingen waardoor er soms geen continuïteit / historische besef is.
- Convenantpartijen beoordelen de taakinfilling van het SER-secretariaat als positief. Het is prettig dat de secretaris inhoudelijk expertise heeft ten aanzien van IMVO, dat hij inhoudelijke initiatieven neemt en flexibel is (bijvoorbeeld niet krampachtig vasthoudt aan de convenantteksten). Administratieve handelingen (voorbereiding vergaderingen, notulering e.d.) zijn goed verzorgd. Als knelpunt wordt genoemd dat de beschikbare capaciteit zeker in vergelijking met andere convenanten beperkt is (0,9 FTE). De bijdrage aan het convenant zou aanzienlijk groter kunnen zijn indien meer tijd beschikbaar zou zijn. Als mogelijk verbeterpunt wordt geopperd om vergaderstukken zo vorm te geven dat zij meer 'beslissingsgericht' zijn. Tot op heden zouden bijeenkomsten namelijk niet altijd uitmonden in concrete afspraken. Daarnaast stelt een convenantpartij de vraag of de SER-secretaris voorzitter van werkgroepen zou moeten zijn. Met het oog op de beperkte capaciteit van de secretaris en meer *ownership* bij de convenantpartijen zou het wellicht beter zijn als convenantpartijen zelf voorzitter van de werkgroepen zijn (eventueel roulerend), maar randvoorwaarde is dat die personen daarvoor competent zijn. Andere convenantpartijen stellen echter juist dat het goed zou zijn als de secretaris meer ruimte zou hebben om meer inhoudelijk te ondersteunen en bij voorkeur ook het voorzitterschap van de sub-groepjes onder de werkgroep due diligence op zich zou kunnen nemen. Daardoor wordt de kans groter dat afspraken worden nagekomen en inhoudelijk voortgang wordt geboekt.
- De focus van de nieuwe voorzitter in de Stuurgroep moet vooral actiegericht zijn (veel minder dan tot nu toe gericht op het proces) en gericht op betere onderlinge samenwerking en het actief doorbreken van eventuele blokkades. De voorzitter moet een goede balans vinden tussen enerzijds meer inhoudelijke sturing en anderzijds het behoud van een onpartijdige positie. Hij moet de inhoudelijke voortgang goed monitoren en actief ingrijpen indien noodzakelijk.

7.2 Samenwerking

In de eerste twee jaar is de samenwerking tussen de verschillende convenantpartijen niet altijd soepel verlopen. De vertegenwoordigers van de partijen hadden verschillende achtergronden, persoonlijkheden, expertise, belangen en beslissingsbevoegdheden en het kostte tijd om aan elkaar te wennen en om een sfeer van wederzijds vertrouwen te creëren. De veelvuldige personeelwisselingen bij veel convenantpartijen heeft daar ook zeker niet positief aan bijgedragen (daardoor weinig continuïteit). Ook het feit dat de convenantdoelstellingen erg algemeen geformuleerd waren (vooral inspanningstoezeggingen) maakte dat convenantpartijen de nodige tijd nodig hadden om met elkaar randvoorwaarden te bepalen en een route uit te stippelen. Tot slot hebben de langzame start van het convenant en alle beperkingen als gevolg van Covid-19 een effectieve en efficiënte samenwerking bemoeilijkt.

Opvallend is dat er ook nog geen inhoudelijke samenwerking is geweest tussen de drie brancheorganisaties, terwijl ze wel onderdeel zijn van dezelfde waardeketens en met elkaar in potentie veel impact kunnen genereren. Mogelijk gaan FNLI en CBL wel in het tomatenproject samenwerken en de cashewketen is een andere optie. Samenwerking tussen de *drie* branchorganisaties zou betrekking moeten hebben op een kruiden- of specerijenketen. Een vermoedelijke reden waarom dat nog niet is gebeurd is dat het bij kruiden en specerijen voor zowel de voedselverwerkende industrie als supermarkten handelt om relatief kleine volumes en omdat de herkenbaarheid richting consument vaak klein is. Daar staat tegenover dat de duurzaamheidsproblematiek van veel specerijen substantieel en vergelijkbaar is met andere grondstoffen die door veel kleine boeren worden geproduceerd (bijvoorbeeld cacao of koffie). CBL staat overigens open voor mogelijkheden om samenwerking op het gebied van specerijen te verkennen, maar uiteindelijk moeten individuele supermarkten daarover beslissen ⁽⁴³⁾.

Los van de bovengenoemde algemene punten en de verschillende verwachtingen van het convenant (zie paragraaf 3.1), is in de afgelopen twee jaar sprake (geweest) van een aantal specifieke issues die bij een effectieve en efficiënte samenwerking een rol hebben gespeeld.

- Ten eerste hangt dat samen met het feit dat brancheorganisaties en niet individuele bedrijven het convenant hebben ondertekend. Voor diverse maatschappelijke organisaties was dat indertijd ook een belangrijke reden om het convenant niet te ondertekenen. Op de vraag aan de *civil society* partijen in het convenant of zij wellicht nu spijt hebben dat zij het convenant hebben getekend en of die andere maatschappelijke organisaties wellicht dus gelijk hebben gehad wordt echter ontkennend geantwoord. Men denkt ook met de brancheorganisaties stappen te kunnen zetten en men ziet over het algemeen het voordeel dat vooral kleinere bedrijven efficiënter via de brancheorganisaties gemobiliseerd kunnen worden. FNLI benadrukt dat het feit dat het convenant door brancheorganisaties is ondertekend instrumenteel is geweest om het MKB te bereiken. Aan de andere kant ervaren diverse *civil society* organisaties de brancheorganisaties nu ook vaak als een soort poortwachters die het bewust of onbewust lastig maken om direct met bedrijven te bepalen welke behoeftes bestaan aan ondersteuning op het gebied van due diligence en om concrete projecten te ontwikkelen. Een aantal convenantpartijen benadrukt dat uit de door de brancheorganisaties opgestelde geaggregeerde jaarrapportages onvoldoende duidelijk wordt wat voor de bedrijven de belangrijkste uitdagingen zijn om adequaat due diligence te

⁴³ Twee voor de tussenevaluatie geïnterviewde CBL-leden geven aan mogelijk geïnteresseerd te zijn in een initiatief ten aanzien van specerijen.

implementeren en wat voor hen de meest risicovolle ketens en IMVO-thema's zijn. Een aantal partijen stelt dat inzicht in de meest risicovolle ketens en thema's van belang is voor de selectie en ontwikkeling van betekenisvolle projecten.

- Ten tweede heeft het programma Keuringsdienst van Waarde waarin illegale arbeid in de Italiaanse tomatenteelt als misstand werd gepresenteerd en het feit dat FNV aan dat programma een inhoudelijke bijdrage had geleverd binnen het convenant voor flink wat commotie en verdeeldheid gezorgd. Het is onduidelijkheid in hoeverre dit incident het wederzijds vertrouwen (blijvend) heeft beïnvloed, maar het heeft in ieder geval geresulteerd in verduidelijking van de afspraken over transparantie en het initiatief om in kaart te brengen of Nederlandse bedrijven (vooral supermarkten) daadwerkelijk met deze misstand verbonden zijn. Een aantal partijen stelt dat dit incident sowieso het convenant heeft opgeschud. FNV noemt ook dat dat een van de motieven was. De discussie blijft of een focus op illegale arbeid in Italië wel in het kader van het convenant zelf geadresseerd moet worden (de meeste convenantpartijen hebben vooral met DAC-landen verbonden ketens in gedachten) en dat dit initiatief te veel op adhoc basis tot stand is gekomen (niet op basis van systematische risico-analyses).
- Ten derde worden door de maatschappelijke organisaties, bonden en de overheid vraagtekens gezet bij de wijze waarop keuzes tot stand komen. Dat geldt ten eerste voor de selectie van projecten, zoals het bananenproject. Dit is niet volgens de in het convenant afgesproken procedure in het convenant gebracht en de additionaliteit stond in eerste instantie ter discussie. Uiteindelijk heeft de stuurgroep wel besloten om dit als convenantproject te adopteren en met name de vakbonden zijn er nu ook inhoudelijk bij betrokken. In het algemeen benadrukken diverse convenantpartijen dat er in een zo vroeg mogelijk stadium overeenstemming moet zijn over de adoptie in het convenant van door derden geïnitieerde projecten en dat er binnen het convenant ruimte moet zijn om van projecten te leren. De meerwaarde om een dergelijk initiatief als convenantproject te framen moet helder zijn. Ten tweede geldt dit voor de keuze door FNLI van een aantal specifieke grondstoffen (in eerste instantie soja, palmolie, cacao, koffie) die zij in de resterende convenantperiode centraal wil stellen. Andere convenantpartijen zijn hiervoor niet geconsulteerd en zij vragen zich af waar deze keuze op gebaseerd is en wat de potentiële meerwaarde van het convenant kan zijn in vergelijking met diverse bestaande internationale initiatieven met betrekking tot deze grondstoffen.

7.3 Conclusies en prognose

- De governancestructuur is in de afgelopen twee jaar vereenvoudigd en volgens de convenantpartijen ook verbeterd. Voor de komende drie jaar zijn er echter nog verdere verbeteringen wenselijk, zowel binnen de Stuurgroep als op het niveau van werkgroepen en sub-werkgroepen (zie paragraaf 8.2).
- De samenwerking tussen de convenantpartijen is in de afgelopen periode om uiteenlopende redenen vaak uitdagend geweest. Specifiek zijn er issues geweest met betrekking tot de toegang tot individuele bedrijven en bedrijfsspecifieke inzichten, de kwestie omtrent illegale arbeid in Italiaanse tomatenproductie en de wijze waarop convenantpartijen momenteel tot projecten en andere strategische beslissingen komen.

Prognose

Zoals ook benadrukt in paragraaf 3.3 zijn de convenantpartijen optimistisch dat in de resterende convenantperiode nog veel bereikt zal worden. Schermutselingen in de afgelopen twee jaar hebben de gewenste contouren voor efficiënte en effectieve samenwerking in ieder geval helder gemaakt. Dat had tijd nodig ⁽⁴⁴⁾. Bovendien geeft CBL aan dat het in de komende periode meer een rol als ‘matchmaker’ tussen de maatschappelijke organisaties en de supermarkten wil vervullen. Bij eventuele activiteiten die daaruit voortkomen hoeft CBL zelf niet persé betrokken te zijn. Ook FNLI geeft aan dat het eerder reeds heeft nagedacht over een dergelijk matchmaking platform. Door personeelwisselingen kwam dat toen niet van de grond, maar dat idee kan mogelijk door de nieuwe duurzaamheidscoördinator weer worden opgepakt.

⁴⁴ Veel van de genoemde zwaktes zijn echter ook reeds gesignaleerd tijdens een bijeenkomst van de werkgroep due diligence support op 24-10-2019 en toen zijn diverse verbetermaatregelen besproken (zo blijkt uit een PowerPoint die tijdens deze bijeenkomst is gepresenteerd). Hieruit is af te leiden dat op diverse punten sindsdien nog niet veel progressie is geboekt.

8. Algemene conclusies en aanbevelingen

8.1 Algemene conclusies

In deze paragraaf worden uitsluitend *algemene* conclusies getrokken over de in de afgelopen periode behaalde resultaten. Daarnaast wordt een prognose gegeven van de haalbaarheid om de specifieke doelstellingen in de resterende convenantperiode te realiseren. Zie voor een overzicht van *specifieke* conclusies omtrent verwachtingen en ervaringen (hoofdstuk 3), due diligence management (hoofdstuk 4), projecten (hoofdstuk 5), overige activiteiten en outputs (hoofdstuk 6) en organisatiestructuur en samenwerking (hoofdstuk 7) de slotparagrafen in de desbetreffende hoofdstukken.

Ruim twee jaar na ondertekening is de thermometer gestoken in het IMVO-convenant voor voedingsmiddelen. Het aantal behaalde concrete resultaten blijkt nog beperkt. Het convenant kwam pas laat op stoom en in 2020 was Covid-19 een stoorzender. Door de pandemie waren fysieke bijeenkomsten onmogelijk en dat maakte voortgang lastig. Verder had het virus aanzienlijke consequenties voor veel bedrijven in de voedingsmiddelensector en noopte hen om duidelijke prioriteiten te stellen. Het doel van deze tussenevaluatie was echter niet alleen om vast te stellen wat in de afgelopen periode is gerealiseerd of hoe de samenwerking tussen de convenantpartijen is verlopen, het was vooral bedoeld om lessen voor de resterende convenantperiode te trekken en verbeteropties aan te dragen.

Deze tussenevaluatie is tot stand gekomen middels onder andere interviews met alle convenantpartijen, het SER-secretariaat, de voormalige en nieuwe convenant-voorzitter, bedrijven uit de achterbannen van FNLI, CBL en KNSV en twee NGO's die betrokken waren in het onderhandelingstraject voor het convenant maar uiteindelijk besloten om het niet te ondertekenen.

De stand van zaken in het convenant is als een halfgevuuld glas. Het glas is halfleeg als je de nadruk legt op alles wat tot op heden nog niet is bereikt, projecten en activiteiten die nog niet van de grond zijn gekomen, afspraken die niet zijn nagekomen, de soms moeizame samenwerking tussen convenantpartijen en het feit dat veel tijd en energie is besteed aan gesprekken over het proces. Het glas is echter halfvol als je je concentreert op een substantieel deel van de voedingsmiddelensector dat zich inmiddels bewust is van due diligence en IMVO. Daarmee zijn zaadjes gepland voor een mentaliteitsverandering en impactvolle veranderingsprocessen. Ook zijn er inmiddels toch projecten tot stand gekomen of staan in de grondverf. Noch de bewustwording omtrent due diligence en IMVO, noch de projecten kunnen echter volledig op het conto van het convenant worden geschreven. Voor een deel vonden en vinden deze ontwikkelingen ook zonder het convenant plaats.

Opvallend is dat veel convenantpartijen de in de afgelopen twee lastige jaren behaalde resultaten en inspanningen vaak maar beperkt lijken te waarderen, met elkaar te vieren en extern te communiceren. Zelfgenoegzaamheid is echter evenmin gerechtvaardigd. In de resterende convenantjaren moet nog veel gebeuren. Het is tijd voor minder woorden, de mouwen moeten worden opgestroopt voor meer concrete initiatieven en projecten. Het feit dat alle convenantpartijen aangeven nog steeds de potentiële kracht van een convenantenaanpak te zien en al met al optimistisch zijn over de komende periode, is daarbij hoopgevend.

Prognose

Als overall doelstelling van het convenant is geformuleerd dat convenantpartijen ernaar streven om op specifieke risico's in de voedingmiddelenketens binnen een ambitieuze en realistische termijn van *drie tot vijf jaar* substantiële stappen van verbetering te bereiken voor groepen die negatieve effecten ervaren. Dergelijke substantiële stappen hoeven derhalve voor deze tussenevaluatie nog niet gerealiseerd te zijn. Uiteindelijk moet deze overall doelstelling langs twee wegen worden bereikt:

- A. Door de bedrijfsleden van de drie brancheorganisaties te bewegen om **IMVO-risicomanagement** uit te voeren. Daarvoor is als specifieke doelstelling geformuleerd: "*alle directe en indirecte leden van de brancheorganisaties voeren na vijf jaar op een adequate wijze IMVO-risicomanagement uit*" (adequaaf wil zeggen in grote lijnen conform de *OECD/FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains*). Om verschillende redenen is het onwaarschijnlijk dat deze doelstelling volgens 'de letter' zal worden gerealiseerd. Het is niet realistisch dat *alle* leden due diligence zullen invoeren en ook niet dat dat altijd op een *adequate wijze* zal gebeuren. Daarbij speelt onder andere een rol dat de business case voor IMVO voor veel bedrijven nog niet sterk is ^(45,46) en dat veel bedrijven worstelen met vooral de uitvoering van adequate risicoanalyses en de identificatie en implementatie van praktische handelingsperspectieven. Voor met name MKB-bedrijven is een op IMVO gericht klachtenmechanisme abstract en 'ver van het bed'.
- B. Door de uitvoering van **gemeenschappelijke inspanningen** ten aanzien van negatieve effecten in voedingmiddelenketens die niet door individuele bedrijven opgelost kunnen worden. Bij aanvang van het convenant is afgesproken dat in ieder geval één project op het gebied van transparantie zou worden uitgevoerd (dit lijkt haalbaar als een subsidieaanvraag bij het Fonds Verantwoord Ondernemen wordt gehonoreerd), vijf projecten op het gebied van leefbaar loon (tot op heden is één (bananen)project van de grond gekomen) en twee projecten op het gebied van klimaat (niet gerealiseerd en bij convenantpartijen staat dat ook niet meer specifiek op de radar). De oogst aan projecten is tot op heden derhalve voor diverse convenantpartijen teleurstellend en er is ook discussie over de wijze waarop projecten tot stand komen, alsmede over de additionaliteit ervan voor het convenant. Er zijn diverse praktische belemmeringen (o.a. capaciteit) om via het convenant 'vanaf scratch' nieuwe projecten te ontwikkelen en het zal erg lastig zijn om op die wijze alle voorgenomen projecten te realiseren. Aansluiting bij door derden geïnitieerde initiatieven kan een goede oplossing zijn, mits de additionaliteit van adoptie door het convenant duidelijk is.

Met de kennis van nu terugkijkend op de doelstellingen en afspraken die in de convenanttekst staan beschreven kunnen vraagtekens worden gezet bij het realiteitsgehalte daarvan. Dat geldt met name voor de specifieke doelstelling voor IMVO-risicomanagement. Daarnaast lijken convenantpartijen achteraf onderschat te hebben hoeveel tijd, expertise, daadkracht en financiën nodig zijn om alle voorgenomen activiteiten te kunnen realiseren. Er is een mis-match tussen alle plannen en ambities uit het convenant en de bij convenantpartijen beschikbare capaciteit en middelen. Wellicht is er bij sommige partijen ook een mis-match tussen de vooraf uitgesproken intenties en de daadwerkelijke intenties. Een valkuil van het voedingmiddelenconvenant is dat het erg ambitieus en breed is geformuleerd, voor een groot

⁴⁵ 'Evaluation of the Dutch RBC Agreements 2014-2020', KIT Royal Tropical Institute, 8 July 2020.

⁴⁶ 'Samen naar duurzame ketenaanpak, toekomst bestendig beleid voor internationaal MVO', SER, September 2020.

deel op basis van inspanningstoezeggingen. Daardoor hadden convenantpartijen ook verschillende verwachtingen en moest in de afgelopen twee jaar veel tijd worden besteed aan het met elkaar vinden van de juiste route voor het convenant.

Het is de vraag wat überhaupt de (potentiële) meerwaarde van het convenant is, onder andere in het licht van de trend richting IMVO-wetgeving. Wat is de niche? Alhoewel een aantal partijen juist hecht aan concrete multistakeholderprojecten die direct *on-the-ground* tot impacts leiden is er een gerede kans dat dergelijke initiatieven ook zonder het convenant tot stand kunnen komen, bijvoorbeeld in het kader van sectorspecifieke programma's als SIFAV en SSI. De toegevoegde waarde van het convenant voor projecten is mogelijk vooral dat het een organisatiestructuur biedt voor multistakeholderinitiatieven en dat het convenant vanwege de betrokkenheid van de overheid een bepaalde 'status' biedt en daarmee een business case voor bedrijven.

De belangrijkste meerwaarde van het convenant lijkt echter dat het de motor is voor IMVO-*risicomangement*. Het KIT trekt deze conclusie ook voor de IMVO-convenanten in het algemeen ⁽⁴⁷⁾. Voor met name de brancheorganisaties was een reden om in het convenant te stappen ook om IMVO-*risicomangement* op een vrijwillige basis bij bedrijven te implementeren, om daarmee wettelijke verplichtingen te voorkomen. Tot op heden is bewustwording op het gebied van IMVO en *due diligence* bij vooral het MKB ook het belangrijkste succes geweest waarbij de *additionaliteit* van het convenant het minst ter discussie staat. En deze bewustwording is te zien als het begin van een veranderingsproces waarin aandacht voor IMVO net zo vanzelfsprekend wordt als momenteel bijvoorbeeld voedselveiligheid. Voor zover bekend zijn er in Nederland ook geen andere initiatieven in de voedingsmiddelensector die implementatie van IMVO *risicomangement* systematisch en *branchebreed* trachten te bevorderen. Het convenant kan bedrijven nu ook helpen om te anticiperen op wettelijke verplichtingen op het gebied van *due diligence*. In het SER advies wordt aangeraden om IMVO-wetgeving te combineren met huidig IMVO-beleid, waaronder de vrijwillige afspraken uit IMVO-convenanten ⁽⁴⁸⁾. Kortom, om de niche van het convenant te versterken valt er veel voor te zeggen om vooral de meerwaarde op het gebied van *due diligence management* bij bedrijven te benadrukken. Het is aan te raden om vooral daarop in de resterende convenantperiode te focussen.

8.2 Aanbevelingen

8.2.1 Algemeen

- Zeker in het komende half jaar moet er meer focus en meer daadkracht zijn. Het accent moet liggen op de ontwikkeling van **realistische, SMART-geformuleerde en actiegerichte plannen**. Dit is essentieel om de positieve energie die onlangs in het convenant is teruggekeerd vast te houden en uit te bouwen. Geef daarbij voorrang aan het stimuleren van *due diligence management* bij bedrijven omdat vooral daar waarschijnlijk de meeste meerwaarde van het convenant ligt.

⁴⁷ 'Evaluation of the Dutch RBC Agreements 2014-2020, KIT Royal Tropical Institute, 8 July 2020

⁴⁸ 'Samen naar duurzame ketenaanpak, toekomst bestendig beleid voor internationaal MVO', SER, September 2020.

- Zodra actiegerichte plannen in uitvoering zijn is het op de middellange termijn wenselijk om de in het convenant beschreven activiteiten/outputs en outcomes kritisch te beschouwen en indien nodig te **herdefiniëren**.. Gebruik daarvoor eventueel het evaluatieraamwerk in bijlage 1. Erkenning dat de ambities uit het convenant in relatie tot de beschikbare tijd en middelen weinig realistisch waren kan daarbij een rol spelen, tenzij aanvullende tijd en middelen ter beschikking komen. Leg eventuele aanpassingen formeel vast en overweeg om daarover via de website te communiceren.
- Tracht **om individuele (voorloper) bedrijven meer direct bij het convenant te betrekken**. Dit is onder andere van belang met het oog op een *reality check*, of allerlei tools, bijeenkomsten en ideeën aansluiten bij de dagelijkse praktijk. Directere betrokkenheid kan bijvoorbeeld door hen te laten participeren in impact teams (zie hieronder) en door stakeholderbijeenkomsten voor hen maximaal interessant en toegankelijk te maken. Tracht om naast de IMVO-verantwoordelijken bij bedrijven met name ook **inkopers** te betrekken. De brancheorganisaties kunnen meer directe contacten tussen de bedrijven en de maatschappelijke organisaties faciliteren, bijvoorbeeld om projecten tot stand te brengen (rol als matchmaker) en/of door stakeholderbijeenkomsten te initiëren (eventueel met ondersteuning vanuit de SER). Brancheorganisaties hoeven vervolgens niet persé zelf aan projecten deel te nemen.
- Verken mogelijkheden voor **aanvullende financiële middelen** om het convenant beter te kunnen managen en inhoudelijk te voeden (onder andere voor uitbreiding capaciteit bij de voorzitter en het SER-secretariaat).

8.2.2 Due diligence management

- ✓ Herdefinieer in de Stuurgroep de einddoelstelling wat betreft IMVO-risicomanagement. Het gaat daarbij zowel om een meer realistische doelstelling voor het aantal bedrijven als de definitie van wat onder 'adequaat' IMVO-risicomanagement moet worden verstaan. Wat betreft het aantal bedrijven is het verstandig om ten eerste vooral FNLI bedrijven uit te sluiten waarvoor IMVO niet of nauwelijks relevant is (zoals ook is gedaan voor de leden van de KNSV). Neem vervolgens een realistisch percentage van de echt voor IMVO relevante bedrijven. Wat betreft de mate van adequaatheid valt te denken aan een eis dat de gemiddelde scores van bedrijven op de self-assessment scan in de loop der jaren met X-procent moet verbeteren en dat een Y-percentage van de bedrijven daadwerkelijk met risico-analyses en verbetermaatregelen bezig is. Bepaal tevens op welke wijze de herziene doelstelling voor IMVO-risicomanagement in de toekomst gemeten moet worden: bijvoorbeeld tevens op basis van een substantiële steekproef bij bedrijven waarin o.a. systematisch wordt geanalyseerd welke veranderingen zij in de loop der jaren m.b.t. een aantal key issues (o.a. risicoanalyses en ontwikkeling en implementatie van verbeterplannen) hebben doorgevoerd en of deze veranderingen zijn toe te schrijven aan het convenant.
Het is wenselijk dat FNLI en KNSV voor de resterende convenantperiode SMART, transparante en strategische **werkprogramma's voor IMVO-risicomanagement** ontwikkelen met daarin onder andere de volgende doelen ⁽⁴⁹⁾:
  - Om resterende (veelal MKB) leden over te halen om eveneens met due diligence aan de slag te gaan is het wenselijk om hen zoveel mogelijk *persoonlijk* en 'op-

⁴⁹

Een dergelijk werkprogramma is ook wenselijk voor CBL indien besloten wordt om ook niet-supermarktenleden of individuele door Superunie beleverde supermarkten te motiveren om IMVO-risicomanagement te implementeren.

maat' te benaderen (bijvoorbeeld gesegmenteerd op basis van gevoelige grondstoffen). Voor deze 'achterblijvers' zijn schriftelijke informatie of presentaties tijdens bijeenkomsten waarschijnlijk niet afdoende om hen over de drempel te helpen. Uitleg over de mogelijke business cases van IMVO, inclusief de noodzaak om te anticiperen op regelgeving (zie ook hierna), de doelstellingen van het convenant en met name het wegnemen van koudwatervrees voor due diligence zijn bij deze persoonlijke benadering de rode draden. In sommige gevallen kan het daarbij noodzakelijk zijn om een Nederlands bedrijf in staat te stellen om het buitenlandse moederbedrijf te overtuigen van nut en noodzaak van IMVO (indien beslissingen daarover door de buitenlandse moeder genomen moeten worden). Indien mogelijk, dan is het ook wenselijk om hen door *persoonlijke coaching* in staat te stellen om met due diligence een vliegende start te maken, bijvoorbeeld door middel van een **MKB-steunpunt** dat overigens toegankelijk gemaakt kan worden voor MKB in het algemeen, niet alleen voor bedrijven uit de voedingsmiddelensector.

- Welwillende leden die reeds de self-assessment hebben ingevuld en waarvan het gewenst is dat ze dat ook in de komende jaren blijven doen zouden bij voorkeur persoonlijke feedback (eventueel op basis van een benchmark op sub-sectorniveau) met tips voor *vervolgstappen* moeten krijgen. Dat geldt vooral voor het MKB en bedrijven die duidelijk nog aan het begin van due diligence management staan. Voor deze doelgroep is het verstandig om in de communicatie meer dan tot op heden aandacht te besteden aan de wijze waarop risico-analyses uitgevoerd kunnen worden en hoe verbeterplannen ontwikkeld, geïmplementeerd en gemonitord kunnen worden. Het is daarbij wenselijk om aandacht te besteden aan best practices, business cases, praktische tools (zie onder) en mogelijkheden om de leverage te vergroten.
- ✓ Verken opties voor aanvullende financieringsmogelijkheden, bijvoorbeeld om MKB-bedrijven in staat te stellen om hun due diligence management te versterken (wellicht door introductie van een **voucher-systeem** voor inhuur van een externe expert voor op-maat advisering).
- ✓ Om vooral bedrijven te stimuleren aan de slag te gaan met due diligence management en/of dit voortdurend te verbeteren (en daarover te blijven rapporteren) is het wenselijk om de **business case** daarvoor te versterken. Een aantal opties daarvoor:
  - Een aantal FNLI- en KNSV-bedrijven geeft expliciet aan een **formele erkenning van hun IMVO-prestaties** interessant te vinden, zowel voor interne als externe communicatie. Een dergelijke erkenning kan ook bruikbaar zijn in het kader van overheidsplannen om IMVO-wetgeving te implementeren en/of om IMVO anderszins te stimuleren (bijvoorbeeld in het kader van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, aanbestedingen, subsidieregelingen, deelname aan handelsmissies). Adresseer dit onderwerp in de Stuurgroep en overweeg om een impact team (zie aanbeveling hieronder bij 'organisatiestructuur en samenwerking') aan het werk te zetten om mogelijkheden verder in kaart te brengen. Verken onder andere mogelijkheden voor erkenning (certificering?) door bijvoorbeeld voort te borduren op de waarderingssystematiek van de self-assessment scans of door aan te sluiten bij bijvoorbeeld de [ISO 26000 zelfverklaring](#), [Ecovadis](#) of [SEDEX](#). Bedenk dat sommige bedrijven met name in een dergelijk systeem geïnteresseerd zullen zijn indien het ook internationaal wordt erkend. Als *light* alternatieven voor erkenning via certificering valt te denken aan georganiseerde *externe exposure* voor bedrijven met zeer goede IMVO

prestaties, een IMVO award en/of aan ondertekening van een manifest met minimum prestatie-eisen volgens het model van het [Ethical Trading Initiative](#).

- Bedreigingen van de **continuïteit van supply chains** is een *business case* en een potentiële *'driver'* voor IMVO-risicomanagement die mogelijk nog niet voor alle bedrijven duidelijk op het netvlies staan, maar die naar aanleiding van ervaringen met Covid-19 wel realistischer zijn geworden. Dergelijke bedreigingen kunnen bijvoorbeeld samenhangen met boeren die een onvoldoende leefbaar inkomen hebben en die daardoor met hun bedrijf stoppen (geen bedrijfsopvolging) of op andere gewassen overstappen, klimaatverandering (droogte, overstromingen, hittestress, meer gevoeligheid voor ziektes en plagen, minder goed voorspelbare seizoenen, enzovoort), allerlei vormen van bodemdegradatie, verdwijnen biodiversiteit (bijvoorbeeld het verdwijnen van gewasbestuivende insecten) en lokale conflicten. Overweeg om aan dit onderwerp een **stakeholderbijeenkomst** of seminar te wijden waarbij experts van de FAO, deskundige maatschappelijke organisaties en/of kennisinstellingen overzichtsanalyses van dit soort bedreigingen presenteren en voor bedrijven praktische handelingsperspectieven aanreiken. Nodig voor een dergelijke bijeenkomst vooral **inkopers** van bedrijven uit ⁽⁵⁰⁾, specifiek ook inkopers bij **grondstofhandelaren** (daarmee wordt tevens invulling gegeven aan de convenantambitie om met deze sub-sector een dialoog over IMVO aan te gaan). Overweeg om daarbij samen te werken met [NEVI](#). Gezien de aard van de bedreigingen hebben maatschappelijke organisaties óók een inhoudelijk belang bij dit onderwerp. Door dit 'gemeenschappelijk belang' met bedrijven ontstaan nieuwe kansen voor samenwerking; bedreigingen van de continuïteit van supply chains kunnen voor een deel door IMVO-maatregelen worden aangepakt. Een actieve bijdrage van maatschappelijke organisaties aan de stakeholderbijeenkomst is echter ook wenselijk omdat maatregelen om de continuïteit van supply chains te verbeteren juist óók kunnen leiden tot bijvoorbeeld schaalvergroting, minder kansen voor kleine boeren, meer conversie van natuurlijke ecosystemen, meer inzet van agro-chemicaliën, meer afhankelijkheid van kredietverleners, enzovoort, zaken waarbij uit IMVO-oogpunt vraagtekens gezet kunnen worden.
- Voor veel bedrijven is het inspirerender en in sommige gevallen uit marketing-oogpunt aantrekkelijker om het IMVO-beleid te koppelen aan de SDG's, aan **'doing-good'** in plaats van 'do-no-harm'. Overweeg om een **stakeholderbijeenkomst** met aansprekende best practices aan dit thema te wijden (bijvoorbeeld met betrekking tot agroforestry of blockchain). Gebruik een dergelijke bijeenkomst ook om bij te dragen aan het uitdragen van een integrale visie van de overheid en het bedrijfsleven over de bijdrage van internationaal MVO aan de SDG's. Overweeg om ook niet-convenantpartijen als kennispartners voor een dergelijke bijeenkomst uit te nodigen.
- De aankomende Wet Zorgplicht Kinderarbeid zal mogelijk worden uitgebreid naar meer algemene **IMVO wetgeving**. Dit speelt zowel op Nederlands als Europees niveau. Het voldoen aan dergelijke regelgeving is ook een business case voor bedrijven. Overweeg om een **stakeholderbijeenkomst** aan dit onderwerp te wijden en om bedrijven te helpen om op deze regelgeving te anticiperen. Dit is ook in lijn met het recente SER-

⁵⁰

In dat geval is het van belang dat de bijeenkomst ook zeer praktische handelingsperspectieven zal geven.

advies met betrekking tot IMVO ⁽⁵¹⁾. Kies in overleg met de overheid voor het juiste momentum voor een dergelijke bijeenkomst.

- Gebruik het convenant om met (leden van) de brancheorganisaties de discussie te starten over wie de eventuele **meerkosten** zou moeten betalen voor duurzaamheidsmaatregelen in ketens (met in achtname van mededingings spelregels).
- ✓ Overweeg om ondersteuning aan bedrijven op het gebied van due diligence management vooral te richten op de uitvoering van (collectieve) **risico-analyses en de ontwikkeling en implementatie van verbeterplannen**. Bespreek in de Stuurgroep of het wenselijk is om een **overzicht** te maken **van effectieve internationale initiatieven om ketens te verduurzamen** (óók van initiatieven waarbij momenteel geen Nederlandse partijen betrokken zijn) en, zo ja, formeer een impact team om dit verder te concretiseren. Voor bedrijven zijn deze internationale initiatieven mogelijk een bron van informatie voor hun risico-analyses, alsmede een potentieel handelingsperspectief (bijvoorbeeld door zich erbij aan te sluiten en/of om eventueel duurzame producten van dergelijke initiatieven af te nemen). Een dergelijk idee sluit ook aan bij de ambitie van FNLI om een **matchmaking platform** in het leven te roepen (koppeling van bedrijven aan keteninitiatieven).
- ✓ Een **'klachtenmechanisme'** in het kader van 'toegang tot herstel' leeft momenteel vooral bij supermarkten en een aantal grotere bedrijven, maar niet of veel minder bij het overgrote deel van de MKB-bedrijven in de achterbannen van FNLI en KNSV. Voor kleinere bedrijven en/of bedrijven die nog aan het begin van IMVO-risicomanagement staan is een op IMVO gericht klachtenmechanisme abstract en 'ver van het bed'. Daardoor krijgt het in vergelijking met andere due diligence verplichtingen geen prioriteit. Voor veel bedrijven is het afhankelijk van hun positie in ketens en in het licht van de UNGP ook minder relevant (bedrijven die uitsluitend via hun keten aan misstanden gelinkt zijn). Overweeg om dit onderwerp verder convenantbreed uit te werken (niet meer specifiek in het voedingsmiddelenconvenant) en daarbij een aantal gemotiveerde individuele bedrijven uit de achterbannen van de drie brancheorganisaties te betrekken. Ontwikkel in dat kader praktische richtlijnen met goede voorbeelden, die ook voor het MKB aansprekend zijn. Verken daarbij mogelijkheden voor samenwerking, onder andere wat betreft bedrijven die in vergelijkbare ketens en/of productiegebieden actief zijn.
- ✓ Het is wenselijk om via het convenant **praktische tools** voor het MKB te ontwikkelen zoals richtlijnen en templates voor *supplier codes of conduct*, *supplier questionnaires*, *vendor rating systems*, trainingen (bijvoorbeeld voor inkopers), externe communicatie en dus ook voor op IMVO gerichte klachtenmechanisme (zie boven). Deze tools zijn voor een groot deel ook bruikbaar voor bedrijven in andere sectoren, niet alleen in de voedingsmiddelensector. Het is wenselijk om daarbij te agenderen hoe te voorkomen dat ieder bedrijf op het gebied van due diligence zelf het wiel gaat uitvinden. Dat kan er bijvoorbeeld toe leiden dat toeleveranciers te maken krijgen met veel ongelijksoortige *supplier questionnaires*. Om te voorkomen dat dit soort tools op verschillende plaatsen worden ontwikkeld die vervolgens weer geharmoniseerd moeten worden is het wenselijk als de SER de regie neemt om deze instrumenten convenantbreed te ontwikkelen (op hoofdlijnen, specifieke uitwerking zal op sectorniveau moeten gebeuren). De tools moeten

simpel in gebruik zijn en bedrijven prikkelen om in actie te komen.

- ✓ Het is niet wenselijk om de huidige structuur en de puntentelling van de **self-assessment scan** aan te passen, omdat dan de mogelijkheden om de voortgang in de komende jaren te monitoren minder worden. Dat ondanks inhoudelijke verbeter suggesties van bedrijven. Het is wel wenselijk om bedrijven de optie te geven om kwalitatieve informatie aan de scan toe te voegen, bijvoorbeeld over hun IMVO-projecten. Dat kan hun motivatie vergroten. Een dergelijke *add-on* moet echter niet interveniëren met de huidige structuur / wijze van puntentelling.

8.2.3 Projecten

- ✓ Stel in de Stuurgroep een **nieuwe doelstelling** voor projecten vast, zowel wat betreft het aantal te ontwikkelen projecten als de inhoudelijke thema's daarvoor. Maak daarbij onderscheid tussen projecten die daadwerkelijk binnen het convenant zelf ontwikkeld moeten worden als door derden geïnitieerde initiatieven die door het convenant geadopteerd kunnen worden.
- ✓ Overweeg om bij de ontwikkeling van met name 'eigen' convenantprojecten ook **niet-convenantpartijen** te betrekken, zoals kennisinstellingen of andere NGO's. Stel een ervaren **facilitator** aan om efficiënt en onpartijdig consortia te formeren, projectplannen te schrijven en financiering te regelen.
- ✓ Een aantal convenantpartijen stelt dat projecten geïdentificeerd moeten worden op basis van risicogroundstoffen die uit de self-assessment scans geïdentificeerd kunnen worden. Afgaande op de scans die de evaluator onder ogen heeft gehad zal de verschafte informatie echter onvoldoende basis zijn voor een dergelijke analyse. Overweeg daarom om in 2021 bij het verspreiden van de self-assessment scan een **korte vragenlijst** toe te voegen waarin bedrijven wordt gevraagd om aan te geven aan welke grondstoffen, IMVO-thema's en due diligence stappen zij prioriteit zouden willen geven⁽⁵²⁾. Dit soort informatie kan handvatten geven voor de ontwikkeling van nieuwe projecten. Ook de **posten** zouden een pro-actievare rol kunnen spelen bij de identificatie van misstanden in ketens. Daarvoor moeten zij van BZ/LNV duidelijke instructies krijgen.
- ✓ Een meer **praktische benadering voor de selectie van projecten** is echter eveneens te overwegen, zeker op de kortere termijn: neem grondstoffenketens waarin misstanden evident zijn en waarin convenantpartijen een bijdrage kunnen leveren (bijvoorbeeld omdat zij zelf daarin expertise en een netwerk in de aanbidding hebben). In het algemeen is het wenselijk als convenantpartijen pro-actiever zijn om zelf risicovolle ketens aan te dragen. Bespreek in dat licht in de Stuurgroep de onderbouwing en mogelijke meerwaarde van de keuze van FNLI om in het convenant een aantal **specifieke grondstoffen** centraal te stellen (bijvoorbeeld kans voor opschaling, systematische risico-analyses?).
- ✓ Overweeg wat betreft een project dat het convenant zelf ontwikkelt om **een kruiden- of specerijenketen** te omarmen waarbij bedrijven uit de achterbannen van zowel KNSV, FNLI als CBL zijn betrokken. De ontwikkeling van duurzame speculaas/pepernoten op basis van

⁵²

Teneinde bedrijven niet te overvragen is het waarschijnlijk lastig haalbaar om een dergelijke vragenlijst op kortere termijn 'apart' uit te zetten.

duurzame kaneel, nootmuskaat en kruidnagel zou een communicatief aantrekkelijke en voor de consument aansprekende *show case* kunnen zijn ⁽⁵³⁾. Een dergelijk initiatief kan mogelijk in samenwerking met het nieuwe SSI Indonesia worden geïnitieerd.

- ✓ Eind 2019 is door convenantpartijen reeds een mogelijk **toetsingskader voor de adoptie van door derden geïnitieerde projecten** ontwikkeld (CV-P-04: Notitie Randvoorwaarden projecten). Stel dit toetsingskader officieel vast, pas het daadwerkelijk in de praktijk toe en communiceer hierover via de website. In het algemeen zouden initiatieven van derden alleen als een convenantproject geframed moeten worden als dat tot een duidelijke meerwaarde leidt, onder andere omdat dan de kans ontstaat om het project op te schalen of te internationaliseren. Dat kan bijvoorbeeld doordat het convenant een zekere statuur heeft en het daardoor voor brancheorganisaties eenvoudiger wordt om meer bedrijven aan het initiatief te verbinden (matchmaker).

8.2.4 Overige activiteiten en outputs

Rol van de overheid

- Het is wenselijk als de overheid met andere convenantpartijen **beter communiceert** aan welke convenantafspraken tot op heden is gewerkt, welke resultaten zijn behaald en wat de plannen voor de komende periode zijn. Conform de aanbevelingen van het IOB ⁽⁵⁴⁾ is het bijvoorbeeld wenselijk dat de overheid de business case voor IMVO versterkt door IMVO te integreren in MVI, aanbestedingen, subsidieregelingen en handelsmissies ⁽⁵⁵⁾. In het algemeen kan een **actievere overheidsopstelling** wenselijk zijn, bijvoorbeeld bij het stellen van kaders (bijvoorbeeld ten aanzien van projecten), door actief in impact teams te participeren en eventueel de organisatie van stakeholderbijeenkomsten op zich te nemen. De overheid moet daarbij onder andere aan convenantpartijen en hun leden het goede voorbeeld geven en de belangrijke 'status' van het convenant extern blijven uitdragen
- De overheid dient de rol van de **posten** ten aanzien van het convenant te (re-)activeren. De posten kunnen bijvoorbeeld potentieel een rol spelen bij de systematische identificatie van misstanden in voedselketens en bij de identificatie van lokale experts die in het kader van het verwachte nieuwe FVO-project getraind zullen worden. Voorts kunnen de posten faciliteren om lokale overheden en andere stakeholders bij projecten te betrekken.
- Wat betreft deelname aan **handelsmissies** kan de overheid verkennen welke *positieve incentives* aan bedrijven gegeven kunnen worden die meer dan gemiddeld goed bezig zijn met IMVO, bijvoorbeeld doordat zij actief bezig zijn met de implementatie van verbeterplannen. Denk aan extra voordelen, meer korting op kosten, IMVO Award, enzovoort.

⁵³ Twee CBL-leden die voor deze tussenevaluatie zijn benaderd waren geïnteresseerd om mogelijkheden daarvoor nader te verkennen.

⁵⁴ 'Mind the governance gap, map the chain (evaluation of the Dutch government's on international responsible business conduct (2012-2018)', IOB Evaluation, Ministry of Foreign Affairs, September 2019.

⁵⁵ Door een formele erkenning van IMVO-prestaties van bedrijven (zie aanbevelingen bij 'business case') kan hieraan mogelijk inhoud worden gegeven.

- ✓ **Subsidiëring van gemeenschappelijke projecten** is momenteel vooral mogelijk via respectievelijk het Fonds Bestrijding Kinderarbeid, het Fonds Verantwoord Ondernemen en wellicht een nieuwe call in het kader van de SDG Partnership Facility. Teneinde maximaal tegemoet te komen aan de behoeftes bij de convenantpartijen en om een betekenisvolle duurzaamheidstransitie te bewerkstelligen kan het wenselijk zijn als de overheid ervoor zorgdraagt dat de regels van dit soort regelingen niet te rigide zijn (bijvoorbeeld niet uitsluitend gericht op specifieke ketens verbonden met specifieke productiegebieden binnen de landen waarop de regelingen gericht zijn).

Keurmerken, standaarden, certificering

- ✓ Bespreek in de Stuurgroep het idee om een **systematische analyse** te maken **van de bruikbaarheid van keurmerken, standaarden en certificeringssystemen** in het kader van IMVO / due diligence (benchmark op basis van OESO Richtlijnen) en daarover breed binnen de brancheorganisaties te communiceren. Borduur daarbij voort op bestaande informatie hierover in de [ITC Standards Map](#). Een dergelijk overzicht is voor bedrijven handig om te bepalen of het voor de risico's in hun ketens afdoende is om van dergelijke instrumenten gebruik te maken of dat eventueel nog aanvullende maatregelen wenselijk zijn. Indien de Stuurgroep dit interessant vindt formeel dan een impact team om dit verder uit te werken.
- ✓ **Heroverweeg de ambitie** uit het convenant om **de inhoud van dergelijke instrumenten zelf uit IMVO-oogpunt te optimaliseren**, bijvoorbeeld in het licht van haalbaarheid, beschikbare tijd en middelen en andere prioriteiten. Indien deze doelstelling toch wordt gehandhaafd overweeg dan om specifiek te verkennen wat verbeteropties zijn voor het 'biologische' keurmerk. Dit keurmerk is relatief belangrijk voor veel ontwikkelingslanden en voedingsmiddelenbedrijven, maar tot op heden vooral gericht op milieu en voedselveiligheid. Wellicht zijn er kansen om via bijvoorbeeld een *add-on* efficiënt via bestaande auditmechanismen tevens aandacht te besteden aan allerlei sociale issues ⁽⁵⁶⁾.
- ✓ In de webinar in november 2020 is onder andere de rol van keurmerken en certificeringsorganisaties in het kader van **'toegang tot herstel'** aan de orde gekomen. Werk deze optie verder convenantbreed uit (niet in het kader van uitsluitend het voedingsmiddelenconvenant), onder andere door de ontwikkeling van praktische richtlijnen voor bedrijven.

Internationalisering

- Enerzijds is verdere internationalisering van het convenant van belang voor betrokkenheid van bijvoorbeeld bedrijven met meerdere buitenlandse afzetmarkten en/of met een buitenlandse moeder en met het oog op keteninvloed (meer leverage). Een strategie daarvoor dient in de Stuurgroep besproken te worden en desgewenst uitgewerkt in een te formeren impact team. De brancheorganisaties kunnen zich bijvoorbeeld inzetten om **zusterorganisaties in andere Europese landen of op Europees niveau** actief bij het convenant te betrekken en uit te nodigen voor stakeholderbijeenkomsten (zoals de bijeenkomst met betrekking tot bedreigingen van de continuïteit van supply chains, zie

⁵⁶ Het Ministerie LNV stelt dat een dergelijke uitbreiding waarschijnlijk lastig zal zijn om het biologische keurmerk via Europese regelgeving verankerd is.

boven). Daarnaast is aansluiting bij bestaande internationale keteninitiatieven een mogelijkheid voor internationale opschaling (zie ook eerdere opmerkingen daarover).

- Een andere dimensie van internationalisering heeft betrekking op meer **betrokkenheid van lokale stakeholders** in de productielanden, met name (vertegenwoordigers van) actoren die negatieve effecten ervaren. Dit zal met name via projecten gerealiseerd moeten worden en de bonden en NGO's (zowel convenantpartijen als eventueel niet-ondertekenaars) kunnen daarbij een belangrijke faciliterende rol spelen. Om bedrijven meer bij het uiteindelijke doel van IMVO te betrekken en hun intrinsieke commitment te versterken kan het ook interessant zijn om *verhalen* van partijen die negatieve effecten ervaren met de Nederlandse bedrijven te delen via bijvoorbeeld video's, online deelname tijdens stakeholderbijeenkomst en als onderdeel van informatiemateriaal op het gebied van IMVO-ricicomagement. Ook dit dient in de Stuurgroep geadresseerd te worden en eventueel verder uitgewerkt te worden in een impact team.

Stakeholderbijeenkomsten

- Teneinde individuele bedrijven zoveel mogelijk bij **stakeholderbijeenkomsten** te betrekken is het wenselijk als vooral brancheorganisaties de thema's vaststellen (zie echter de verschillende opties in paragraaf 8.2.2 om via deze bijeenkomsten de business case voor IMVO-ricicomagement te versterken). Tracht om de deelname van bedrijven aan dergelijke bijeenkomsten zo laagdrempelig mogelijk te houden, bijvoorbeeld door ze niet te lang te laten duren, door bedrijven tevens de mogelijkheid te geven om te netwerken en/of door ze te laten aansluiten bij bestaande bijeenkomsten waar zij toch al zouden zijn (bijvoorbeeld aansluitend op bijeenkomsten van de brancheorganisaties).
- Bepaal van te voren een duidelijk **doel** voor stakeholderbijeenkomsten en zorg dat de bijeenkomsten uitmonden in concrete **vervolgafspraken**. Zorg dat van de bijeenkomsten **verslagen** worden gemaakt en actief worden verspreid.

8.2.5 Organisatiestructuur en samenwerking

- Handhaaf de huidige opzet van de **Stuurgroep** (in principe deelname van alle partijen), maar zorg ervoor dat bijeenkomsten meer gericht zijn op algemene sturing en bevordering van actiegerichte samenwerking van convenantpartijen. Bijeenkomsten moeten **beslissingsgericht** zijn (vergaderstukken moeten ook zo worden vormgegeven).
- Versterk de onderlinge samenwerking van convenantpartijen, onder andere door:
  - In de Stuurgroep voldoende gelegenheid te bieden om behaalde **successen, best practices, teleurstellingen en twijfels** met elkaar te delen en om van elkaar te leren. Dit kan helpen om het gevoel van '*common ground*' te versterken. Het is wenselijk dat alle partijen alert zijn om voortgang ten aanzien van zaken die in het convenant zijn afgesproken of die er aan te relateren zijn expliciet te communiceren.
  - Met elkaar een project te formuleren waarbij in ieder geval (leden van) de drie brancheorganisaties betrokken zijn (zie ook paragraaf 8.2.3).
  - Civil society organisations in het convenant te faciliteren directer met individuele bedrijven in contact te treden opdat zij hun expertise en netwerken ter beschikking kunnen stellen. CBL en FNLI hebben reeds het voornemen om dit te faciliteren via een 'matchmaking platform'. Overweeg om daarbij in eerste

instantie (maar niet uitsluitend) matches tussen bedrijven en convenantpartijen te stimuleren.

- Onderwerpen voor stakeholderbijeenkomsten te kiezen waarbij kennis en netwerken van de civil society organisations maximaal aansluiten bij de behoeften van bedrijven (en tot synergie leiden). Bijvoorbeeld een stakeholderbijeenkomst over bedreigingen van de continuïteit van supply chains (zie paragraaf 8.2.2).

- De **voorzitter** van de Stuurgroep moet een goede balans vinden tussen enerzijds meer inhoudelijke sturing en anderzijds het behoud van een onpartijdige positie. Hij moet de inhoudelijke voortgang goed monitoren en actief ingrijpen indien noodzakelijk.

- In de Stuurgroep voorgenomen acties kunnen door convenantpartijen in wisselende **impact teams** worden uitgewerkt. Overweeg om daarvoor de huidige meer structurele **werkgroepen** waarin in principe alle convenantpartijen zitting hebben los te laten. In de impact teams kunnen ook niet-convenantpartijen zitting hebben, waaronder externe deskundigen, andere maatschappelijke organisaties en individuele bedrijven. Zorg ervoor dat een impact team wordt getrokken door een daarvoor capabel en gemotiveerd persoon. Dit kan een vertegenwoordiger van een convenantpartij, een externe of eventueel de SER-secretaris zijn (mits daarvoor afdoende capaciteit beschikbaar is).

- Overweeg om **kennisinstellingen en andere maatschappelijke organisaties** op adhoc-basis als kennisleverancier bij het convenant te betrekken, bijvoorbeeld in impact teams en stakeholderbijeenkomsten. Dit kan helpen om inhoudelijke input te versterken en om nieuw elan aan discussies te geven, onder andere voor de ontwikkeling van nieuwe projecten.

- Ontwikkel een convenantbrede **richtlijn voor personeelwisselingen** in het convenant dat gericht is op vroegtijdige melding van een aankomende personeelwisseling en een adequate overdracht van verantwoordelijkheden en taken naar een vervanger. Dring er in het algemeen bij convenantpartijen op aan dat tussentijdse personeelwisselingen zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. Indien personen toch worden vervangen dan moeten zij voldoende kennis en expertise en beslissingsbevoegdheden hebben.

Bijlage 1: Evaluatieraamwerk IMVO-convenant voedingsmiddelen ⁽⁵⁷⁾

- = Gerealiseerd
- = (Enige) voortgang geboekt
- = Geen voortgang geboekt

Activiteiten/inputs	Outputs (voorgenomen)	Outputs (gerealiseerd)	Outcomes	Impact
Inhoudelijk				
Ondersteuning van bedrijven, met name in het mkb, die behoefte hebben aan hulp bij het opzetten van hun IMVO-risicomanagement en aan informatie die hen kan helpen bij de inventarisatie van (risico's op) negatieve effecten in hun waardeketen, en aan informatie over de mogelijkheden om deze (risico's op) negatieve effecten weg te nemen of te verminderen.	<i>Binnen drie maanden</i> na ondertekening van het convenant een nader uitgewerkte handreiking, inclusief een typologie van bedrijfssituaties, die bedrijven in de voedingsmiddelensector kan helpen bij het opzetten en/of versterken/verbeteren van hun IMVO-risicomanagement, inclusief de communicatie/rapportage daarover (op basis van de OESO/FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains). Een project om vormen van en aandachtspunten voor transparantie vanuit het bedrijfsleven te inventariseren	Handreiking gerealiseerd. Zie document op website. Project is nog niet gerealiseerd. Prioriteit gegeven aan ontwikkeling van monitoringinstrument. Wel onlangs FVO-voorstel ingediend voor o.a. due diligence webinars voor bedrijven, waarin transparantie onderdeel is. Nog onbekend of voorstel gehonoreerd zal worden. FNLI heeft voor zestien ketens een start gemaakt met IMVO-informatie. Knelpunt blijkt onder andere dat ook binnen eenzelfde product sprake	De brancheorganisaties zetten zich in voor een proces van aantoonbare versterking van IMVO-risicomanagement bij hun direct of indirect aangesloten leden. Doel is dat alle direct of indirect bij de Brancheorganisaties aangesloten bedrijven binnen de looptijd van het convenant op een adequate wijze ⁽⁵⁸⁾ IMVO-	Met dit convenant streven Partijen ernaar om in de voedingsmiddelenketens binnen een ambitieuze en realistische termijn van drie tot vijf jaar substantiële stappen van verbetering te bereiken voor groepen die negatieve effecten ervaren.

⁵⁷ Ontleend uit convenant-tekst en jaarrapportage 2018-2019.

⁵⁸ Adequaat `wil zeggen dat bedrijven in staat zijn om voor zichzelf de vragen uit bijlage 1 van het convenant te beantwoorden.

	en onder de aandacht te brengen bij bedrijven. Per thema IMVO-informatie, inclusief adviezen en handelingsperspectieven voor de aanpak van specifieke risico's in de keten (opgenomen in de handreiking) en jaarlijks door Partijen geactualiseerd. Zie bijlage 3 van het convenant voor overzicht waaruit deze thematische informatie zal bestaan. Hiermee samenhangend een overzicht ('matrix') met veel voorkomende IMVO-risico's, (product)ketens en landen om bedrijven te helpen bij het signaleren en prioriteren van risico's en door het bieden van handelingsperspectieven.	kan zijn van meerdere ketens met gerelateerde IMVO-issues. Tot op heden alleen uitgewerkte informatie beschikbaar over cacao, koffie, soja en palmolie. Aantal producten wordt in de komende tijd mogelijk uitgebreid. Toekomstige publicatie via portal 'IMVOWijzer.nl' dat stakeholders ook zal faciliteren om met elkaar in gesprek te gaan. Verdere uitbreiding wordt vanaf oktober 2020 opgepakt.	risicomanagement uitvoeren. Partijen voeren samen concrete projecten uit op complexe thema's waarbij is vastgesteld dat de verantwoordelijkheid van bedrijven op deze thema's niet door individuele) bedrijven alleen effectief kan worden opgepakt. Bij de aanvang van het convenant zullen projecten worden gestart op het vlak van 1) leefbaar loon en 2) klimaatverandering.	
Stimuleren van IMVO-risicomanagement door bedrijven. De voortgang van IMVO-risicomanagement bij individuele bedrijven wordt bij de mid-term- en eindevaluatie van het convenant steekproefsgewijze geverifieerd.	Partijen zullen <i>binnen drie maanden</i> na inwerkingtreding van het convenant nadere afspraken maken over de operationalisering van dit criterium. Dit IMVO-risicomanagement is in lijn met bijlage 1 van het convenant en wordt <i>na twee jaar</i> door ten minste 110 bedrijven uitgevoerd. Deze bedrijven vertegenwoordigen 50 procent of meer van de omzet per brancheorganisatie.	Er is veel gepraat over de wijze waarop dit geoperationaliseerd moet worden. Vertrouwelijkheid is knelpunt bij inhoudelijke validering IMVO-risicomanagement bij bedrijven. Omzetcriterium is ook lastig te meten. O.a. wat te doen met bedrijf dat groot deel omzet in het buitenland genereert? Tot op heden is vooral gekeken naar het aantal bedrijven dat de self-assessment heeft ingevuld. Daarbij worden bedrijven die aangeven nog nauwelijks met due diligence bezig te zijn dus ook meegerekend. Daarnaast worden bedrijven die niet de scan hebben ingevuld maar die wel met due diligence bezig zijn niet meegerekend. In 2020 hebben in totaal 105 bedrijven de scan ingevuld, waarvan elf FNLI (MKB) bedrijven gedeeltelijk. Daarnaast hebben nog eens tien bedrijven de scan wel in 2019, maar niet in 2020		

		ingevuld. Het omzetcriterium is daarbij niet gemeten, maar zeer waarschijnlijk wel gehaald omdat vooral grote bedrijven binnen brancheorganisaties de scan hebben ingevuld. Het IMVO-risicomanagement van de bedrijven die de scan hebben ingevuld is echter nog niet altijd in lijn is met de kwaliteitcriteria uit bijlage 1 van het convenant.		
Ontwikkeling door werkgroep van een pilotprogramma op leefbaar loon. De looptijd van het programma is in beginsel vijf jaar. Gedurende de looptijd van het programma worden nieuwe projecten gestart op basis van lessen uit de eerdere projecten. Na vijf jaar zijn in ieder geval vijf projecten afgerond, waar ten minste vijf supermarktorganisaties aan mee doen (mogelijk vertegenwoordigd door de inkooporganisatie). Projecten vinden plaats in samenwerking met Partijen en hun lokale partners en voor het thema relevante keurmerken en/of initiatieven. De brancheorganisaties dragen ervoor zorg dat in die projecten voldoende leden zullen participeren. De werkgroep rapporteert halfjaarlijks aan de Stuurgroep van het convenant De bevindingen worden betrokken bij de stakeholderbijeenkomsten over IMVO risicomanagement.	Partijen streven ernaar om <i>uiterlijk na twee jaar</i> concrete afspraken te maken over welke doelen – in termen van praktische resultaten ten aanzien van leefbaar loon – Partijen aan het einde van de loop tijd van het convenant (vijf jaar na ondertekening) willen bereiken. Dit programma is er met name op gericht om inzicht te krijgen in een effectieve aanpak van leefbaar loon problematiek en handelingsperspectieven aan te reiken aan bedrijven. De Partijen streven ten minste naar leereffecten op de volgende oplossingsrichtingen: • Bijdragen aan capaciteitsopbouw voor bijvoorbeeld collectieve loononderhandelingen. • Bijdragen aan een leefbaar loon in ketens waar bedrijven op verschillende manieren invloed kunnen uitoefenen (omdat zij ofwel enige afnemer zijn van een leverancier ofwel een van vele, hetgeen een heel andere benadering vergt). • Vormgeven aan een landscapebenadering waarbij de aanpak van leefbaar loon positieve effecten heeft op een bepaalde regio (hierbij wordt ook	Er is nog geen programma ontwikkeld. Wordt nog besproken, onder andere of wellicht aangesloten kan worden bij het bestaande Living Wage Lab initiatief. Er is een bananenproject gestart waaraan CBL, IDH en individuele supermarkten deelnemen. Dit is door de Stuurgroep officieel gekenmerkt als een convenantenproject alhoewel NGO's het gevoel hadden dat dit project ook zonder het convenant doorgang had gevonden. De selectie heeft niet conform de in het convenant beschreven procedure plaatsgevonden. Het blijkt lastig om nieuwe projecten tot stand te brengen. Knelpunten zijn vooral beperkte capaciteit/resources en concurrentiegevoeligheid om een dergelijk gemeenschappelijk thema op te pakken. Handreiking is nog niet gerealiseerd.		

	aansluiting gezocht met andere initiatieven en convenanten). • Kennis delen over verschillende methodieken voor het berekenen van leefbaar loon en de toepassing hiervan. Het programma <i>begint het eerste jaar na ondertekening met twee projecten</i>. De selectie van deze projecten wordt door de werkgroep gedaan aan de hand van de volgende vragen: • In welke keten/regio is het thema leefbaar loon voor aan de pilot deelnemende bedrijven een risico? • In welke keten/regio kunnen Partijen of organisaties die de steunverklaring hebben ondertekend vanuit eigen expertise en contacten een bijdrage leveren aan de aanpak van dit risico? • Is er in die keten/regio de mogelijkheid om een pilotproject uit te voeren op een of meer van de hierboven genoemde beoogde leereffecten? De werkgroep publiceert <i>bij de mid-termevaluatie</i> op basis van de lessen uit de projecten een handreiking voor bedrijven voor het aanpakken van het thema leefbaar loon, een analyse van resultaten en lessen van potentiële vervolgstappen die bedrijven kunnen nemen om blijvend leefbaar loon aan te pakken in hun ketens.			
Ontwikkeling door werkgroep van tenminste twee concrete projecten voor mitigatie van en/of adaptatie aan klimaatverandering in een of meerdere grondstofketen(s), waarin in ieder geval	Twee projecten gedurende de eerste zes maanden met als doelen:	Er is geen project van de grond gekomen. In werkgroep veel discussies geweest over focus klimaatmitigatie, klimaatadaptatie of carbon footprinting, maar daar zijn Partijen niet		

leden van KNSV, en/of FNLI en/of leden van bij FNLI aangesloten brancheverenigingen participeren. De werkgroep bestaat in ieder geval uit vertegenwoordigers van: FNLI, KNSV, vakbond CNV, de maatschappelijke organisaties ICCO en Global March, en IDH en de ministeries voor BHOS en van LNV. De brancheorganisaties dragen ervoor zorg dat in die projecten voldoende leden zullen participeren. De werkgroep wordt in beginsel ingesteld voor tweeënehalf jaar, en kan door de Partijen worden verlengd.	• het versterken en verbeteren van IMVO- risicomanagement voor (de gevolgen van) klimaatverandering: identificeren van risico's en een aanpak voor adaptatie/mitigatie; • het identificeren van concrete handelingsperspectieven ten aanzien van klimaatadaptatie/-mitigatie voor bedrijven in samenwerking met de Partijen; • het formuleren van lessen die uit de samenwerking in de themaprojecten getrokken kunnen worden voor a. het doen van IMVO- risicomanagement in het algemeen en b. het opzetten en uitvoeren van andere themaprojecten. Voor het opzetten van de projecten richt de werkgroep zich in eerste instantie op de nadere uitwerking en financiering van projectvoorstellen op het vlak van: • Verduurzaming van specerijen uit Indonesië (road map). Daarin wordt prioriteit gegeven aan kaneel, nootmuskaat/foelie en zwarte en witte peper. In Nederland zal KNSV samenwerken met onder andere (leden van) CBL, FNLI, de Vereniging voor de Bakkerijen en Zoetwarenindustrie (VBZ) en eventueel de Vereniging van Nederlandse Cateringorganisaties (VENECA) en Koninklijke Horeca Nederland (KHN). De Overheid kan helpen om de Indonesische overheid te betrekken bij de ontwikkeling en implementatie van de road map. • Het opzetten van een netwerk voor kennisdeling voor reductie van CO2-emissies in de keten. In	uitgekomen. Werkgroep is daarna opgeheven. Klimaat kan eventueel opnieuw worden aangekaart in de projectgroep 'projecten', maar het is zeer de vraag of het daar door de huidige convenantpartijen wordt opgepakt.		

	analogie met de ketenregisseur voor MEAT NL, zou een 'kennismakelaar' kunnen worden ingesteld die bestaande kennis over klimaatmitigatie en -adaptatie beter toegankelijk maakt voor individuele bedrijven. • Het vergroten van de klimaat-weerbaarheid van boeren in kwetsbare ketens. Voorbeelden hiervan zijn koffie, tropische vruchten, cacao, kweekvis.			
Met deelname van KNSV ontwikkeling van een project op het snijvlak van klimaatverandering en leefbaar inkomen	Zie hierboven.	Zie hierboven.		
Door werkgroep onderzoek naar hoe bedrijven, eventueel op branche- of sectorniveau, in overeenstemming met de UNGP's en de OESO-richtlijnen toegang tot herstel, compensatie, genoegdoening etc. kunnen bevorderen voor hen die in de waardeketen van voedingsmiddelen negatieve impact ervaren in relatie tot hun bedrijfsvoering.	Onderzoeksrapport (<i>in het eerste jaar</i>).	Er is geen apart onderzoeksrapport uitgebracht omdat duidelijk werd dat over dit onderwerp al veel informatie beschikbaar is. Er is afgesproken dat dit onderwerp convenant-breed moet worden opgepakt. Daarvoor heeft op 9-11-20 een webinar plaatsgevonden. In het kader van het ingediende FVO-voorstel (zie eerder) is het ook de bedoeling om door lokale consultants risico-analyses te laten uitvoeren en om die lokale consultants te trainen op het gebied van <i>human rights impact assessments</i> en <i>access to remedy</i> (naast due diligence kennissessies voor Nederlandse bedrijven).		
<u>Aanvullende activiteit</u> op basis van het eerste verslagjaar: De convenantpartijen zijn overeengekomen dat ze gender-ongelijkheid een belangrijk thema vinden en dat gezamenlijke acties hierop wenselijk worden geacht. Dit zal in de komende periode verder worden uitgewerkt.	Gezamenlijke acties op het thema gender ongelijkheid .	Hiermee is recent een start gemaakt. Voor een deel zal dit convenant-breed worden opgepakt. Specifiek binnen het voedingsmiddelenconvenant is het het plan om eerst de brancheorganisaties training op het gebied van gender te geven en vervolgens om aan bedrijven workshops aan te bieden.		

Procesmatig				
De Brancheorganisaties spannen zich maximaal in opdat alle direct of indirect bij hen aangesloten bedrijven zich committeren aan de afspraken in dit convenant. Zij zullen alle bedrijven die direct of indirect bij hen zijn aangesloten informeren over (de betekenis van) het convenant.	<i>Binnen 3 maanden</i> na ondertekening van het convenant zijn alle direct en indirect bij de brancheorganisaties aangesloten bedrijven geïnformeerd over de convenantafspraken. In het geval van de FNLI zijn de bestuursleden tevens de vertegenwoordigers van bij de FNLI aangesloten brancheverenigingen bereid om binnen hun branche als ambassadeur van het convenant op te treden.	Is gerealiseerd.		
De Brancheorganisaties brengen het doel en de afspraken van het convenant aan de orde in alle relevante bijeenkomsten met hun leden. Het belang van naleving van het convenant zal een regulier agendapunt zijn op de Algemene Ledenvergaderingen en bestuursvergaderingen van de Brancheorganisaties. Indien een (deel van een) branche achterblijft in de voortgang, zullen de Brancheorganisaties deze rechtstreeks aanspreken op het feit dat het convenant mede namens hen is ondertekend.	Doel en de afspraken van het convenant geagendeerd tijdens ledenbijeenkomsten en bestuursvergaderingen brancheorganisaties.	Is gerealiseerd.		
De Maatschappelijke organisaties en Vakbonden brengen de afspraken en uitgangspunten in dit convenant ook actief te berde in hun achterbannen, coalities en (internationale) netwerken.	Afspraken en uitgangspunten van het convenant zijn gecommuniceerd in de achterbannen, coalities en (internationale) netwerken van de Maatschappelijke organisaties en Vakbonden.	Is gerealiseerd, maar in veel gevallen vooral op adhoc-basis, vaak niet planmatig.		
De ministeries van BZK en LNV gebruiken, waar dat opportuun is, het postennetwerk voor eventuele verificatie van signalen over misstanden in de sector. Daarnaast gebruiken deze ministeries	Het postennetwerk gebruikt voor verificatie signalen misstanden (eventueel).	De posten / landbouwraden zijn op de hoogte gebracht, maar het is onzeker in hoeverre dat effectief is geweest. Volgens BZK zijn de posten tot op heden niet door convenantpartijen		

contacten met (lokale) overheden om hen te faciliteren actief in de thematische projecten te participeren.	Contact gelegd met lokale overheden i.v.m. thematische projecten (eventueel).	benaderd. Het was de bedoeling om het convenant ook agendapunt te maken tijdens de ambassadeur terugkomdagen, maar dat is uiteindelijk niet gebeurd. Via de posten zijn voor thematische projecten (bananen, tomaten) nog geen contacten met lokale overheden gelegd (voor zover bekend zijn ze daarvoor ook niet gevraagd).		
De ministeries van BZK en LNV agenderen de discussie over mededinging en duurzaamheid op Europees niveau.	Discussie over mededinging en duurzaamheid op Europees niveau geagendeerd.	Eind September heeft de Europese Commissaris voor Mededinging Margrethe Vestager een consultatie op de Europese mededingingsregels aangekondigd, om meer ruimte voor duurzaamheid in te bouwen. In de speech op 22 September geeft Vestager aan dat dit deels komt door recente Nederlandse en Griekse ontwikkelingen op duurzaamheid en mededinging. De Nederlandse Autoriteit Consument en Markt (ACM) heeft onlangs een nieuwe leidraad duurzaamheid gepubliceerd, waarbij een brede definitie van duurzaamheid wordt gehanteerd (inclusief sociale duurzaamheid en in de keten). De ACM heeft hier ook een consultatieronde op gehouden, daar hebben we namens BZ ook input op geleverd. Is niet specifiek op een thema/convenant, maar IMVO-breed.		
De ministeries van BZK en LNV bevorderen kennis onder inkopers om Internationale Sociale Voorwaarden (ISV)-beleid toe te passen in verschillende fases van het inkoopproces.	Kennis bij inkopers over toepassing Internationale Sociale Voorwaarden (ISV)-beleid in verschillende fases van het inkoopproces is toegenomen.	BZ en BZK werken samen aan de uitwerking van een ISV strategie om de toepassing van ISV binnen de Rijksinkoop verder te versterken. Vanuit PIANOo wordt jaarlijks een ISV academy		

		georganiseerd voor inkopers van verschillende overheden.		
De ministeries van BZK en LNV zetten zich in om het IMVO-convenant mee te nemen in de criteria voor MVI Catering (mede in het licht van de lessen die voortkomen uit initiatieven en pilots op het vlak van MVI in andere sectoren, bijvoorbeeld in de natuursteensector).	Het IMVO-convenant is als criterium meegenomen in MVI voor catering .	Er is hierover een dialoog met het Ministerie van Binnenlandse Zaken, maar resultaten daarvan zijn nog onduidelijk. In de MVI-criteria voor catering wordt verwezen naar IMVO-keurmerken, maar binnen het convenant vinden partijen dat dat niet afdoende is.		
BHOS zal als onderdeel van het Nederlandse beleid in bilaterale en multilaterale relaties proactief het convenant uitdragen op internationaal niveau (EU, OESO, ILO, VN) om internationale navolging van deze samenwerking tussen publieke, private en maatschappelijke partners te bevorderen, bij te dragen aan een internationaal gelijk speelveld voor IMVO-risicomanagement, en mogelijk te maken dat een beroep kan worden gedaan op deze relaties indien dat nodig wordt geacht in het kader van dit convenant.	Het convenant is uitgedragen in bilaterale en multilaterale relaties .	De overheid heeft actief de lessen uit de verschillende IMVO convenanten gedeeld met Europese en internationale collega's, bijvoorbeeld tijdens verschillende Europese werkgroepen. De convenantenaanpak is ook internationaal uitgedragen op verschillende conferenties. Bijvoorbeeld op het jaarlijkse OESO-mineralenforum en de conferentie "SDGs and Initiatives for Sustainable Global Value Chains" op 30 oktober 2018. Hier werd een specifieke workshop over agro-food sector gehouden. Ook in bilaterale contacten wordt sectorale samenwerking uitgedragen door de minister. Meest recente voorbeeld is een bilateraal overleg met de Belgische minister van Ontwikkelingssamenwerking, waarbij speciale aandacht was voor de cacaosector en het recent gelanceerde DISCO-project.		
BHOS zal EU- en OESO-lidstaten oproepen om conform OESO-richtlijnen en UNGP's te werken en om te komen tot adequate handhaving van de bestaande wetgeving die lokaal op de voor dit convenant relevante thema's de basis dient te zijn.	EU- en OESO-lidstaten zijn opgeroepen om te komen tot adequate handhaving .	BHOS zegt zich actief in te zetten om samen met gelijkgezinde lidstaten te pleiten voor gecoördineerde actie op Europees niveau. Dit gebeurt via de NCPs, die assistentie aan andere		

		NCPs verlenen. Ook inzet hiervoor binnen de Working Party on RBC van de OESO Naar aanleiding van de specifieke discussie omtrent illegale arbeid in de Italiaanse tomatenteelt is besloten om geen specifieke acties door de post te laten uitvoeren .		
BHOS zal IMVO breed stimuleren via handelsmissies en, waar juridisch mogelijk, aanbestedingen.	IMVO is gestimuleerd in handelsemissies en eventueel aanbestedingen .	Het onderschrijven van de OESO-richtlijnen is een voorwaarde wanneer bedrijven gebruik willen maken van het internationaal bedrijfsleveninstrumentarium uit de begroting van BHOS. Bij handelsmissies, ook digitale, is er aandacht voor IMVO in de voorbereiding en tijdens de missies zelf. IMVO nog niet specifiek in aanbestedingen geadresseerd.		
LNV zal jaarlijks in het kader van onderhavig convenant een overleg organiseren met de landbouwraden in landen waar grondstoffen vandaan komen die voor de uitvoering van onderhavig convenant relevant zijn.	Jaarlijks overleg met relevante landbouwraden .	Heeft tot op heden 1x plaatsgevonden.		
De gezamenlijke Partijen zullen bedrijven die in Nederland actief zijn in de voedingsmiddelensector, maar niet zijn aangesloten bij CBL, FNLI of KNSV , actief benaderen om ook hun steun en commitment aan het convenant te verklaren.	Bedrijven die actief zijn in de voedingsmiddelensector, maar die geen lid zijn van CBL, FNLI en/of KNSV geven <i>binnen een half jaar</i> na ondertekening van het convenant hun steun en commitment aan het convenant.	FNLI heeft workshop m.b.t. soja, kokos en palmolie voor de brancheorganisatie voor oliën en vetten (MVO) georganiseerd maar dat heeft niet geresulteerd in een formele steunverklaring. Andere brancheorganisaties hebben geen pogingen ondernomen.		
Dit convenant staat open voor toetreding van andere organisaties die een bijdrage kunnen leveren aan het bereiken van de door Partijen in dit convenant gestelde doelen. De Vergadering	Tot het convenant toegetreden andere organisaties (eventueel).	Niet gebeurd. In het kader van de voormalige werkgroep klimaat wel overwogen om NGO met specifieke expertise als adviseur uit te nodigen, maar daar is het niet van gekomen omdat de		

van Partijen besluit over de toelating van nieuwe organisaties als partij		wergroepleden geen overeenstemming hebben bereikt over de gewenste inhoudelijke speerpunten.		
De Vergadering van Partijen stelt een Stuurgroep in. De Stuurgroep besluit over nieuwe projecten, initiatieven en samenwerking met andere partijen die de uitvoering van het convenant kunnen versterken. De Vergadering van Partijen geeft akkoord op het jaarlijks werkplan van de Stuurgroep. De Stuurgroep organiseert twee maal per jaar een bijeenkomst van de Vergadering van Partijen waarop de voortgang van het convenant wordt besproken. Voor de uitvoering van haar werk wordt de Stuurgroep bijgestaan door een Secretariaat.	In de Stuurgroep zijn vier geledingen vertegenwoordigd: Brancheorganisaties, Vakbonden, Maatschappelijke organisaties en Overheid. De Stuurgroep heeft een onafhankelijk voorzitter. En wordt ondersteund door een Secretariaat. De Stuurgroep publiceert jaarlijks een verslag over de voortgang. Jaarlijks werkplan, goedgekeurd door Vergadering van Partijen. Programma/notulen bijeenkomsten Vergadering van Partijen (twee/jaar).	Stuurgroep is gerealiseerd (inclusief notulen van bijeenkomsten). Alle convenantpartijen participeren daarin. Er wordt geen jaarlijks werkplan meer gemaakt, maar dat wordt voortdurend geactualiseerd op basis van beslissingen in de Stuurgroep.		
Al dan niet aansluitend bij de bijeenkomst van de Vergadering van Partijen organiseert de Stuurgroep in beginsel twee maal per jaar een stakeholderdialoog over onder andere het vormgeven van IMVO-risicomanagement. De Brancheorganisaties dragen zorg voor deelname van een goede vertegenwoordiging van hun leden aan de stakeholderbijeenkomsten. De Brancheorganisaties zullen de naleving van aanbevelingen uit deze bijeenkomsten bij hun leden bevorderen en aan de	Twee maal per jaar een stakeholderdialoog (leer- en inspiratiesessies met aanbevelingen voor versterking IMVO-risicomanagement). Verslagen over wat brancheorganisaties hebben gedaan met aanbevelingen uit stakeholderbijeenkomsten.	Tot 2020 heeft de SER twee bijeenkomsten georganiseerd, 1x bij ICCO (due diligence) en 1x bij de SER zelf (grondstoffen). Voor zover bekend zijn van deze bijeenkomsten geen verslagen gemaakt. Door Covid-19 ging de geplande bijeenkomst op 24-3-20 over "Toegang tot herstel" niet door. Deze heeft inmiddels op 9-11-20 plaatsgevonden.		

Stuurgroep verslag doen over de opvolging daarvan.				
Partijen stemmen hun publieke communicatie over dit convenant en over de uitvoering daarvan gezamenlijk af.	<i>Binnen twee maanden</i> na inwerkingtreding van dit convenant nadere afspraken over publieke communicatie .	Dit was al grotendeels in het kader van het convenant zelf geregeld. In principe is het convenant op aanvraag volledig transparant zijn tenzij privacy of mededinging issues in het geding zijn.		
Met het oog op vroegtijdige signalering agenderen Partijen actief actuele informatie over misstanden in de voedingsmiddelenketen ter bespreking in de Stuurgroep.	Informatie over misstanden in voedingsmiddelenketens geagendeerd (eventueel).	Dat is een aantal malen gebeurd, bijvoorbeeld wat betreft een snoepfabriek in Bangladesh en tomaten uit Italië.		
Partijen werken, waar mogelijk, samen met internationale initiatieven die zijn gericht op verduurzaming van de ketens van voor de voedingsmiddelen sector belangrijke grondstoffen.	Samenwerking met internationale initiatieven voor verduurzaming voedingsmiddelenketens.	Hiervoor is primair IDH verantwoordelijk gemaakt. In 2019 is hiermee een start gemaakt via o.a bananenproject. Momenteel bijvoorbeeld overleg met SSI.		
Brancheorganisaties, Maatschappelijke organisaties en Vakbonden zetten zich, waar nodig, gezamenlijk in om op basis van de ervaringen in de uitvoering van onderhavig convenant (IMVO-ricicomagement en thematische projecten) verbetering van inhoud of toepassing van veel gebruikte keurmerken, standaarden en certificaten te bepleiten. De Overheid zal de overige Partijen desgevraagd ondersteunen, onder andere door kennisdeling.	Verbeterde inhoud of toepassing van veel gebruikte keurmerken, standaarden en certificaten .	Het convenant speelt vooral een rol als makelaar waarbij keurmerken (specifiek MSC, Fairtrade en RFA) in contact worden gebracht met bedrijven De keurmerkorganisaties moeten vervolgens zelf verbeteringen doorvoeren. Concreet hebben deze organisaties hierover overleg gehad met vijf supermarkten, maar daaraan is nog geen vervolg gegeven.		
Partijen gaan gezamenlijk in dialoog met grondstofhandelaren (traders) over hun rol bij IMVO-ricicomagement in de voedingsmiddelensector in het licht van de belemmeringen die de bedrijven die direct of indirect bij de Brancheorganisaties zijn	Dialoog met grondstofhandelaren.	FNLI heeft workshop met MVO (brancheorganisatie voor oliën en vetten) georganiseerd. Resultaten daarvan zijn onduidelijk.		

aangesloten ervaren bij het invullen van hun IMVO risicomangement.				
Maatschappelijke organisaties, Vakbonden en Overheid zijn in geval van nieuwe wetgeving of andere urgente ontwikkelingen die raken aan de strekking van het convenant, binnen hun mogelijkheden bereid gezamenlijk initiatief te nemen, dat er op gericht is om de leden van de Brancheorganisaties te helpen invulling te geven aan wat deze wetgeving of ontwikkelingen van de bedrijven vragen.	Brancheorganisaties ondersteund in geval van nieuwe wetgeving of andere urgente ontwikkelingen (eventueel).	Dit is gebeurd, onder andere met betrekking tot Wet Zorgplicht Kinderarbeid. Niet altijd duidelijk in hoeverre dit op het conto van het convenant kan worden geschreven. Partijen vinden elkaar ook buiten het convenant om.		
De Brancheorganisaties leveren, ten behoeve van besluitvorming van Partijen over eventueel extra benodigde ondersteuning van bedrijven, informatie aan de Stuurgroep over de door de direct of indirect bij hen aangesloten leden ervaren problemen of belemmeringen bij het opzetten van IMVO-risicomangement en bij het aanpakken van specifiek geïdentificeerde (risico's op) negatieve effecten.	Informatie aan Stuurgroep over door bedrijven ervaren problemen of belemmeringen bij het opzetten van IMVO-risicomangement en bij het aanpakken van specifiek geïdentificeerde (risico's op) negatieve effecten	Tot op heden zijn de in het convenant onderscheiden 10 due diligence stappen in het algemeen in werkgroepen besproken (en rapportage daarover aan de Stuurgroep), maar deze aanpak was te algemeen. In de komende tijd zal gedurende een bepaalde periode steeds de focus liggen op 1-2 specifieke due diligence stappen.		
Voor de jaarlijkse monitoring van de voortgang wordt in kaart gebracht in hoeverre de bedrijven – in de context van hun bedrijfssituatie – voor zichzelf reeds adequate antwoorden kunnen geven op de in bijlage 1 van het convenant beschreven vragen. CBL zal de stand van zaken en voortgang bij al zijn leden jaarlijks monitoren conform deze methodiek.	Jaarlijkse voortgangsrapportages van CBL, FNLI en KNSV.	Is zowel in 2019 als 2020 gebeurd.		

FNLI zal: • alle bedrijven die direct of indirect bij haar zijn aangesloten jaarlijks vragen conform deze methodiek de stand van zaken bij haar te melden; • aan de hand van de methodiek aanvullende informatie over de stand van zaken bij de achterban verkrijgen uit gezamenlijke en individuele gesprekken met bedrijven en brancheverenigingen; • er voor zorgen dat op deze wijze of anderszins conform methodiek gegevens bekend zijn over de stand van zaken bij elk jaar 50 andere bedrijven, gespreid over de onderscheiden typen bedrijfssituaties; • de stand van zaken en voortgang bij haar leden met behulp van deze gegevens rapporteren aan het Secretariaat KNSV zal al haar leden jaarlijks vragen conform deze methodiek de stand van zaken bij het Secretariaat te melden. Het Secretariaat zal namens de KNSV geaggregeerd rapporteren aan de Stuurgroep.				
De Stuurgroep doet jaarlijks publiek verslag van de voortgang van de uitvoering van het convenant.	Jaarlijkse publieke branchespecifieke voortgangsrapportages.	Is zowel in 2019 als 2020 gebeurd.		
De voortgang van het convenant zal jaarlijks worden besproken in een bestuurlijk overleg tussen de Minister voor BHOS, de Minister van LNV, de bestuurders van de betrokken Vakbonden en van de Maatschappelijke organisaties en de	Jaarlijkse algemene publieke voortgangsrapportages.	Is zowel in 2019 als 2020 gebeurd.		

bestuurders van de Brancheorganisaties in de sector. Hiervan wordt een publiek verslag opgemaakt.				
Partijen communiceren niet publiek over hun geschillen zolang de geschillenprocedure loopt. Indien er tussen twee of meer partijen een geschil ontstaat met betrekking tot de nakoming van de afspraken in dit convenant, zullen deze partijen hun geschil allereerst bilateraal trachten op te lossen.	Geschillen tussen Partijen zijn conform geschillenprocedure en zonder publieke communicatie opgelost (eventueel).	Er is niet echt een geschillenprocedure vastgesteld. Er zijn wel geschillen geweest, met name n.a.v. case Italiaanse tomaten. Naar aanleiding daarvan is artikel 13 omtrent geheimhouding en openbaarmaking uit het convenant aangescherpt.		

Bijlage 2: Algemene uitgangspunten IMVO convenant voedingsmiddelen ⁽⁵⁹⁾

- Het uitvoeren van IMVO-risicomanagement door bedrijven is noodzakelijk om invulling te geven aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.
- Om risico's te identificeren, voorkomen en verminderen dient ieder bedrijf in de voedingsmiddelensector voor zichzelf redelijkerwijs de vragen te kunnen beantwoorden die in bijlage 1 beknopt zijn weergegeven en die zijn ontleend aan de OECD/FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply. Zij erkennen dat:
  - de plek die een bedrijf inneemt in een of meer ketens tegelijk van invloed is op de wijze waarop IMVO-risicomanagement vorm kan krijgen;
  - het een groei- en leerproces is, waarin andere verwachtingen bestaan jegens grote bedrijven dan jegens het mkb, er meer verwacht kan worden van bedrijven die in ketens actief zijn waarin grotere risico's spelen, en van bedrijven die meer invloed op de keten hebben en/of meer ervaring hebben;
  - in de bestaande managementsystemen van menig bedrijf reeds antwoorden op de in bijlage 1 weergegeven vragen gevonden kunnen worden.
- Bij de uitwerking van IMVO-risicomanagement staan niet de risico's voor het bedrijf centraal, maar de rechten van, en de mogelijke en daadwerkelijke risico's op negatieve impact voor, andere belanghebbenden, zoals werknemers en lokale gemeenschappen.
- Partijen erkennen de OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen ('OESO-Richtlijnen') en de United Nations Guiding Principles for Business and Human Rights ('UNGPs') als kader voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO).
- De maatregelen die van een bedrijf kunnen worden verwacht om een negatieve impact te herstellen of te voorkomen hangen er mede van af of het bedrijf dit effect heeft veroorzaakt, aan het ontstaan van het effect heeft bijgedragen, of er indirect mee verbonden is.
- IMVO-risicomanagement dient enerzijds om negatieve effecten in de voedingsmiddelenketen te kunnen identificeren, te voorkomen of te herstellen. Anderzijds om een bijdrage te leveren aan de Sustainable Development Goals (SDGs) met name de doelen omtrent armoedebestrijding (1), voedselzekerheid (2), gezondheid (3), goede werkgelegenheid (8), verantwoorde productie en consumptie (12), het tegengaan van klimaatverandering (13), behoud en duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en de maritieme hulpbronnen (14), en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen (15).
- Standaarden, certificeringsschema's en keurmerken kunnen worden benut bij het uitvoeren en aantonen van IMVO-risicomanagement.
- Leefbaar loon is een cruciaal thema: voortgang en verbetering op dit thema is essentieel:
  - Leefbaar loon een thema is dat lang niet altijd door individuele bedrijven alleen opgelost kan worden. Veel westerse bedrijven zijn bijvoorbeeld slechts een van de vele afnemers van een leverancier in een productieland. Een gezamenlijke aanpak is dan dus nodig.

⁵⁹ Deze punten zijn ontleend uit de convenanttekst.

- Leefbaar loon potentieel een positief effect heeft op andere sociale thema's, zoals kinderrechten/kinderarbeid, gedwongen arbeid, overwerk en (gender)discriminatie.
- Klimaatverandering is in de voedingsmiddelensector een cruciaal thema; het betreft een van de grootste risico's die samenhangt met de bedrijfsvoering in de voedingsmiddelenindustrie:
  - Klimaatverandering zowel vraagt om mitigerende maatregelen en maatregelen in de keten die zijn gericht op adaptatie.
  - Klimaatverandering risico's met zich meebrengt die meestal niet door individuele bedrijven opgelost kunnen worden. Zowel op het vlak van kennis over het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen als op het vlak van het afwenden van gevaren voor productie en inkomen in ontwikkelingslanden is samenwerking tussen Partijen nodig.
  - Mitigatie van en adaptatie aan klimaatverandering positieve neveneffecten hebben voor de mogelijkheden voor landarbeiders en boeren in ontwikkelingslanden om zich een inkomen te (blijven) verwerven en dat het wegnemen van onzekerheid daarover positieve neveneffecten kan hebben op andere thema's, zoals bijvoorbeeld kinderarbeid.

